ATEITIS

P. RAUDONĖ

TURINYS

Iš vėlinių giesmės apie paskutinįjį teismą 433
M. Milda — Tu nebūsi mano (eil.) 434
Myk. Linkevičius — Tegu (eil.) 435
Meri — Paskutinei ramunei (eil.) 435
K. Grigaitytė — Šį rudenį (eil.) 436
Kazys Bradūnas — Vėl'nės (eil.) 436
Pr. Dovydaitis — Profesorius Juozas Eretas 437
Manė Dauba — Juodoji čigonė 449
C. Vinetti — Ką veikia Italijos kat. moksleiviai 455
Georg Brandes — Kaip reikia skaityti 457
N. V. Gogolis — Baisusai kerštas (Vertė D. Urbas) 463
Stud. J. Karosas — 150 metrų virš Kauno 481
Apžvalga. — Mokykloj ir gyvenime. — Literatūros naujienos. — Kūno kultūra. — Šachmatai. — Įdomusis pasaulis.

„ATEITIES“ Redakcija ir Administracija

KAUNAS, LAISVĖS ALĖJA 3. TELEF. 26-76

PRENUMERATA

Lietuvoje: metams 15 lit. — pusmečiui 8 lit. — Moksleiviams met. 6 lit. — pusmečiui 3 lit.

Užsieny: met. 20 lit. — pusmečiui 10 lit. — Moksleiviams perpus pigiau. Paskiras numeris 1,75 lit.

Redaktoriaus kalbamosios valandos:
pirmadieniais ir penktadieniais nuo 14 iki 15 val.

„Ateities“ skaitytojams ir platintojams

primename, kad jau laikas baigti išrinkti pr-tos pinigus iš š. m. I pusm. skaitytojų ir persiųsti adm-jai.

„Ateities“ redakcija ir adm-ja deda visas galimas pastangas, kad žurnalas lankytų savo skaitytojus reguliariai, o tuo tarpu iš skaitytojų ir platintojų pusės didesnio susirūpinimo — pinigų išrinkimo ir su adm-ja atsiskaitymo — nematome. Kiekvienas žurnalas tik tada gali tobulėti, kai skaitytojai ir leidėjai vieni kitus atjaučia ir paremia. Tikimės, kad šis redakcijos ir ad-jos balsas bus išgirstas ir vykdomas.

Nr. 11 1934

Nuo Žemaitijos kalnų

IŠ VĖLINIŲ GIESMĖS APIE PASKUTINĮJĮ TEISMĄ

Dies irae, dies illa
Solvet Saeclum in favilla:
Teste David cum Sibylla.

Diena rūsčio ir teisimo,
Pelenais vers sutvėrimą,
Menant Dovydo skelbimą.

Quantus tremor est futurus
Quando judex est venturus
Cuncta stricte discussurus!

Kokia baimė ims kiekvieną,
Kai Teisėjas tirs tą dieną
Nusidėjėlius lig vieno.

Tuba mirum spargens sonum
Per sepulcra regionum,
Coget omnes ante thorum.

Atsilieps baisus trimitas,
Ir minias nesuskaitytas
Ves, kur sostas pastatytas.

Mors stupebit et natura,
Cum resurget creatura,
Judicanti responsura.

Ims mirtis, gamta drebėti
Ir numirėliai krutėti,
Teisiančiam atsakinėti.

Liber scriptus proferetur,
In quo totum continetur,
Unde mundus judicetur.

Knygos bus atidarytos,
Kur kaltybės surašytos,
Nusidėjėlių darytos.

Judex ergo cum sedebit
Quidquid latet apparebit:
Nil inultum remanebit.

Soste sėdintis Teisėjas
Nedorybėms paaiškėjus,
Baus, kas rasis nusidėjęs.

Čia įdėti pirmieji šešetas posmų iš giesmės, kurios autorium laikomas vienas pirmųjų pranciškonų, Tomas Celanietis, sustatęs ją apie 1260 m. Katalikų Bažnyčia šią giesmę priėmė į šv. Mišias už mirusiuosius. Čia pridėtas lietuviškasis

M. MILDA

TU NEBŪSI MANO

Gera, ak, kaip miela būtų
Eit ėrškėčiais ir stebuklu
Nepajaust žaizdų —
Eilės pintųsi dangaus žibutėm
Ir gyvenimas spindėtų saulės smaragdu.

Tu nebūsi mano, nors tavęs ilgiuosi,
Nors man tavo lūpos laimės šypsnį mena,
Kaip toji vosilka brėstančiuos rugiuose,
Tu nebūsi mano, tu nebūsi mano.

Tu nebūsi mano... Ir svajonių stygos
Virpins tavo vardą — kaip dangaus hosanna,
Ir krūtinėj skausmas pasiliks įsmigęs,
Kad esi ne mano, tu esi ne mano...

Slinks paniurę dienos — kaliniui kaip slenka,
Gins jas pilkos vėtros — kaip klajūnui gena, —
Tu kitam paduosi savo grakščią ranką,
Ir nebūsi mano, tu nebūsi mano.

Ir keliausiu vienas, laimės išsiilgęs,
Tiktai vienas jausiu, kaip buitis srovena;
Ir palinks po kojom ašarotos smilgos,
Kad esi ne mano, tu esi ne mano...

---

vertimas paimtas iš kun. Sabaliausko liturginės maldaknygės „Šlovinkim Viešpatį“ (838 pusl.). Šis vertimas yra neabejotinai daug geresnis kaip kažkokioj senesnio laiko maldaknygėj įdėtas, mano atsimenamas vertimas, kurio pirmasis posmas šiaip skambėjo: Diena rūsti, diena ana/ Apvers svietą į peleną/ Aiškiai rodo Raštas gana/. Bet ir kun. Sabaliausko vertimas dar galimas būtų tobulinti. Tat, jaunieji eiliuotojai, pamėginkit savo jėgas!

Nevienas didis kompozitorius yra taikęs šiai giesmei ir muziką. Tarp jų ir talentingas lietuvių muzikas Sasnauskis († 1916). Ypatingai didingą šios giesmės muziką yra sukūręs italų kompozitorius Juozas Verdi (1815—1901). Šių metų Gruodžio mėn. 10 d. Ateitininkų Studentų choras Kaune, Valstybės teatre, giedodamas Verdi'o Mišias Requiem, giedos ir Dies irae.

Pr. Dovydaitis

MYK. LINKEVIČIUS

TEGU

Su prikritusiais lapais
Palaukiuos, ant takų,
Tebežydinti meilė
Tegu vysta, tegu...

Su išskrendančiais paukščiais
Debesuotu dangum
Žydras vasaros džiaugsmas
Tegu skrenda, tegu...

Su pasvirusia rože
Po seklyčios langù
Ir jaunatvės svajonė
Tegu miršta, tegu...

Kai jau laimės miražas
Nebespindi danguj,
Ir tas geismas gyventi
Tegu gęsta, tegu...

MERI

PASKUTINEI RAMUNEI

Nei vieno taip graudžiai neverksiu mirštančio.
Nei vieno mylimo, anei brangaus, —
Tiktai tavęs, tavęs, mažute ramunėle,
Numirštančios be skundo ir atodūsio tylaus.

Negriš daugiau šviesia padange debesėliai,
Ir neįvykdomos svajonės liks tiktai sapnuos,
O rudeninės šaltos lūpos
Tave, mažute mano, pabučiuos...

O kad galėčiau mirt sykiu, mažute ramunėle,
Numirt su tavimi nuo rudenio šalnos,
Tegul kiti gyvens, tegul kiti sau džiaugsis,
Tegul to mūsų skausmo niekas nežinos...

Tik ras gal paskutinis vasaros drugelis
Du baltu žiedeliu palužusiu prie tako,
Ir jam vienam tepasakys nusvirus smilga,
Kad jiedu vasaros žieduotos nesurado...

K. GRIGAITYTĖ

ŠĮ RUDENĮ

Ar tu atsimeni
Tokį rudenį gražų —
Kad žydėtų vyšnios
Kad sirptų avietės.
Koloritu nauju
Mano buitį nudažęs,
Ruduo besijuokdams
Voratinklius tiesia.

Ir gera ir miela,
Kad šis ruduo voratinkliais
Abu suvystė;
Kad neperkalbama
Kaip įstatymas
Širdis mūs ir jaunystė.

Kas bus rytoj,
Neklausiu aš
Neklausk ir tu. —
Išlėkdami gervių pulkai
Gal mūsų laimę nusineš...
Bet šiandieną
Dar liepsnoja
Uzarėliai patvoriuose
Ir sužibę saulėj rasos
Mus vaivorykštėm apjuosia!

KAZYS BRADŪNAS

VĖLINĖS

Keliaujam kelią — nieks nelydi.
O ir sutikti niekas nežadės.
Šauksmai aidės kalnais nuklydę —
Aidės.

Ir sužibės vaškinės žvakės.
O vėjai gal ir jas užpūs...
Viena tik žemė bus pasakius:
Sūnus.

PROFESORIUS JUOZAS ERETAS

Kas jis toks yra? Kaip ir iš kur jis Lietuvoje atsirado? Ką jis čia dirbo, ką nudirbo ir ką laimėjo?

Šį kartą man tenka su malonia „Ateities" skaitytojų šeimyna kalbėtis, apie tokį dalyką, kuris yra nelauktas man pačiam, o dar daugiau mano skaitytojams(joms): apie profesorių Juozą Eretą.

Tai išgirdę tuojau pamanysit, kad prof. Eretas tur būt yra koks sukaktuvininkas, — gal 50, o gal ir 60 metų savo amžiaus sulaukęs... Taip nėra! Prof. Eretas dar nėra toks senis; jis dar tik ketvirtąjį savo amžiaus dešimtmetį baigia. Bet šių metų Spalių mėn. 15 d. jis turėjo kitokias sukaktuves. Ir ne jis pats tų sukaktuvių minėjimą iškėlė. Kad ne prof. Šalkauskis, vargu ar kas kitas šias jo sukaktuves būtų ir prisiminęs. O prof. Šalkauskis štai ne tik per „Židinį", bet ir atskira knygele tas sukaktuves visiems priminė. Knygelės antraštė pasako, ir apie kokias sukaktuves joje kalbama: „15 metų kultūrinėje Lietuvos tarnyboje. Prof. J. Ereto atvykimą Lietuvon minint", (Kaunas 1934, 40 pusl.).

Ar buvo koks tikras reikalas šias sukaktuves minėti? — gali kilti klausimas. Man nėra jokio abejojimo, kad kolega Šalkauskis l a b a i g e r a i padarė pagamindamas tokį veikalelį apie prof. Eretą, kokį jis sakytąja proga pagamino.

Jei kas manytų, kad savo šioj knygelėj prof. Šalkauskis prof. Eretą tik trafaretiškai išgyrė lyg atsilygindamas už tai, kad kartkartėmis prof. Eretas yra pagyręs prof. Šalkauskį, — tas labai apsiriktų. Čia yra ne taip kaip toj pasakėčioj, kur gegutė giria gaidį už tai, kad gaidys giria gegutę. Iš prof. Šalkauskio pelnyt pagyrimą iš visa yra ne taip jau lengva, ne tik priešui, bet ir draugui. Savo rašinio tikslą prof. Šalkauskis šiaip būdina: „Šiai reikšmingai sukakčiai aš skiriu savo rašinį, kuris, pagal mano karščiausią norą, turėtų būti ne panegiriko, bet t e i s i n g u m o r e i š k ė j a s. Prof. Ereto 15 metų veiklos Lietuvoje balansas n e r e i k a l a u j a m a l o n i ų, kad jis galėtų būti suvestas su aktyvų persvara. Čia reikalingas tėra vien t e i s i n g a s s k a i č i a v i m a s:: (4 p.) (pabraukimai mano). Taigi, prof. Šalkauskis ir skaičiuoja, šaltai ir ramiai skaičiuoja prof. Ereto darbus. Todėl šis prof. Šalkauskio veikalas pirmiausia teikia gerų, patikimų informacijų apie patį prof. Eretą, jo atsiradimą Lietuvoj ir jo čia veikimą įvairiose srityse. Jis paliks ir toliau tokia pagrindinė informacijų versmė, kokios iki šiol neturėjome, o buvome labai reikalingi.

Iš šios tat informacijų versmės ir aš noriu šiąja gera proga painformuoti jus, „Ateities" skaitytojai(jos), apie prof. Eretą,

kuris juk yra ir mūsų žurnalo bendradarbis. O teisingų informacijų ir jūs esate reikalingi, kad galėtumėte jomis pasinaudoti reikalui atsiradus.

„Juozas Eretas gimė iš neturtingų tėvų katalikų Bazelyje 1896 m. spalių 18 d. Tėvas mirė jam labai anksti; jis ėjo tuomet vos ketvirtus metus. Motina, palikusi be lėšų su dviem vaikais, sunkiai vertėsi fiziniu darbu. Tokiose aplinkybėse jaunam Eretui sunku buvo eiti mokyklą ir gauti aukštesnįjį mokslą. Bet veržimasis prie šviesos ir pasiryžimas pergalėti sunkenybes kad ir didžiausiomis pastangomis atsiekė savo tikslo: 1915 m. rudenį jis pabaigė Bazelyje realinę mokyklą. — Šitame pirmame stambesniame savo gyvenimo laikotarpyje jaunas Eretas įgavo du paraginimu, būtent: pirma, kovoti su socialinio nelygumo neteisybėmis, ir, antra, ginti savo tikybinę*) pasaulėžiūrą. Matydamas savo motiną sunkiai kovojant už duonos kąsnį ir dažnai kenčiant skriaudas iš darbdavių, jis buvo realiai patyręs sunkų socialiai nuskriaustųjų likimą. O gi eidamas mokyklą, kur katalikai sudarė nežymų nuošimtį tarp dominuojančio gaivalo protestantų, kurie nedarė ceremonijų su katalikais, jis savo pavyzdyje įsitikino, kaip yra svarbu respektuoti svetimą pasaulėžiūrą ir būti pilnateisiam katalikui piliečiui. Šitie patyrimai predisponavo Eretą į socialinį aktyvumą ir katalikiškąjį susipratimą“ (5 pusl.).

Jau šita viena ištrauka, informuojanti apie prof. Ereto jaunatvės socialinę ir pasauližiūrinę aplinkumą, padaro jį mums visai artimą, kadangi ir nevienas mūsų esame augę, mokęsi ir mokomės tokiose pat arba labai panašiose aplinkybėse. Šitai patyrus, jau niekam negalės kilti galvoj vaizdas, kad p. Juozas Eretas yra gal būt koks Šveicarijos piniguočių išlepintas vaikelis, kuris vyko į Lietuvą naujų avantiurų ieškoti, kai Šveicarijoj gyvenimas jam buvo nusibodęs ir pasidaręs neįdomus.

Eidamas tolyn pradėta linkme, Eretas 1915 m. rudenį įstojo į katalikiškąjį Friburgo Universitetą, čia studijavo daugiausia germanistiką pareikšdamas gabumo, darbštumo, kūrybinės iniciatyvos, taip kad 1918 m. pasibaigus jis buvo jau pilnas filosofijos daktaras (jo disertacija nagrinėja jėzuitų teatro istoriją Šveicarijos Friburge ir sudaro 270 pusl. knygą). Studijų metu Eretas atliko ir karo tarnybą, gaudamas šveicarų armijos leitenanto laipsnį. Įdomių smulkmenų apie savo buvimą karo tarnyboj ir kultūrinę veiklą joje kolega Eretas man pasakojo mudviem beatostogaujant 1932 m. Mariampolės „raudonajame viešbuty“. Bet man tuomet nė galvon nebuvo atėję, kad netrukus reiks kitiems apie Eretą šį tą pasakot, ir todėl aš tų žinių

---

* Aš pasakyčiau: „religinę“, kadangi žodį „tikyba“ iš viso laikau nevykusiu, ir kaip tokiu vengiu jį vartoti. Iš „tikėti“ geras daiktavardis tėra „tikėjimas“, turįs ir savo aiškią prasmę. *Pr. D.*

savo galvon tinkamai „neįpakavau“, jų šiandien ten neberandu ir jomis pasidalinti negaliu.

Studentas Eretas 1917 m. susipažino su lietuviais studentais, tuomet studijavusiais tame pat universitete ir davėsi įtraukiamas į informacinį darbą, — kelti Vakarų Europoj Lietuvos vardą ir skleisti žinias apie atgimstantį valstybiniam gyveni-

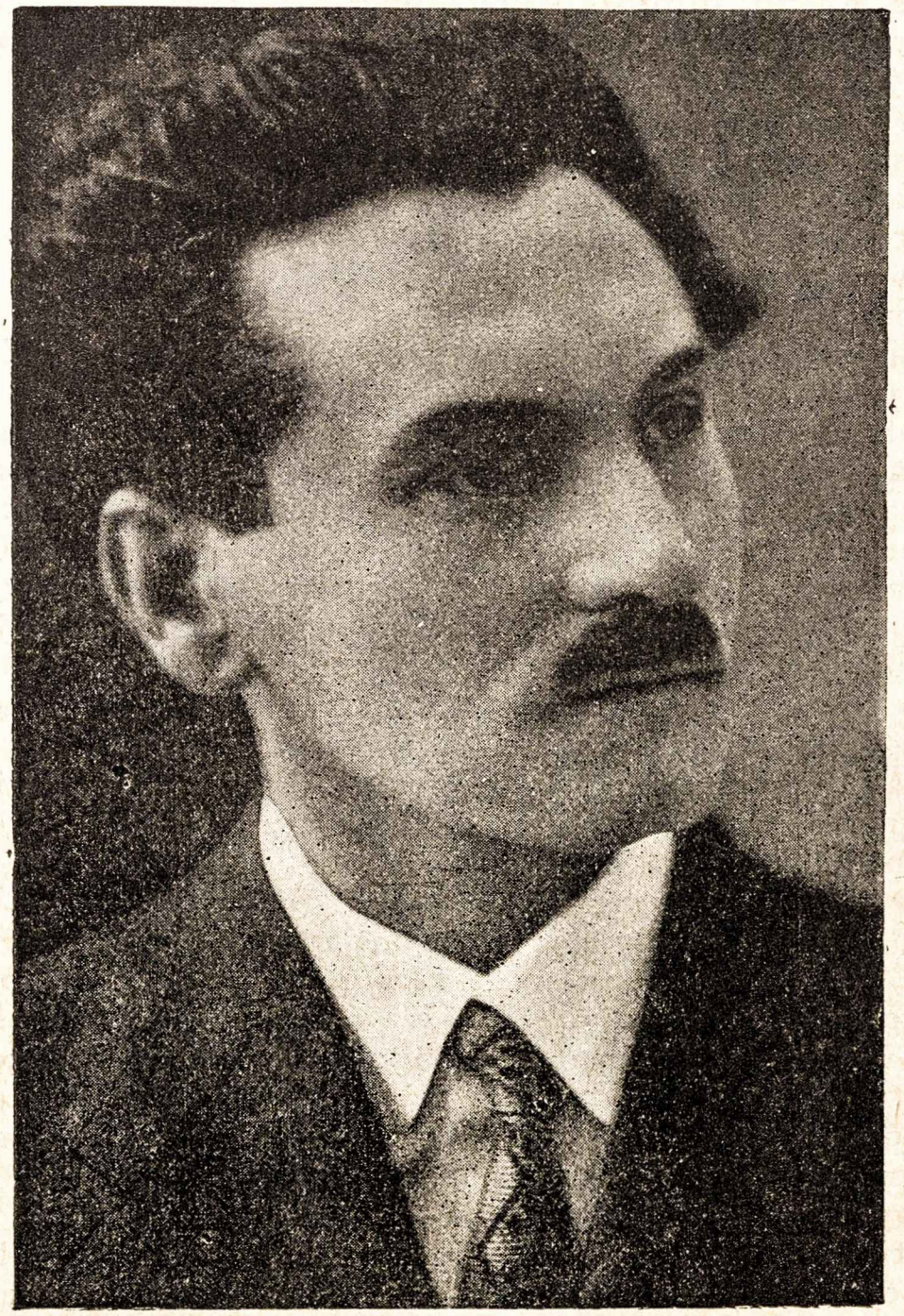

Prof. Dr. Juozas Eretas

mui Lietuvos kraštą . Studentą Eretą lietuviams rekomendavo vienas profesorių. Nuo 1918 m. pradžios Eretas jau dirba Lietuvių Spaudos Biure, padeda redaguot žurnalą „Litauen“, vis labiau įsigilindamas į Lietuvos reikalus ir vis labiau suaugdamas su lietuviais, gyvenusiais tuo laiku užsieniuose. Iš Lietuvos atvykstą žymesnieji lietuvių politikai, matydami tokį Ereto atsi-

dėjimą tarnauti Lietuvai, kviečia jį vykti į pačią Lietuvą ir dalyvauti atgimstančios Lietuvos valstybės darbe. Prof. Šalkauskis tų žymesnių politikų vardų čia nemini, bet galima aiškiai numanyti, kas jie buvo. Anuo metu Eretą kvietė ne vienos tik grupės politikai, tikėdamiesi, kad jis Lietuvoj dirbsiąs taip, kaip jo atstovaujamoji grupė nori. Bet ypač sprendžiamos reikšmės Eretui turėjo susipažinimas ir susidraugavimas su Klaipėdos krašto studentu A š m i u, tuomet atvykusiu studijuot Šveicarijon ir įstojusiu dirbt į Lietuvių Spaudos Biurą. M. Ašmys (iš Šilutės apskr.) — susipratęs lietuvis patriotas, idealistas, kokių visur maža. Su juo ir man teko truputį santykių turėti, kaip „Vilties" redaktoriui Vilniuje (1913—1915 m.). Bet Ašmys miršta ir mirties guoly savo testamentą atgimstančios Lietuvos atžvilgiu pildyt paveda Eretui . Leiskime apie tai kalbėt pačiam prof. Šalkauskiui:

„Jaučiąs besiartinantį savo galą, ligonis (Ašmys, Pr. D.) kviečia pas save savo draugą Eretą ir iš kelių atvejų prašo jc pavaduoti ateities darbe. Jis buvo jam nupiešęs ateities perspektyvas, savo troškimus ir idealus, tegul dabar jis pasižada atstoti tą, kam nelemta matyti savo svajonių realizavimąsi. Eretas pažadėjo ir štai jau 15 metų savo pažadėjimą pildo pagal savo nusimanymą ir sugebėjimą. Lietuvos sūnui patriotui mirus Šveicarijos žemėje, jis, Šveicarijos sūnus, pavaduoja savo draugą Lietuvoje" (8 pusl.).

Dar Šveicarijoj būdamas Eretas parašė didelį (arti 500 pusl.) veikalą apie Lietuvą, kuris išleistas vokiečių ir prancūzų kalbomis (1919 m.) buvo labai aktualus Vakarų Europai ir labai naudingas atgimstančiai Lietuvai, kadangi kaip tik tuo metu kūrėsi nepriklausoma Lietuva.

1919 m. Rugsėjo mėn. Eretas jau dirbo Berline Lietuvos atstovybės Spaudos Biure ir netrukus ryžtasi vykt į pačią Lietuvą. Berline jis susitinka su savo geru pažįstamu kolega iš Friburgo un-to, S t a s i u Š a l k a u s k i u, iš Lietuvos grįžtančiu į Friburgą d-ro egzaminų laikyti. Šalkauskis, matęs koks labai sunkus tuo metu buvo Lietuvoj gyvenimas, ir dėl to sieloj būkštaudamas, kad tam jaunam Lietuvos bičiuliui netektų skaudžiai apsivilti jon atvykus, jam draugiškai tarė: „Ar ne per anksti vykstate į Lietuvą? Bijau, kad neapsiviltumėte!" Į tai Eretas tik ranka pamojęs nė klausyt nenorėdamas apie bet kokius abejojimus savo kelionės klausimu. Kaunan Eretas atvyko 1919.X.15.

Įdomu, kaip Eretas jautėsi Kaunan atvykęs. Nagi, Kaunas jam buvęs „ein hartes Erwachen" (sunkus pabudimas). „Taip, kietas (Eretui) buvo pabudimas Kaune, bet, deja, nelengvesnis taip pat buvo 15 metų budėjimas kultūrinėje Lietuvos tarnyboje" — teisingai priduria prof. Šalkauskis (4 p.).

Prof. Ereto pasiryžimą, palikus savo tėvynę, vykti dirbti kultūros darbo svetimame krašte prof. Šalkauskis šiaip būdina

bendrojo „šveicariškumo“ fone: „Palikęs savo gimtąjį kraštą, dr. Eretas perėjo iš geografinių Šveicarijos ribų į vadinamąją ketvirtąją Šveicariją, kuri eina kultūrinę tarnybą visose pasaulio dalyse. Neturėdami tautybės, kuri būtų neatjungiamai surišta su viena kuria kalba*, šveicariečiai, kad ir turi aiškiai išreikštas kultūringos nacijos žymes, palyginti lengvai sugeba įsijungti į kitos tautos kultūrinį darbą ir įsigyventi jos valstybėje susipratusiais pilnaverčiais piliečiais. Pripratę nuo amžių kovoti už žmogaus ir tautos laisvę, jie veikiau ir giliau atjaučia kitiems daromas skriaudas ir lengviau už kitas tautas ryžtasi kovoti už svetimas teises ir laisvę. Besiryždamas vykti į Lietuvą ir stoti ten į visuomeninį, kultūrinį darbą, dr. Eretas ėjo tradiciniu savo kompatriotų keliu“ (9 p.).

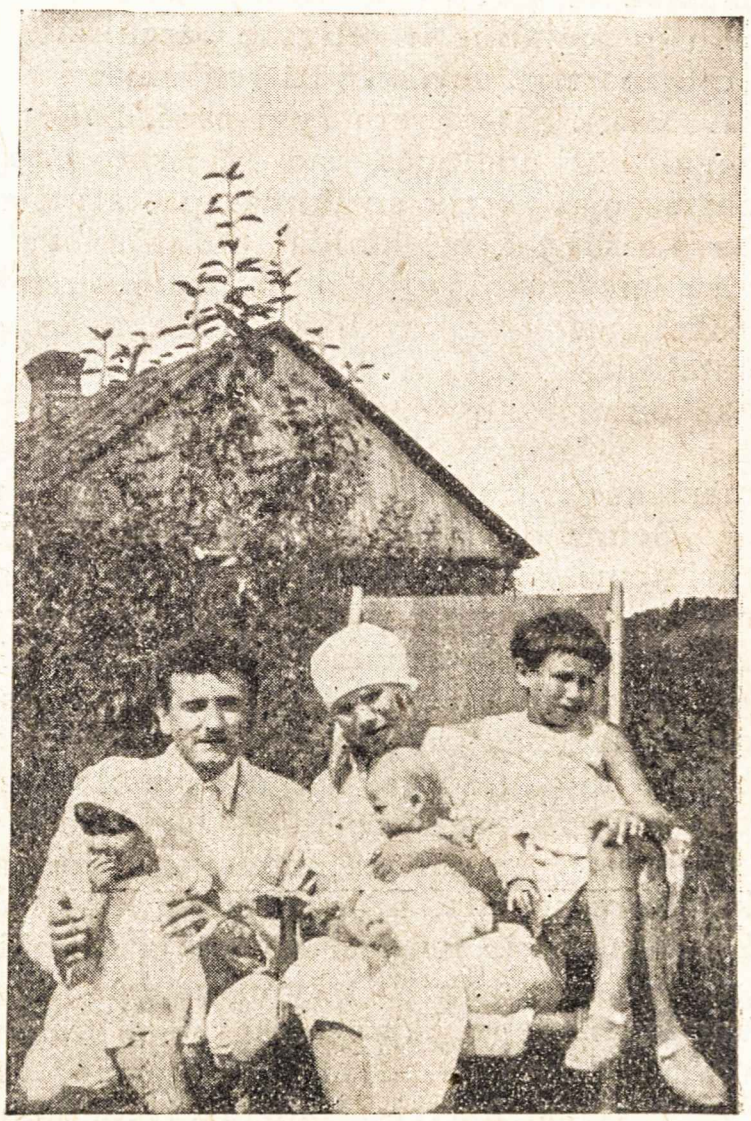

Prof. J. Eretas su šeima. Nėra tik vyresniojo sūnaus Juozuko, kurs fotografuoja

Kaune dr. Eretas tuoj stojo dirbti Užsienių Reikalų ministerijoj kaip jos patarėjas, organizavo informacijos biūrą, kuris 1920 m. išaugo į Informacijų Departamentą ir įsteigė Lietuvos Telegramų Agentūrą (Eltą). Pigu tai pasakyti, bet buvo nelengvapadaryt. Šiais reikalais teko ne tik Kaune daug dirbt, bet ir į užsienius važinėt. Grįždamas iš vienos tokių kelionių (iš Helsinkių) spaudos ir propagandos reikalais Eretas parvežė Lietuvai dar pripažinimą de jure.

1920.X.15—XII.6 dr. Eretas dar dirbo organizacinį darbą tuomet besiformuojančiame 1-me Savanorių Pulke, eidamas pulko adjutanto pareigas, „pilnas energijos ir pasišventimo“ — sako išduotas jam tarnybinis liudijimas.

Prasidėjus pertraktacijoms su lenkais dr. Eretas buvo at-

* Šveicarijoj lygiomis teisėmis naudojasi trys kalbos: vokiška, prancūziška ir itališka.

šauktas iš kariuomenės ir pasiųstas į užsienius propagandos reikalais. 1921 m. Elta galutinai susiformavo. 1922 m. informacinis darbas jau buvo nustojęs to aktualumo, kurio jis turėjo formuojantis Lietuvos valstybei ir ypač kovojant su lenkais. Todėl dr. Eretas, linkdamas į kitas darbo sritis, II. 4 išėjo iš Užsienių Reikalų ministerijos ir ieškojo savo jėgas pritaikinti kitose srityse.

Politikos sūkurio pagautas, kun. Krupavičiaus asmenybės patrauktas, Eretas įstojo į tą politinę grupę, kuri labiausiai atitiko jo socialinę ir religinę pasauližiūrą, — į krikščionių demokratų partiją, sutiko būti renkamas į Seimą ir buvo jin išrinktas (1923 m.). Šitą Ereto žygį prof. Šalkauskis taip būdina: „Dabar negali būti abejonės, kad dr. Ereto įstojimas į politinę partiją ir pastatymas ar tik sutikimas pastatyti savo kandidatūrą į Seimą buvo aiški taktinė klaida“ (13 p.). „Prieš jį griežtai apsisprendė visa laisvamaniškoji lietuvių visuomenės dalis ir dargi tie tautiškai nusistatę katalikai konservatoriai, kuriems propagavimas katalikiškosios akcijos ir radikalesnės socialinės programos yra kažkokie nesuprantami naujovės padarai. Tuo būdu prieš dr. Ereto politinę veiklą stojo piestu du sparnu: radikaliai laisvamaniškas ir konservatyviai tautiškas“ (t. p.).

Seime dr. Eretas kad ir daugiausia atstovavo tokiems kultūriniems reikalams, kaip jaunuomenės globa, blaivybė, švietimas ir buvo mažai aktyvus grynai politiniuose klausimuose, betgi „vienu kitu neapmąstytu žodžiu, vienu kitu neatsargiu žygiu, o ypač savo kitoniškumu, kuris pas mus dažnai laikomas didele nuodėme, jis prisigamino daug atkaklių ir kartais nesugebančių apie jį objektyviai spręsti priešininkų, kurie kiekvieną proga buvo pasiryžę pulti jį visomis turimomis priemonėmis. Ypač aštri ir dažnai neteisinga kampanija prasidėjo spaudoje, kuri protarpiais, progai pasitaikius, pasikartoja net iki šiolei. Žmonės, kurie lengvai dovanoja stambius faux pas (= klaidingus žingsnius *Pr. D.*) žymiausiems mūsų visuomenės politikams, kartais sugeba priskaldyti visus vežimus iš kokio nors vieno nereikšmingo dr. Ereto pasielgimo“ (15 p.).

Į visus, kartais žiaurius ir neteisingus puolimus, dr. Eretas neatsakydavo polemika, nesistengdavo atremti smūgį tuo pačiu ginklu. Prof. Šalkauskis rašo: „Man visados imponuodavo šitoks stojiškas jo užsilaikymas. Gaila tik, kad dažnokai nedžentelmeniški jo priešininkai nesiteikė pamąstyti apie tai, ar šitaip būtų elgęsis politikas karieristas, savanaudis demagogas ar nesuvaldomos ambicijos žmogus“ (t. p.).

Daug sėkmingiau dr. Eretui sekėsi dirbti visuomeninis kultūrinis darbas. Čia vyriausios jo darbo sritys buvo blaivybė, sportas ir jaunimo organizacijos, ypač pavasarininkų, žymiai mažiau ateitininkų. Čia jam sekėsi, kadangi organizavimo stažą jau buvo išėjęs Šveicarijoj, nuo jaunų dienų aktyviai dalyvaudamas katalikiškojo jaunimo organizacijose — nuo vaikų

organiacijų iki studentų. 1922—28 m. Eretas išbuvo „Pavasario“ sąjungos pirmininku, gerokai šią organizaciją išjudindamas, pagyvindamas ir pertvarkydamas. „Bet kadangi šitas darbas ėjo lietuvių katalikų visuomenės susipratimo ir suaktyvėjimo linkme ir katalikiškosios akcijos prasme, tai jis labai nepalankiai buvo matomas radikaliai laisvamaniškosiose ir tautiškai konservatyvinėse sferose, kurios buvo linkusios kartais dėl neišmanymo, kartais dėl tendencingumo laikyti šitą darbą integraline krikščioniškai demokratiškos politikos dalimi“. Bet „šitas dr. Ereto priešininkų nusistatymas šiuo atveju buvo jau nepateisinamas“ (16 p.).

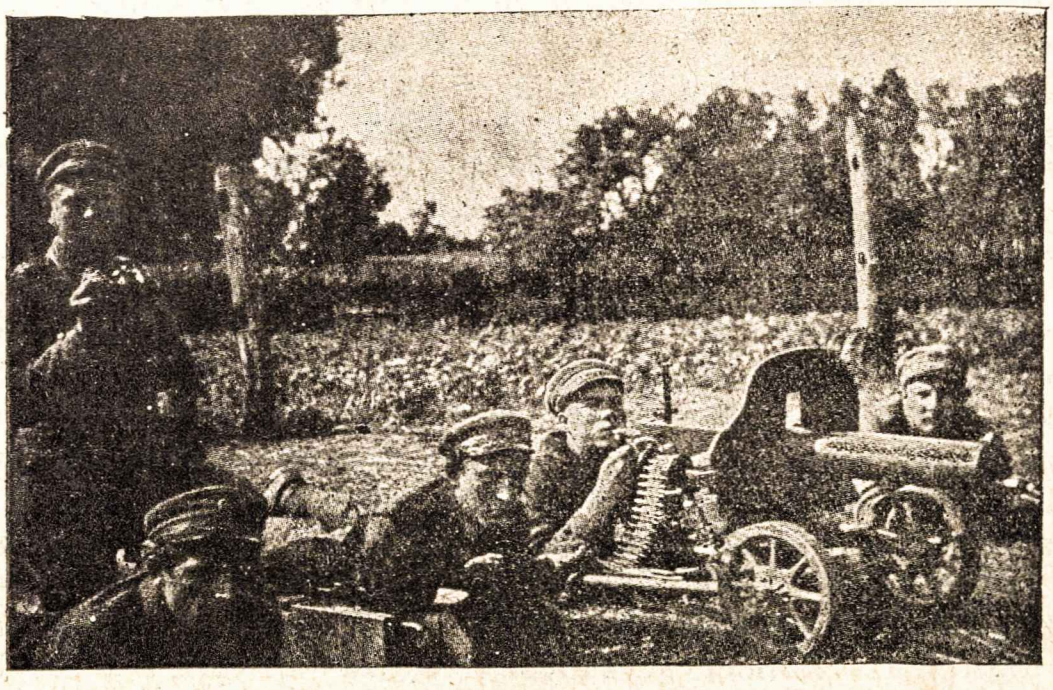

Vilniaus batalijono kulkosvaidininkai 1919 m. vasarą fronte prieš lenkus. Tarp kitų matyti a. a. eil. Kostas Skinulis (kulkosvaidžio dešinėj laiko šovinių kaspiną), 1919.VIII.30 garbingai žuvęs ties Daugpiliu kautynėse su bolševikais. Jo posakis, pasakytas 1919.VII.9 kautynėse su lenkais ties Kietaviškėmis: „Niekai gyvybė, jeigu šalis vėl būtų priešininkų pavergta“, plačiai yra žinomas mūsų kariuomenėj. A. a. Skinulis buvo uolus pavasarininkas.

1926 m. dr. Eretas, kaip Lietuvos katalikiškosios jaunuomenės atstovas buvo nuvykęs į Eucharistinį Kongresą Chicagoj, su prakalbomis važinėjo po lietuvių kolonijas, lankė Vyčių kuopas. 1928 m. jis, dėl susilpnėjusios sveikatos, atsisakė nuo Pavasario Sąjungos Centro Valdybos pirmininko pareigų, bet dalyvavo Sąjungos gyvenime kaip jos garbės pirmininkas.

1932 m. vasarą dėl Mariampolėj pavasarininkų kongresėly pasakytos kalbos dr. Eretas policijos liudijimu ir komendanto nutarimu buvo nubaustas sykiu su prof. Pr. Dovydaičiu ir dr. J. Leimonu trimis mėnesiais kalėjimo... Suimtas Kaune liepos 14 d. jis buvo kalinamas sykiu su dr. Leimonu, o paskui ir su prof.

Pr. Dovydaičiu Mariampolės kalėjime iki rugsėjo 7 d. Ir šitą savo likimo bandymą jis priėmė su stojišku tvirtumu. Iš kalėjimo jis išėjo su ta pačia giedra nuotaika, kuri jį niekados nepalieka, nežiūrint to, kad jis nesitarė esąs kaltas. Vėliau jis yra man taręs šiuos reikšmingus žodžius: ‚Tada tai tikrai nesu buvęs kaltas, bet kadangi anksčiau teko daryti klaidų, tai labai neprotestuoju prieš šitą likimo bausmę'"(18 p.).

Mariampolės „raudonajame viešbuty" mudviem su kolega Eretu teko „atostogauti" ketvertą savaičių (1932.VIII.2—30); (VII.14—VIII.1 d. d. aš „atostogavau" vienas Bajoruose); d-rui Leimonui VIII.11 išvykus, VIII.11—30 d. d. buvova likę tiktai mudu; tai ir buvo pirmoji proga man su dr. Eretu arčiau susigyventi, intimiau pasikalbėti, ši tą patirti iš jo praeities, įsigyti vieną kitą jo atžvilgiu nusistatymą. Apie tai ketinu šiąja proga ir jums, skaitytojai(jos), papasakoti. Bet pirmiau dar pamatykime, kaip dr. Eretas pateko į profesorius.

Apie akademinį darbą dr. Eretas svajojo dar studentaudamas, ypač kad buvo ir profesorių raginamas rengtis profesūrai. Lietuvon atvykus, jam tuoj atsirado progos ir šioj srity padirbėti. Jis gavo dėstyt vokiečių kalbą ir literatūrą Aukštuosiuose Kursuose (atidaryti 1920.I.27), taip pat visuotinę literatūrą ir teatro istoriją dramos studijoj. Įkūrus Lietuvos Universitetą, jis buvo 1922.VI.9 pakviestas į Teol.-Filosofijos fakulteto filosofijos skyrių ekstraordinariniu profesorium, kaipo turįs Un-to reikalaujamų kvalifikacijų. Tačiau „įstojimas į šito fakulteto profesūros eiles ne tik nesumažino dr Eretui priešininkų skaičiaus ‚bet įtraukė jį į naują kovą už savo fakulteto būvį, — fakulteto, lygiai nepopuliaraus tiek radikalaii laisvamaniškose, tiek tautiškai konservatyvinėse sferose" 21 p.). „... Akcija prieš Teologijos-Filosofijos Fakultetą ėjo beveik nuo pat jo atsiradimo. Suprantama savaime, kad šitie priekaištai dar stipresniame laipsny buvo taikomi prof. Eretui jau tik dėl to, kad jis tam tikrame savo buvimo Lietuvoje laikotarpyje buvo įsipainiojęs į politinę visuomeninę kovą. Todėl jis gal labiau už kitus fakulteto narius kentėjo ir negalėjo ramiai dirbti kuriamąjį darbą dėl tos tendencingos akcijos, kuri buvo varoma prieš Teol.-Filos. Fakultetą ir ypač prieš kai kuriuos jo profesorius" (22 p.).

Bet prof. Eretas, to nepaisydamas, dirbo ir labai daug nudirbo. Jo spausdintų darbų šiandien yra daugiau kaip pustrečio tūkstančio puslapių! Greta su mokslo darbu ėjo ir mokymas, germanistų mokytojų ruošimas, seminarinių sukaktuvių rengimas, važinėjimas po užsienius mokslinės medžiagos rinkti, fakulteto žurnalo „Athenaeum" redagavimas ir kiti darbai. Literatūros mokslo srity Eretui rūpėjo „prisidėti savo kuriamuoju darbu prie literatūros mokslo išvadavimo iš antikatalikiškų tendencijų, kurios yra jame įsigalėjusios pozityvizmo ir liberalizmo įtakoje". Stambiausi jo veikalai šioj srity tai apie vokiečių

mistikus (Seusę, Taulerį ir Eckehartą), Vokiečių literatūros istorijos 1-sis tomas ir studija apie Goethę.

„Kaipo germanistų ruošėjas mūsų mokykloms, prof. Eretas yra priimtinas Lietuvai labiau negu kas kitas". Tai, kas čia prof. Šalkauskio pasakyta (22 p.), man yra virtę išgyvenimu, su kolega Eretu 4 savaitės begyvenant drauge Mariampolės „raudonajame viešbuty" (1932.VIII.2—30). Ypač vienu du palikę (VIII.11—VIII.30) turėdavova progos paliesti įvairius vokiečių literatūros klausimus. Mat, prof. Eretas tuomet buvo „užgulęs Goethę", t. y., smarkiai rašė apie jį savo veikalą. Iš vieno kito pasikalbėjimo su juo man atsistojo galvoj mintis, kaip šakalys, kad prof. J. Eretas kaip germanistas yra Lietuvoj labai brangintinas, kadangi *jis yra germanizacijos nevaraąs germanistas, jis yra nekulturtregeriškas germanistas.* Todėl toki germanistai, kuriems germanizmas ir germanizacija bei kulturtrėgerizmas yra neatskiriami dalykai, suprantama, prof. Ereto ir nekenčia visomis savo kultūrtregeriškomis kepenimis. Todėl juo yra liūdniau, kad ir katalikų abiturientų tarpe atsiranda tokių nesusipratėlių, kurie germanistikos studijuoti eina ne pas prof. Eretą, bet kur kitur.

Prof. Ereto kaip germanisto saviškas nusistatymas pasireiškė ir susiformulavo ypač jo studijoje apie Goethe. Prof. Šalkauskis šiuo atžvilgiu rašo: „Goethinėse studijose bene ryškiausiai bus pasireiškusi mokslinė prof. Ereto asmenybė. Kaip kruopštus menininkas tapytojas pirma, negu sukuria savo paveikslą, daro visą eilę mėginamųjų etiudų, taip ir jis pirma, negu yra parašęs savo kapitalinį veikalą apie Goethę, buvo padaręs visą eilę bandymų. Jojo tikslas buvo gyvojo Goethės paveikslas, laisvas nuo vienašališkų tendencijų ir kraštutinių vertinimų. Prof. Eretui Goethe yra genialus poetas rašytojas, bet sykiu ir gyvas žmogus su savo trūkumais, silpnybėmis, su savo klaidžiojimais, ir labai sudėtinga evoliucija. Norėdamas šitą nepaprastą asmenybę perprasti iki dugno, prof. Eretas ilgai ieškojo pagrindinio jos gyvenimo tono ir gyvos sintezės. Šitos sintezės akivaizdoje pasirodė jam galutinėje sąskaitoje nepriimtini nei Goethės apoteozavimas kaipo visai atbaigto menininko modelio, nei jo nelygstamasis smerkimas, nei darymas iš jo pagoniškojo humanizmo dievaičio, nei matymas jame krikščioniškosios kultūros reiškėjo. Gyvasis Goethe netelpa jokioje griežtai užbrėžtoje schemoje: jis nėra nei garbinimui sukurta bronzos statula nei pasibjaurėjimo verta blogybių personifikacija" (29 p.).

Ir su šitokia Goethes koncepcija prof. Eretas kai kam neįtiko. Kai prof. Eretas buvo skaitęs apie Goethę viešą paskaitą, tai „Vaire" kažkoks galvočius slapukas, užsidengęs raidėmis Iz. D., prof. Eretą iškoneveikė už Goethės „išnevožijimą", patsai jį pagarbindamas kaip „krikščionišką humanistą". Tokiems „kritikams" aš tik patarčiau atsimint jau senobinę patarlę *„Ne sutor*

supra, crepidam", kurią rusų rašytojas Krilovas išreiškė, nusiskųsdamas: „Bėda, kai bulkas kepti pradės batų siuvėjas, o batus siūti — bulkų kepėjas".

Apie goethinės sintezės susidarymo patį kulminacinį punktą prof. Šalkauskis taip rašo: „Sėdėdamas drauge su prof. Dovydaičiu Mariampolės kalėjime (1932 m. vasarą), prof. Eretas vieną kartą pareiškė savo kolegai su triumfo nuotaika: „Žinai, brolau, pagaliau, supratau Goethę" (Štai tikra politinio kalinimo nauda!)" (31 p.).

Šiokios informacijos aš jaučiuosiu lyg švelniai provokuojamas būti kalbamojo įvykio liudininku. Aš mielai sutinku būti liudininku, tik nežinau, ar mano liudijimas tikrai bus toks, kokio iš manęs norima. Juk labai dažnai atsitinka, kad suinteresuoto asmens pasikviestasis liudininkas nepaliudija kvietusiojo naudai.

Mano liudijimas čia toks. Ir be manojo 1932 m. „atostogomis" rašyto dienoraščio gerai atsimenu, kad kolega Eretas apie savo naują Goethės koncepcija man yra džiaugsmingai pareiškęs Rugpjūčio mėn. 24 d. Tą dieną gerai atsimenu dėl to,kad ji yra atlaidinė (šv. Baltramiejaus) šventė mano gimtojoj Višakio Rūdos parapijoj.

Vadinasi, man yra lengva atsiminti, kad naujasis Goethė kolegos Ereto galvoj yra gimęs per šv. Baltramiejų!

Bet dabar, pakviestas būti liudininku, nesitenkinu savo silpna atmintimi, o susirandu manąjį apdulkėjusį dienorаštį ir iš jo išrašau visa tai, kas liečia tą reikšmingą įvykį: „VIII.24. Šiandien kai kurių svarbių laimėjimų diena. Prieš piet rodėsi, kad šiek tiek laimėjome „užsienių politikoj"... Po piet laimėjimą turėjo kolega Eretas, o vakarienės metu — aš. Bet jau pat pradžioj galima pasakyt, kurios srities yra mudviejų laimėjimai: Eretas turi laimėjimą Goethės tyrinėjimo srity, o aš... skilandžio nudruskinimo srity... Pirmiausia apie kolegos Ereto laimėjimą. Jis štai koks.

„Kolega Eretas kamuojasi su Goethe. Jis apie jį rašė, rašė, bet vis nebuvo patenkintas tąja koncepcija, kuria jis rašė. Jis, mat, rašė prisiderindamas prie tos krypties, kuria parašyta visa stambioji literatūra apie Goethę vokiečių kalba. Tačiau, kad ir jis rašė kritiškai, bet vis juto, kad čia kažkas netaip eina, kaip turėtų eit. Ir štai šiandien po piet gimusi jame tikroji koncepcija. Jis pajuto lyg Archimedas radęs tokį atramos punktą, kurio atsirėmus galima išjudint Goethės tyrinėjimus iš to prislėgimo, iš to sustingimo, kurį padarė Goethei oficialioji literatūra. Tas punktas glūdi vienamae Goethės veikalų, kurio niekas neskaito, būtent „Wilhelm Meisters Lebensjahre". Eretas sako, jei jis kuomet Europoj išgarsėsiąs, tai šiąja nauja koncepcija. Sakyto Goethės veikalo nebojimas virto tragedija vokiečių literatūrai apie Goethę. Keista, kad taip elgiasi tokios tautos žmonės, kurie visame pasauly žinomi kaip skaitymo fanatikai.

Įdomybė naujoj koncepcijoj yra ta, kad Goethė savo gyvenimo gale pats visą save sugriauja. Jis vertas pagarbos už tą atvirumą. Jis sugriovė visas savo pažiūras. Apie Goethės kūryba, kaip aukštyn kylančią piramidę, dabar netenka manyti... Eretas dabar turįs savo pamatą, kuris galės jam būt kaip Archimedo punktas. Darbo dabar yra bent penkeriems metams. Naujos koncepcijos esimą Eretas jutęs ir pirmiau, tik jį vis iš dvasios neišsimušdavo. O dabar iššoko. Sako, jam (Eretui) „wie die Schuppen vor Augen gefallen". Jis jutęs ir pirmiau, tik neįstengęs suformuluoti.

„Kai Eretas džiaugėsi šiuo savo laimėjimu, aš kamavausi su Linné*. Kaip tik tuo metu užtikau, kad Linnė kažką panašaus buvo pergyvenęs atžvilgiu į gamtą. Aš parodžiau Eretui tą Linnes mintį Švedų Akademijos išleistame monografijų rinkiny apie Linnę. Jam (Eretui) ta citata taip patiko, kad jis ją nusirašė ir sakė įdėsiąs į savo veikalo prakalbą. Tik vietoj „gamta", reiksią įstatyt „Goethe".

„Dar kitaip sakant, Eretas šiandien gavo lyg apšvietimą. Bijau, kad kai rytoj ateis pas jį žmona pasimatyt, jis, užuot kalbėjęsis šeimos reikalais, nepradėtų su jąja kalbėtis apie naująją Goethės koncepciją... Goethė pats save sulikvidavęs. Viską, ką jis buvo pynęs, išnarpliojo ir sulikvidavo".

Tiek liudija mano dienoraštis. Čia, kaip matome nieko nepasakyta, kad tos naujos kocepcijos simbolinės gairės prof. Eretui išsireiškė formula: Margareta–Helena–Mater Gloriosa. Bet kadangi prof. Ereto veikalas apie Goethę yra perėjęs tris ar keturias redakcijas, tai sakytoji formulė gal būt iškilo tik vėliau. Šiaip ar taip, vis dėlto 1932 m. Rugpjūč. m. 24-toji yra toji diena, kurią „nubronzuotas" Goethė prof. Eretui subiro, kurią lietuviškas Goethės biografas pasijuto išsilaisvinęs iš Goethės vokiškų biografų rutinos, kurią jis pasijuto turįs naują Goethės koncepciją.

Ką prof. Eretas Lietuvoje laimėjo už visą savo akademinį darbą ir mokslinius veikalus? Nagi, kad jis, dėliai 1931 m. rudenį įvykusios Teol.–Filos. fakulteto „reformos", neteko profesoriaus vietos, 9 mėn. visai buvo be profesoriaus darbo ir nuo 1932.X. 1 tą darbą kad ir vėl dirba, bet jau tik vyresniojo asistento teisėmis. Ta nenormali padėtis ir iki šiol dar nėra tinkamai atitaisyta.

Berods, šiokia padėtis prof. Eretui, ne pirmiena. Man yra žinoma, kad pirmaisiais jo Lietuvoj buvimo metais, kai jis dirbo Užsienių Reikalų Ministerijoj, eidamas labai svarbias pareigas, jo to meto alga, vokiškiems „ostams" vis smunkant žemyn, pa-

---

* Knibinėjau literatūrą apie Linnę (Linėjų), rinkdamas medžiagą pakenčiamai to gamtininko biografijai parašyti. Kolegai Eretui buvo linksmas dalykas patirti, kai aš išknisau, kad Linnės laikais Olandijoj gyventa dailininko Ereto, ilustravusio Linnės veikalus. *Pr. D.*

siekė tokio lygio, jog, skaitant užsienio valiuta, daug aukščiau būdavo atlyginamas bet kurios užsienių atstovybės... šoferis.

Savo rašinio pačioj pabaigoj prof. Šalkauskis klausia: „Koks gi galų gale susidaro vaizdas iš prof. Ereto gyvenimo ir veikimo Lietuvoje?“ Ir taip atsako:

„Jaunas daktaras, simpatijos atgimstančiai lietuvių tautai ir sentimentalaus pažado savo mirštančiam draugui vedamas, apsisprendžia dirbti kultūrinį darbą svetimam krašte svetimos tautos naudai. Tuo pačiu jis tikisi ten rasti tinkamą savo gabumams ir pajėgoms pritaikymą. Jis atiduoda naujajai savo tėvynei 15 geriausių savo amžiaus metų ir pritaiko savo jėgas ten, kur to reikalauja iš jo visuomenės gyvenimas. Bet jis tam tikros pasaulėžiūros žmogus ir vieną laiką tam tikros partijos narys, ir to pakanka, kad priešingų šitai pasaulėžiūrai ir šitai partijai žmonių nusistatymas, motyvuojamas apskritai nereikšmingais jo paklydimais, duotų neigiamą toną bendram jo darbų vertinimui net tada, kai jis per 15 metų yra praaugęs savo partikuliarumą ir tinkamai susipratęs savo pašaukimo ir elgimosi linijos atžvilgiu.

„Gabus profesorius su tikru akademiniu pašaukimu, pėrėjęs visus kilimo laipsnius iki ordinatūros slenksčio ir praturtinęs mokslinę lietuvių literatūrą tokiu laipsniu, kad labai nedaug iš ordinarinių mūsų universiteto profesorių galėtų su juo lygintis, dirba akademinį darbą vyresniojo asistento teisėmis, kurios neduoda jam nė galimumuo tinkamai išlaikyti savo šeimą.

„Štai du faktu, kuriuodu šiuo metu, kai yra atkritęs tikras pagrindas kaltinti jį partyvumu ar akademiniu nekompetentingumu, atrodo kažkokiu anachronizmu, nepateisinamu džentelmeniškumo ir teisingumo reikalavimais. Jie galėtų rodytis normaliais nebent tiems, kam yra nusižengimas pats katalikiškumas su visomis jo moralinėmis ir intelektualinėmis konsekvencijomis. Šitiems žmonėms prof. Eretas ne tik netapo per 15 metų labiau priimtinas, bet jis jiems bus vis labiau odiozinis sulig tuo, kaip jis dar labiau tobulės katalikiškumo atžvilgiu. Bet tokių žmonių aš ir nesitikiu įtikinsiąs. Aš kreipiuos tik į džentelmenus ir sakau: štai garbinga 15 metų kultūrinės tarnybos sukaktis (1919–X15–1934)! Ar nereikėtų jąja uoliau susidomėti?“ (38 puls.).

Kad šiąja sukaktimi susidomėtų ir „Ateities“ skaitytojų šeimyna, aš ir rašiau šį straipsnelį, lipdydamas jį iš prof. Šalkauskio rašinio iškandžiotų gabaliukų, kur ne kur ir savo dvyleki įkaišiodamas. Kolegai Šalkauskiui, lyg dideliu varpu suskambinus sakytų sukaktuvių proga, man teko tas paskambinimas lyg mažu varpeliu pakartoti.

Baigdamas, aš su visa „Ateities skaitytojų šeimyna prisidedu prie prof. Šalkauskio karščiausio linkėjimo „Ateities“ bendradarbiui prof. Eretui, „k a d š i ų m e t ų s p a l i ų 15 d. būtų jam teisingumo laimėjimo iškilmė“.

Pr. Dovydaitis

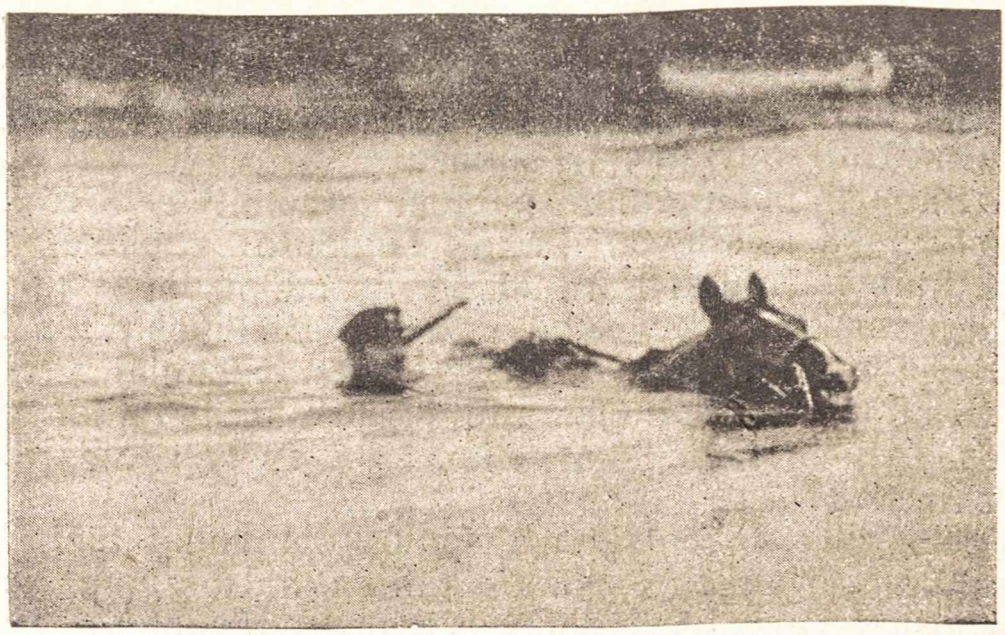

Gusaro tarnyboj ir taip prisieina

MANĖ DAUBA

Juodoji čigonė

Ką gi! Negana kai parke vasaros popiete kremavų žiedų pripumpusios liepos dūsina aršiau, neg nuogų moters rankų kaklo apvyniojimas! Margoj, kaip šuns nugara, nuo tirštų šešėlių pievoj būtinai pamatysi šieną. Tikrą, kaimišką, ką tik pakreiktą, bespirgstantį šieną. Jis aštriai kvepia ir akiplėšiškai traukia tave pasivolioti. Bet tu nebesi mažas ir žinai, kad parke ant šieno voliotis nepadoru. Tad drėbiesi ant suolelio ir svajoji. Och, svajoji! Koks tatai tau siurprizas!

Matai visas būtąsias šienapiūtes beprimirštamoj tėviškėj, o pagal tas, kaip gyvos, atsikelia ir visokios kitos baikos, ir kaž kada būta (o gal tik sapnuota) jaunystė. Pakeli muilinas akis.

Acha! Ant šieno ir atsidanginta. Šiene klaksančios mergaičiukės net skrybelė nutvokšta į šalį, kaip plačialapis, saulėj perdegęs, nuleipęs žiedas. Ji panardinusi įkaitintam šiene abi rankas, o iššieptas spindintis snukutis atstieptas, nes žydrame dangaus fone, žinoma, studentas, o už jo — didelė švitanti saulė.

Ir nieks nepamano, kad sėdėti ant šieno jiems nepadoru.

Saulė jau buvo persisvėrusi vakarinėn dangaus pusėn ir be nuovokos, kaip girta, pylė žemėn ramių baltų liepsnų jūras. Na, o šviesos jūroje parko ąžuolai nebe ąžuolai, bet žalvario rūmai, apdumti sidabru.

Vitinks, vitinks iš tamsiojo pavėsio čigonė, lyg anos saulės dienos juodoji žaltvikslė, ar smalakė pavėsių gyvatė, atvinguriuojanti burtams ir šokiui.

— Paburti ponaitėliui, paburti panelei? — bet ima tik vaikino ranką. Ištiesta balta studento rankelė. Išmokti žodžiai, kaip nušlifuoti karoliai, byra iš lūpų išverstų ir godžių, kaip smako. Akys juodos ir pragaištingos, kaip Nemuno sriautai šia popiete, kaip vanagai užkumpsnapiai, tetyko tik studento akių. Bet ką tu, moteriške, padarysi, jei jos tyros ir geros, kaip mėlynieji karveliai, sklando sau kuo ramiausiai šalimis, ir tiek?

Čigonė ima nebeatskirti, saulės spinduliai lūžta suklupę ant baltumo jo aukštos puikios kaktos, ar tos apie jo galvą plakančiosios vaiskios ugnelės iš kaktos trykšta.

Neberamios čigonės akys, kaip smaliniai obuoliukai, ėmė slydinėti, kaip po ledą, ir po liauną baltą mergaitės liemenį. Įsivėlė ir į plaukus, dabar panašesnius į tirštą aukso šviesą. Ir nebepersekiojami studento „mėlynieji karveliai“ sugrįžo į mergaitę, bet neišlaiko ir nusisuka, kaip nuo saulės.

Mergaitės delno čigonėlė nebeprašo, bet vitinks, vitinks į šalį lėtai.

Paskiau iš gretimojo pavėsio į studentą ilgai spokso dvi juodos akys. Tik studentas jų nemato.

*

* *

Ąžuolyne viename rate — jei tau pavyks prisimušti — pamatysi, šoka girta gražioji slėnio čigonė.

Mėtliodamosi iš glėbio į glėbį ji taip svirdinėja, jog tau nesmagu, kad ji perlūš. Bet kad ji niksteltų arba nors pargriūtų, nesulauksi. Nebūtų gyvatė čigonė!

Armonika, kažkieno rankose tingiai niūniavusi, staiga užsirijo ir pravirko ant viso ąžuolyo. Kaip nuskausta merga.

Ratas susispaudė. Šoks dabar čigonė smarkų punktą. Ir jos partneris įšėlęs ir spardosi, ir jei ne pieva bet grindys po jo kojomis būtų — ąžuolynas skeldėtų. Jo akys ir veidas taukinas žiba, nes šoky čigonė jį liečia. O tuojau turės ji atsidurti ant jo rankų, ir jis nešios ją iškėlęs. Sulpstosi.

Rato priešaky, kaip vainike žiedų kekė, ištryško studentų grupė. Tik vitinks, vitinks į juos čigonė, kaip gyvatė ir kaip plieno spiruoklė. Atrodo ji ir per ugnį į juos taip veržtųs, o rankos tiesiamos į liauną dailų studentėlį dreba ritmu ir melodija. Bet studentas traukiasi, o kitos gyslotos rankos pastveria čigonę. Suaiktelėjo net ir ąžuolynas, kai krito ji į veją. Tai partneris. Kas duosis pametamas ir pajuokiamas kokiai valkatai čigonei? Dėlto ji dabar ir perblokšta, kad ją sutryptų.

Tamprusis ratas dar labiau susispaudė ir kvatoja, kaip laukiniai. Gražu matyt pasiutusią, bet atsikelt nebepajėgiančią gražią moterį. O, kaip dar nuotabu, kai tas pats, prie kurio ką tik plakėsi čigonė, perlaužė ratą ir mutąsytą girtą čigonę pakėlė visai pagarbiai ir švelniai.

— Tamsta, čigonėle, tuojau eik namo! — tai jo įsakymas kaip trumpas plieno žvangtelėjimas, o mato — lyg žydriausia šilko vėliava smagiai suplevesavo, ar dangaus gniužulas sutiško į jos akis — toks tai tas paprastas vienintėlis į ją jo žvilgis.

Ruduo Birutės parke Palangoj

*

Į didelę nuošalią lanką iš ąžuolyno aikščių teatklysta tik prigesęs armonikų verksmas ar bugno užsikūkčiojimas, ir retkarčiais tylios poros. Į lankos žolę įsivėlę paskutiniai saulės spinduliai nebeišsiveldami merdi, bet baltosios, išsisklaidžiusios po lanką gėlės nuo savo pačių sunkumo nusvirusios snaudžia ir visai nesirūpina, žolėj įklimpęs spindulys miršta, ar ne. Toks gėlių ramumas kažkodėl suneramina praeivį.

Per lanką slenka liūdna pavargusi čigonė. Ji iš įpratimo jau, ar dar nemetusi vilties studentą kur nors surasti, dairosi.

Lankoje raivęsi paskutiniai saulės spinduliai numirė ir iš ąžuolyno išėjusi tamsa apdengė lanką. Kruptelėjo čigonė: su tamsa iš ąžuolyno išsineria studentas. Vasariniuos rūbuos jis, skubintis ir rimtas, ir atidaiksto, kaip balta palmė.

Argi čigonė ilgas sunkias savaites jo ieškojus dabar jį praleistų? Ar nėra ji mintyse „sutikinėjusi" mylimąjį visokiausiose aplinkybėse dešimtimis kartų, ir ar nepakankamai apgalvojusi, kaip visose tose aplinkybėse turėtų pasielgti. O, gerai žino čigonė ką tuojau turės daryti! Kad ji praleistų šitokią progą — nelaukite! Ne, ji nekvaila ir nesutižusi, ir nenori paskiau savidergoj save užkrimsti.

Netoliese studento suspigo gailus pagelpos šaukiantis balsas. Nesuspėjo nė apsidairyt studentas, o į jį jau atsitrenkė įsibėgėjusi čigonė. Plaukai jos dideli ir juodi išdrykę ir sutaršyti, kaip ir prieblanda paąžuolyniais. Kvėpuoja jam į veidą ugnim, o iš pro perplėštos bliuzės pėtmuoja, kaip balti lankos gėlių plėmai, krūtinė.

— Mane vijosi, persekioja. Palydėk, gerasis ponaitėti! — Rūpestingai apsidairo ir dreba kaip epušė. O akys jos nakties ir plaukų tamsumoj ryškiai žybčioja, kaip brangakmenys arnote. Studento rankos pačios pradeda keltis apkabinti ją, priglausti. Bet tik tai taip neįprasta, perstaigu — dingtelėjo mintis.

— Į slėnį vyksti Tamsta? — sumojo paklausti

— Taip, taip! Naktigolėn į giminės stovyklą. — Nudžiugo jinai.

Slėnį skiria tamsus ąžuolynas, o ji, kaip išvargus, jo rankos įsikibti paprašys, ir atsisėsti panorės, kaip nusilpusi. O paskiau, paskiau...

— Palydėk, palydėk ponaitėli! — vėl maldauja. Bet studentą tebelaiko sukausčiusi mintis ar instinktas: „tai taip neįprasta, perstaigu". Jis tiki, kad į čigonę jį traukia smalsumas pažint, išsiaiškint šią tamsią svetimą būtybę, bet tikrai — tie baltieji, ugnis plaikstą krūtinės plėmai jį svaigina, ir ta juoda akių liepsna siutina.

Bet, štai, studento sąmonėj ryškiai blikteli: „Raselė manęs jau turbūt laukia". Tai jį išblaivo. O dar tas Raselės šmėkštelėjimas toks gražus ir meilus! Tarsi saulėta vėsi peteliškė saujon nutupė. Jį apėmė lengvutė gėda. Lyg būtų pati Raselė šalia atsiradusi. „O, koks aš drąsus su šia nežinoma svetima moterim! Tikriausiai ji avantiuristė ir nedorėlė kokia, ir kokias nors pinkles man ruošia", galvoja atsikvošėjęs. Pats tas jos atsiradimas ir išvaizda ima atrodyti jam įtartina. Ir kas ją būtų persekiojęs nesimato. Pradeda atrodyti ji jam net nešvari ir nešvanki. Baugu būtų beprisiliesti. Buvus beprasiskleidžianti šypsena ir palankumas greitai nuo veido dingsta. Drebėdama mato tai čigonė. Ir kaip jis rimtėja ir stirpsta, bet nebesumoja ko begriebtis.

— Na, į slėnį Tamstos lydėti neturiu laiko. Jeigu esate reikalinga pagelbos, prašau į Alėją. Autobusas nuveš jus iki

pat slėnio. — Tas persimainęs, nejuokais šaltas balsas čigonei — smūgis su nagaika per galvą. Bet ji dar pabandys, spirsis.

— Autobuse žmonių daug, poneliuk! Šitokia nedrįstu pasirodyt. Neatsisakyk palydėt galiuką.

— Susitvarkyk! Ot, šitaip! Na, eini, ar ne, Tamsta? Sakiau, aš neturiu laiko. —

Čigonė šį kartą pasviro nebevaidindama. Ir griežtumas išgąsdino ir nujaučia, kad šito tai neįveiks. O toji nuojauta ir išsėmė ją, sugniužino iš karto.

Ir nuvežė ją autobusas, bet ne ligi slėnio, o tik mažą galiuką iki pirmo sustojimo.

*

* *

Kaip paukštė, kurios vaikus piemuo išvogė, vitinks, vitinks nuo kamieno prie kamieno čigonė. Studentėlis negalėjęs dar toli nueiti. Šį kartą nors pėdsakus jo suseksianti, nors kur gyvena žinosianti. Ir, štai, taip susiplakė ji į kamieną, jog net liesdamas dar nematytum, ir suleido į žievę nagus.

Žieduotoj lankos patakėj, kaip anuomet parke, susėdusiu jiedu. Ta pati baltoji panelė.

— Tai tu nebesulaukdamas manęs net ligi čia atėjai — prigeseęs jo balsas.

— Mane sutrukdė moteriškė. —

— Moteriškė? — nustebus sušnibždėjo ji.

— Tai kažkokia čigonė. Dėjos įbauginta ir turėjau iki autobuso nuvesti. Išviso kažkokia įtartina neaiški būtybė. Gal aferistė kokia. Och, mieloji, yra pasauly šlykščių ir juodų, kaip suodys būtybių, ir tiek daug to purvo, niekšybės!... — Užsisvajojo, bet tuoj, lyg pasigailėjęs sugaišto purvui ir niekšybėms laiko, ar atsiprašydamas už tą čigonės lydėjimą nukreipė į mergaitę visą širdingumą ir dėmesį.

— O tu nesušalsi? —

— Ne, nešalta. — Bet arčiau į jį pasislinko, ir atrodė, kad jos rankelės norėjo pasikelti apkabinti jo kaklą, o studento jos, bet rankas abiejų kažin kas sulaikė.

Siaubingos čigonės akys ir iššiota burna dar labiau prasiplėtė. Jai ir nuostabu be galo pasidarė, kas, būtent, dabar jų rankas nuo glamonėjimosi sulaikė.

— Ar tikrai ryt išvažiuoji? — nedrąsiai klausia mergaitė.

— Tikrai — tylus jo balsas.

— Juk man parašysi. —

— Norėjau prašyti tai man leisti, — vis tas pat duslus, tirštas jo balsas.

Iš ąžuolyno atsėlino ir kita pora ir nutilo po gretimu ąžuolu. Pažvelgė ir į juos čigonė. Žinoma, pora buvo girta ir gašli. Tai čigonė buvo pratusi matyti, bet, štai, ji nesijusdama pradėjo bijoti, kad tas pragaro šnabždėjimas nenubaidytų nutupusių į lanką angelų. Argi jiedu, štai, ne kaip angelai esančiu prieš aną valkatų porą? Ir tokių žmonių visam sviete čigonė nesanti dar mačiusi. O kas nenorėtų pasižiūrėti į angelus!

— Aš tave palydėsiu. — Štai jis jau ir stojasi. Ką gi, svarbiausias reikalas atliktas: rašys — tai ir mergelė pakilo rami ir laiminga.

Ir nublizgėjo baltoji porelė — ištirpo tamsoje. Nebeliko ko įsitempus stebėti čigonei. Ji ištraukė iš ąžuolo žievės nagus ir palengva susmuko palei ąžuolą raudodama.

O kas tai esą, ką tokio jis dar pasakęs: „šlykščių ir juodų, kaip suodys būtybių...“ „visokios niekšybės, purvo...“ Ar tai apie ją? — pradėjo čigonė ir samprotauti pirmosioms pasiutimo ir sopulio ašaroms nubėgus.

O, ta išblyškėlė!.. Kodėl ji nepuolusi ir nepasmaugusi tos... kaip norėjusi. Bet, štai, vėl švysteli vaiskios susilaikančios mergaitės rankos, o aplink čigonę vis labiau temsta ir juoduoja. „Yra šlykščių ir juodų, kaip suodys, būtybių“... Nebeišeina jai iš galvos. Tai ji tos suodys, ir juoda, purvas ji — pasibaisėdama pradėjo justi.

O jie, balti ir šviesūs nuėję sau... Purvina čigonė juos baugina. Ir ji niekad niekada nebematys jų! Niekados tokie susipažinti su ja neieškos, nedraugaus. Ir niekada niekas toks geras, šviesus ir baltas ,kaip jis, nemylės juodos čigonės!

Ir visos bet kada patirtos nuoskaudos ir kentėjimai joje iš naujo prisikelia, visas ateities sunkus valkatos vargas prieš akis išeina. O šitas nepasisekimas, šitas nustojimas vilties!... Daužo čigonė galvą į ąžuolą. Pagaliau nuolankiai pasiduoda ašaroms ir sopuliui. Nors kartą gyvenime be išsisukinėjimų ir užsisipyrimų nuoširdžiai pasiduoda išdidžioji graži moteris negalei, paniekintai meilei ir liūdesiui...

Čigonė nebejuto net, kai grįždamas studentas pradaikstė pro pat šalį, kaip balta palmė.

Ir ilgai tą nakti ąžuolyne kažkas gūdžiai aikščiojo. Gal tai čigonė, o gal ir vėlybos armonikos tolimas verksmas ar bugno užsikūkčiojimas? Bet rytą darbininkai ąžuolyne rado leisgyvę, susitaršiusią čigonę. —

C. VINETTI

Ką veikia Italijos katalikai moksleiviai

Mes daug girdėjome apie Italiją. Grožėjomės puikiu Mussolini asmeniu, jo didele kultūra ir paprastumu. Italijos fašizmas visada mums vaizduoja naujas valdymo formas. Įdomu, ką gi mes žinome apie Italijos aukštesniąją mokyklą, apie katalikų moksleivių susiorganizavimą. Gal ir čia tie tamsūs, apvalūs ir pasiutusio kraujo gimnazistai taip pat kai ką naujo pasako visiems kitiems visų kraštų moksleiviams idealistams. Ir kaip gi. Mokykloje jie siekia įnešti kuo daugiau kilnumo, katalikiškoje akcijoje vilčių ir entuzijazmo misijoms. Judrūs italukai. Tiesa, ir jie ne nuo kažkada atgavo laisvas rankas, tačiau jau suskubo parodyti savo valią. Pati pradžia fašistiškojo valdymo jiems buvo ne kažkaip dėkinga. Viskas aplinkui buvo valstybinama — ir organizacijos ir sportas ir visoks kitoks judėjimas. Ir katalikas moksleivis pasijuto šito valstybinio voratinklio apipintas, suveržtas. Tačiau tik vorui tokius tinklus austi. Žmogui tai neįgimta. Ir Mussolini pamatė, kad kalnų upeliai vistiek tekės, kur jų srovę besuksi ir versmės veršis kuo jas beuždengtum. Ir taip palengva vėl pradėjo pirmykštė tvarka grįžti, ūžiantis gyvenimas įeiti į tam tikras ribas, kad dar daugiau ir vienbalsiau sušuktų.

Vasaros prisiminimas

Katalikai moksleiviai vėl visu judrumu įsitraukė į katalikiškąjį veikimą, kartu su studentija, miesto ir kaimo jaunuomene, inteligentija, gydytojais, teisininkais ir kitomis specijalistų šakomis.

Geresniam susiorganizavimui šių metų rugpjūčio 29 — rugsėjo 2 d. katalikai moksleiviai suruošė didelę konferenciją Romoje Soradi Frascati viloje. Moksleivių atstovų suvažiavo iš visų vyskupijų. Konferencija tarp kitko paskelbė didžiulį vajų: visų valdžios ir privatinių mokyklų moksleiviai turi būti įtraukti į sraunų krikščioniškąjį gyvenimą. Tam reikalui vyrų jaunimo organizacija bendradarbiaus su moksleivių

Sveikiname mūsų šauniąją kariuomenę, lapkričio 23 d. bešvenčiančią savo metinę šventę. Mes su jumis!

šeimomis, su mokytojais bei tikybos dėstytojais. Pati šeima viena neišgali, o mokytojų rūpestis be bendradarbiavimo su šeima ir kitomis organizacijomis reikiamų vaisių ne visada atnešdavo.

Dabar, kaip gi žiūrima į šitą moksleivijos judėjimą mokyklų sienose? Trumpai. Tokios draugijos kelia drausmingumą. Drausmė tampa visų moksleivių dvasios gyvenimo akstinu, kelia nariuose atsakomingumo jausmą, o mokyklos viršininkams patiekia entuzijastingus ir kūrybiškus bendradarbius. Katalikiškoji organizuotoji moksleivija gimnazijose (kolegijose) yra brangi pagarba, kurią Dievas siunčia direktorių protui ir širdžiai. Pačių moksleivių nauda, jų mokslas, dvasia, jų šeimos ir visuomenė, kuriai jie ateityje duos turtingiausią paveldėjimą ir pareigų supratimą savo tėvynei... Šitaip galvoja italai — tie naujų santvarkų kūrėjai, naujo Italijos kelio gairininkai.

Iki kitos konferencijos tikimasi savo organizacijų turėti jau visos likusiose mokyklose, 1934 metų plėtimasis šias viltis pamatuoja.

Kitas konferencijos rūpestis — ramovių steigimas moksleiviams. Čia jie galėtų nuliekamu laiku susieiti, pasitarti, gauti paaiškinimų, nurodymų. Ramovėje turi dežuruoti religingas, doras inteligentas, gerai nusivokiąs auklėjimo reikaluose. Čia moksleivis turi rasti paskatinimo mokslui, auklėjimuisi ir apaštalavimui. Nutarta kuo daugiausia tokių ramovių pristeigti.

Kad moksleivija kuo naudingiausiai galėtų bendradarbiauti misijų reikaluose, bus rūpinamasi patiekti jiems tuo reikalu literatūros, paskaitų ir šiaip tam tikslui skirtos medžiagos.

Taigi, tokie aktualiausieji Italijos organizuotos katalikiškosios moksleivijos darbai ir rūpesčiai. Kitą kartą smulkiau apie katalikų moksleivių susiorganizvimą ir veikimą. (Ir kaip šis italų judėjimas skiriasi nuo mūsų katalikiškosios moksleivijos gyvenimo. Red.)

GEORG BRANDES

Kaip reikia skaityti

Jaunos merginos dažnai vartoja posakį: išskaitė iš knygų pati save. Jos užvis labiau skaito tai, kame randa panašumo į savo jausmus ir buitį. Žinoma, kad gerai supratus kito buitį, reikalinga pačiam jausmais visa tai pergyventi, sakyčia, perjausti; bet ne tame tačiau gi reikalas, kad knygoje patį save atradus, bet tame, kad supratus rašytojo mintį, jo išreikštą per knygoje veikiančius asmenis. Per knygą mes įsiskverbiame į rašytojo sielą, o kartą mes per knygą susipažinome su jos autorium, tai mums atsiranda noro ir kitus jo kūrinius skaityti. Mes nujaučiame, kad esama ryšio tarp įvairių jo kūrinių, ir, skaitydami juos iš eilės, mes sugebame giliau pažinti kaip jo kūrinius taip ir jį patį.

Paimkime, pav., Henriko Ibseno „Šmėklas". Tai viena tokių knygų, kurių neduodama į rankas priaugantiems, tačiau tas dar nemažina josios vertės. Kai ši rimta ir gili pjesė pasirodė, ji beveik vienbalsiai buvo atmesta, kaip nedoringas veikalas. Kitas Ibseno darbas, „Žmonių Gydytojas", piešia, kaip žinome, blogą vieno nedidelio miestelio gyventojų elgesį su kurorto gydytoju už jo atliktą ir paskelbtą atradimą, kad kurorto vanduo užkrėstas. Miestelis, susirūpinęs tuo atidengimu, nenorėdamas daryti išlaidų brangiai kainuojančiam kurorto higijeningumo pataisymui, visą kaltę suverčia gydytojui, tarytum ne vanduo, tik jis pats būtų tos epidemijos kaltininkas. Tokiu būdu drama vaizduoja santykius, dalimi panašius į tuos, kaip publika sutiko „Šmėklas", ir dėl to gauna visiškai kitokį aiškinimą, jeigu turėsime galvoje jį iššaukiančias aplinkybes. Štai kodėl reikia knygas skaityti taip, kad galima būtų matyti ryšys, esąs tarp įvairių rašytojų veikalų.

Ne pro šalį taip pat skaityti taip, kad atidengus ryšį, esantį tarp vieno rašytojo kūrinių ir kūrinių kitų rašytojų, kurie turėjo arba tebeturi jam įtakos. Atminkite, kokia reikšmė toje pačioje pjesėje „Žmonių gydytojas" duodama tam, kad dauguma (didžiuma), kaip dauguma, niekad nesti teisinga nuo jos atsiskyrusio asmens atžvilgiu; atminkite išvestinę repliką apie jėgą, kuri slepias tojo žmogaus buityje, kurs vienišas stovi gyvenime, ir jeigu, tų minčių gilumo ir originalumo nusmelkti, imsite teirautis, ar jos nebuvo kieno nors anksčiau išreikštos, tai jūs jas atrasite Sereno Kirkegordo (danų filosofas ir rašytojas, gyv. 1813—1855 m.) veikaluose; tada prieš mus iškils ryšys tarp danų ir norvegų kultūros, — vienos šalies įtaka kitai.

Tokiu būdu — mes per knygą įsiskverbiame į rašytojo sielą, ir taip pat per ją mes patenkame į tą ratą, kuriame jis užima tam tikrą vietą, ir atidengiame įtaką, kurią jis, savo eile, daro kitiems.

Tačiau toks skaitymo būdas negali būti pavyzdžiu visiems, o tiktai tiems, kurie mažiau ar daugiau moka kritiškai žiūrėti į tai, ką skaito.

Bet užtat kiekvienas gali ir turi skaityti taip, kad skaitymas būtų pamokomas.

Aš aukščiau sakiau: mes neturime manyti, jog galime pasitaisyti nuo vieno tiktai skaitymo, ir neturime reikalauti iš rašytojo, kad jis mus taisytų savo morale, bet turime skaityti taip, kad atrastume ir pasisavintume iš knygos, ją beskaitydami, tai, kas joje yra pamokomo.

Kaip pavyzdį, aš imu Soissonn'o (Suasono) tvirtovės apgulimą ir kapituliaciją 1814 m. kovo mėn. 3 d.

Po kautynių ties Leipcigu Napoleono būklė tokia: jis dar tebeturi 60—70 tūkstančių kariuomenės, bet sumuštos ir išvargintos ligi nepajėgumo, susidedančios beveik iš vaikų, o prieš jį stovi 300.000-čių armija — gyva, užgrūdinta ir einanti laimėti. Jo generolai netvarkingai traukiasi, grįždami Prancūzijon. Jis pats metas visur, kur gresia didžiausias pavojus, įkvepia kariuomenę, nukreipia ją prieš savo priešininko įsibrovimus, nugali ties Brijenna ir Lorotjera, vienas prieš keturis, prieš penkis. Bet kadangi jis negali pulti jėgomis jį prašokstančio priešo, tai jis, kaip plėšrusis žvėris, tyko patogios progos, — kokios nors paklaidos, kurią priešininkas, jo įsitikinimu, būtinai padarys.

Ir paklaida padaryta. Bliucheris ir Švarcbergas išsiskyrė ir puolė jį įvairiomis kryptimis, o jis tada užgula Bliucherį priverčia jį bėgti, atmeta taikos pasiūlymą, kadangi tie nepripažįsta Prancūzijai natūralinių sienų, ir vėl puola Bliucherį, kad jį galutinai sutriuškintų ir atstatytų savo galybę.

Ir staiga reikalas gauna visiškai kitą kryptį: nedidelė Suasono tvirtovė, kliudžiusi Bliucheriui ir Švarcbergui iš naujo susijungti, kaip sykis tą lemiamąjį momentą nelauktai pasiduoda.

Štai, ką mes skaitome apie tai geriausiame kūrinyje, skirtame šiam perijodui, — Henry Houssaye rašte vardu „1814-ji metai".

Suasono tvirtovę visada laikė svarbiu strateginiu punktu. Bet ligi 1814 m. nedarė iš jos gynimosi bazės: kas tada galėjo laukti įsibrovimo Prancūzijon! Jos įtvirtinimai buvo menki. Paskubomis ėmė ją taisyti; šis darbas buvo pavestas generolui Moro — ne giminaičiui garsiojo Moro. Garnizoną sudarė sauja žmonių: 700 drąsių ir išmėgintų karių, suprantančių, kad jų tėvynės reikalai pralaimėti, bet vis dar nuoširdžiai atsidavusių Napoleonui; 140 senosios gvardijos artilerininkų ir 80 raitelių. Tvirtovės apginklavimą sudarė 20 lengvųjų patrankų. Iš viso, vadinas, ten buvo tarp 900 ir 1000 žmonių. O prie tvirtovės stovėjo 50.000 žmonių, — Vincengerodės vadovaujami rusai, Bliucherio vedami prūsai — ir turį 40 sunkiųjų artilerijos pabūklų. Apšaudymas prasidėjo kovo mėn. 2 d. apie 11 val. dieną. Apie 12 val. iš po daugumos pabūklų jau buvo išgriauti lafetai ir daug

artilerininkų išmušta iš glitos. Apie 3 val. rusai pradėjo puolimą, bet neskaitlingi tvirtovės gynėjai juos atrėmė. Tą pačią dieną šis mažasis garnizonas turėjo 23 užmuštus ir 120 sužeistų. Be kita ko, jungtinių kariuomenių generolai visą laiką girdėjo nesiliaujančią kanonadą Gurey'o kryptimi ir ėmė didžiai nerimauti. Po 12 valandų bombardavimo dar nebuvo pralaužta tvirtovės siena. Tam būtų reikėję, tur būt, dar 12-os, o, galimas daiktas, dar ir 36 valandų, o tiek laiko jie nebeturėjo: juos nuo Napoleono teskyrė vienos dienos žygis; Napoleonas ėjo paskui juos įkandin.

Bliucheris pasiuntė kapitoną Mertensą derėtis. Sužinojęs, kad reikalas sukasi aplink tvirtovės atidavimą, Moro nutraukė derybas, bet vietoj to, kad galutinai atkirstų kapitonui, jis atsakė, jog nenori asmeniškai tartis su karininku, kurs neparodė raštiško įgaliojimo. Po valandėlės Mertensas sugrįžo su laišku. Kitas, energingas karininkas, Moro vietoje būdamas, nieku būdu nebūtų pradėjęs antrą kartą tartis. Tvirtovės padėtis nebuvo beviltinga (atkakli). Moro būtų galėjęs naktį sunaudoti apgriovimams, kurie dieną buvo padaryti, pataisyti.

Tuo tarpu Mertensas, kaip gudrus diplomatas, ištriško pagyrimais komandos ir jos komendanto didvyriškumui, bet kartu nurodinėjo į menką jo kariuomenės skaičių ir į didžiulę priešininko jėgų kiekybę, sudarančią 50 prieš 1: tai, girdi, pernelyg didelė atsakomybė bereikalingu priešinimusi statyti pavojun miestą, kuris būsiąs paimtas ataka, ir, be abejo, išgriautas ir sudegintas. Moro į tai atsakė stereotipiška fraze, kad jis gatavas žūti po tvirtovės griuvėsiais. Bet Mertensas, matydamas jo neryžtingumą, davė jam pramatyti, jog jam duodamas galimumas, garbingai kapituliavus, susijungti su imperatoriaus kariuomene.

Tuo būdu, jam taip pat pasisekė ir to silpno žmogaus pareigos jausmą užmigdyti: juk nedera, iš tikrųjų, nė mažiausiai abejoti, kad po dienos, dviejų, o daugių daugiausia po trijų dienų tvirtovė bus priversta kapituliuoti; tada kareiviai bus paimti nelaisvėn, o miestelio gyventojai bus pasmerkti karo suirutės baisenybėms. Dabar gi įgula gali laisvai sau palikti tvirtovę.

Betgi Moro turėjo pasilikti klusnus tiktai vienai instrukcijai: — reglamentas skelbė: „panaudoti kiekvieną priemonę gynimuisi, pasilikti kurčiu visiems priešo pranešimams ir visaip priešintis, kaip jo puolimams, taip ir jo vilionėms". Toliau instrukcija sakė: „Tvirtovės komendantas turi atminti, jog jis gina vieną šalies tvirtovių, ir kad jo tos tvirtovės atidavimas, nors viena diena prieš laiką, gali nešti paskui save pražūtingiausias valstybės gynimui ir armijos išgelbėjimui pasekmes."

Moro nekartą parodė narsos, be ko prie Napoleono nebuvo galima pasiekti generolo laipsnio. Bet jis nebuvo karžygis. Kaip daugumas kitų generolų, jis sieloje, greičiausiai, Napoleono

reikalą laikė jau pralaimėtu, ir nenorėjo savęs aukoti, tuo neatnešdamas naudos.

Jis sušaukė karo tarybą. Pasirodė, kad arsenale dar buvo 3.000 paprastų šautuvo kulkų ir 200.000 patrankų sviedinių. Nuomonės buvo įvairios, bet reikalaują tęsti gynimąsi paėmė viršų. Kai tiktai taryba spėjo pasibaigti, atvyko kitas parlamenteris su laišku, kuris žodžiais *„puolimas, griovimas, visuotinė skerdynė“* sujaudino ir išgąsdino. Buvo sušauktas kitas karo pasitarimas, kuris nutarė pasiduoti. Tik vienas pulkininkas reikalavo priešintis ir nepasiduoti, bet jo balsas nenusvėrė.

Tuojau po to Moro pasiuntė pasiuntinį į šalį ir sutiko kapituliuoti su sąlyga, kad miestas nebūtų deginamas ir kad garnizonas gautų apleisti tvirtovę, išsinešdamas su savim ginklus

Sieliai plaukia

ir furažą. Priešininkas priėmė tas sąlygas. O reglamentas sakė: „Po to, kai išklausyta tarybos nuomonė, komendantas tvirtovės atidavimo ar neatidavimo klausimą sprendžia pats vienas savo atsakomybe, prisidėdamas prie tvirtesnio ir vyriškesnio patarimo, jeigu tiktai jis nėra visiškai nebeišpildomas“.

Atėjo rytas. Nuolatinis pasiuntinių atvykimas ir išvykimas, sustabdymas ugnies ir įsiviešpatavusi, kaip mirštančio kambaryje, kapų tyla pradėjo kankinti ir versti nerimauti įgulą. Argi jau reikės padėti ginklus po to, kada taip didvyriškai gintasi? Dvejonės padidėjo. Kariuomenės eilėmis perbėgo niurnėjimas, kuris mišo su gyventojų nepasitenkinimu. Pasigirdo žodžiai: bailys ir išdavikas — Moro adresu.

Buvo 9 val. ryto. Staiga pasigirdo baisi kanonada Gurey'o kryptimi. Visi suvirpėjo nuo to dundėjimo — ir atskrido vilties ir atkaklumo šauksmas, lydimas džiūgavimų: „Tai imperatoriaus patrankos! Imperatorius eina!" — šūkiai, kurie viso karo metu teikė įkvėpimą prancūzų kariams ir grąžindavo jiems narsą.

Iš visų pusių ėmė sklisti riksmas: „Šalin kapituliaciją! Imperatorius artėja!" Tuo tarpu santarvininkai ginčijosi apie tai, kiek patrankų leisti prancūzams pasiimti su savim — dvi ar daugiau. Ginčas įkaito. Tada generolas Voroncovas pasakė Lėvensternui rusiškai: „Tepasiimie su savim visą savo artileriją, ir mano, kaip priedą, kad tik jie paliktų tvirtovę ir išeitų."

Kai tik spėjo pasirašyti dokumentą, kaip patrankų griaudimas aiškiai pasigirdo visiškai arti. Moro nubalo, pagrobė Lėvensterną už pečių ir tarė: „Jūs mane prigavot. Ugnis artėja. Tai Bliucheris traukiasi. Jei aš nekapituliuočiau, imperatorius sugrūstų Bliucherį į Aisne upę. Jis lieps mane sušaudyti. Aš pražuvau!"

Napoleonas jo pasigailėjo; betgi įrodyta, kad tuo atveju, jei tvirtovė nebūtų pasidavusi, jau buvo pasirengta kitą dieną nuimti apgulimą.

Prancūzijoje tada buvo priežodis. reikia šaudyti iki paskutinio šūvio, nes gali atsitikti, kad tas būtent šūvis kirs priešininką. Moro to nepadarė. Tegu būtų jis tatai padaręs, — Prancūzijos priešininkai, — pagal visus išprotavimus — būtų buvę sumušti, ir XIX šimtmečio Europa, gal būt, būtų buvusi kitokia.

Aš nežinau labiau pamokančios ir gilesnės minties istorijos, kaip ši Suasono apgulimo istorija, taip papasakota. Taip, aš nežinau kitos lemtesnės istorijos.

Man gali, tiesa, prieštarauti, kad juk dar neįrodyta, kad jeigu Napoleonas šį kartą būtų įveikęs rusus, prūsus ir austrus, kad jis nebūtų žuvęs vėliau. Bet juk pilniausiai gali būti ir tai, kad jis būtų atsilaikęs. Leiskime gi, kad šis protavimas galėjo būti pateisintas, ir mes prieisime išvadą, kad, jei ne Suasono kapituliacija, Europa būtų išgelbėta nuo 15-kametės reakcijos. Tokiu būdu, toji maža tvirtovė buvo plaukeliu, ant kurio kabojo visa Europos ateitis, ir kurį ne bailė ar parsidavimas nukirpo, bet lojali kilnios sielos ištižtis. Šis epizodas yra ne kas kita, kaip *kilnaus suglebimo (ištižties)* psichologinis bruožas.

Jų buvo tiktai 800 žmonių prieš 50.000. Ar tat pateisinimas? Jie narsiai kovėsi visą dieną ir atsispyrė tai jėgai. Ar tas jų kaltę sušvelnina? Vistiek nebūtų buvę įmanoma ilgai laikytis. Argi tas pateisina? Ilgiau priešintis, vadinas, — lošti kortomis nekaltų gyventojų gyvybę ir gerbūvį, t. y., kitaip sakant, gal būt sielos menkumu gelbėti taikių piliečių gyvenimą; šį sykį pasiduodant, gal būt atsitiks kitą sykį iškelti save karžygiu. Tarytum, tatai yra pagrindas.

Tai — pareiga, kuriai negalima nusikalsti. Tai — aukščiausias paliepimas, kuriam be jokių sąlygų reikia atiduoti klusnumas. Tai — cezario valia, to cezario, kuriam mes visi privalome atiduoti tai, kas cezario. Čia centrinis punktas, nuo kurio viskas pareina ir kurs visa sprendžia.

Ir niekas mūsų niekad negali žinoti, ar nėra toji vieta, kurioje mes tarnaujame, tuo mazgu, nuo kurio begaliniai siūlai tęsiasi į visas puses. Vienintėlis daiktas, ką mes tikrai žinome, tai tas, kad tokiais atvejais būtinai reikalinga tvirtybė ir ryžtingumas, o ne sugležimas ir neryžtingumas; reikalingas komendantas, o ne rezonjėris. Kitaip su mumis gali atsitikti tai, kad, kai tik mes, užsipelnę giliausios priešininko pagarbos, atsisakėme nuo savo prievolės ir su gražiausia iškilme — trenkiant būgnams ir trukšmingai muzikai — kapituliuosime, — mes staiga išgirsime imperatoriaus pabūklų griaudimą, artimą baisų jų dundenimą, ir įsitikiname, kad žūstame ir kad esame tos žūties verti.

Kada mes skaitome taip, jog patys galime jausmais pergyventi tai, ką skaitome, tada mes atrandame vietą, kurioje sukoncentruota visa įvykių eiga, atrandame aplinkybę, buvusią veiksmo pradžia, ir charakterio, valios bei aistrų centrinius punktus, — ir tada tų įvykių ir visos istorijos nervai nuogi iškyla prieš mūsų akis.

Taigi, kam mums reikia skaitytis? — Tam, kad išplėstume savo požvilgius, atsipalaiduotume nuo savo prietarų ir padarytume iš savęs tikslingą asmenybę.

Kas mums reikia skaityti? — Tas knygas, kurios mus interesuoja ir vilioja; tos knygos ir yra mums geriausios. Kažin kas paklausė vieną mano bičiulį: „Kokios rūšies knygas jūs dedate pirmon eilėn — romantizmą, naturalizmą, simbolizmą ar filosofiją?“ — „Aš pirmon eilėn dedu geras knygas,“ — atsakė jis, ir tai buvo puikus atsakymas, nes nėra nieko kvailesnio, kaip skaitymas pagal rėmus. Man gera toji knyga, kuri praturtina mano žinias ir mane lavina.

Kaip mums reikia skaityti tokias knygas? — Visų pirma sutelktu dėmesiu, paskui kritiškai, t. y., jeigu galima, kad skaitymas turėtų centrinį tašką, kad būtų nujaustas bei atrastas ryšis, vedąs į platesnius pažinimo horizontus, ir, pagaliau, taip, kad persiėmus tąja morale, kuri yra kiekviename aprašomųjų įvykių. Taip skaitant mums gali kai kada ir atskira knyga atidengti ištisą pasaulį. Per knygą mes išmokstame — pažįstame žmogaus prigimtį, kurioje mes randame netiktai mūsų pačių, taip apgaulingą ir nepastovią, bet taip pat apgaulingus ir amžinus visos gamtos įstatymus. Dėmesingu skaitymu, pagaliau, mes pasiekiame tokio dorinio išsivystymo lygmens, kad mes jaučiame ir suprantame, kas galima daryti ir ko reikalinga vengti.

Išvertė KL. NS.

Negera rudenį ganyti

N. V. GOGOLIS

Baisusai kerštas

— Kam tu šaukiesi manęs, Dievo atsimetėli? Nevadink manęs dukterimi! Jokios giminystės tarp mūsų nėra! Ko tu nori nuo manęs nelaimingosios motinos vardu?

— Katerina! man galas greit; aš žinau, mane tavo vyras nori pririšti prie kumelės uodegos ir paleisti į tyrus, o gal ir dar baisesnę pramanys bausmę...

— Tai gal gi yr pasaulyje bausmė, lygi tavo nuodėmėms? Lauk jos; niekas nesiima maldauti už tave.

— Katerina! mane ne bausmė gąsdina, bet kančios aname pasauly... Tu nekalta, Katerina: tavo siela skrajos po rojų pas Viešpatį Dievą; o tavo tėvo, atsimetusio nuo Dievo, siela degs įmesta į ugnį amžiną, ir niekados neužges ta ugnis: vis smarkyn ir smarkyn tik ji trainosis; nei lašelio rasos niekas nepasiųs, nei vėjelis nepadvelks...

— Ta bausmė sumažint — ne mano galioj, — tarė Katerina nusigręždama.

— Katerina! palauk — dar vieną žodį: tu gali išgelbėti mano sielą. Tu nežinai dar, koks maloningas ir gailestingas yra Dievas. Ar tu girdėjai apie apaštalą Paulių, kokis nuodėmingas jis buvo žmogus, bet paskum atgailojo, — ir šventu tapo.

— Ką aš galiu padaryti, kad tavo sielą išgelbėčiau? — tarė Katerina. — Ar tai man, silpnai moteriškei, apie tai galvoti?

— Jeigu man pavyktų iš čia ištrūkti, aš mesčiau viską. Atgailosiu, eisiu į olas, apsivilksiu aštriausia ašutine, dieną naktį melsiuos Dievui. Ne tik mėsiško, — žuvies burnon neimsiu! Rū-

bo nepasiklosiu, kada gulsiuos miegoti! Ir vis tik melsiuos, tik melsiuos! Ir jeigu dar nenuims nuo manęs Dievo gailestingumas bent šimtosios dalies nuodėmių, — užsikasiu ligi kaklui į žemes arba užsimūrysiu į akmeninę sieną; nepriimsiu nei valgio, nei gėrimo, ir numirsiu; o visą savo gerą išdalysiu vienuoliams, kad keturiasdešimts dienų ir keturiasdešimts naktų giedotų už mane panichidas[1]).

Susimąstė Katerina.

— Norint aš ir atidaryčiau, betgi tavųjų grandinių neįveiksiu nukapoti.

— Aš nesibijau grandinių, — kalbėjo jisai, — tu sakai, kad jie man sukalė rankas ir kojas? Ne, aš paleidau jiems miglos į akis ir vietoj rankų atkišau sauso medžio šaką. Štai aš, žiūrėk: nėra ant manęs nė jokių grandinių, — kalbėjo jisai, išeidamas vidurin, — aš ir tų sienų nepabūgčiau ir kiaurai pro jas išeičiau; bet tavo vyras nė žinoti nežino, kokios čia tos sienos: jas statė šventas atsiskyrėlis, ir jokis piktas garas negali iš čia išlaisvinti kalinio, neatrakinęs durų tuo pačiu raktu, kuriuo šventasis savo cėlę užrakindavo. Tokią pat cėlę pasidarysiu ir aš sau, negirdėtas nusidėjėlis, kai išeisiu į valią.

— Klausyk: aš išleisiu tave; bet jeigu tu mane apgausi? — tarė Katerina, atsistojusi prieš duris, — ir užuot atgailojęs pasidarysi vėl velnio broliu?

— Ne, Katerina, man jau ir taip niekas belieka gyventi; arti jau man galas ir be bausmės. Nejaugi tu manai, kad aš pats save atiduosiu amžinoms kančioms?

Spynos sugirgždėjo.

— Sudie! Tesaugo tave Dievas Gailestingasai, vaikeli mano! — tarė raganius, bučiuodamas ją.

— Neliesk manęs, negirdėtas nusidėjėli! Išnyk greičiau!.. — tarė Katerina.

Bet jo jau nebebuvo.

— Aš išleidau jį, — tarė Katerina išsigandusi ir klaikiai žvalgydamasi į tuščią patalpą. — Ką aš dabar pasakysiu vyrui? Aš pražuvau. Man dabar belieka gyvai į kapus užsikasti! — ir raudodama nudribo ant kelmo, ant kurio sėdėjo kalinys. — Bet išgelbėjau sielą, — tarė ji tyliai, — aš padariau Dievui patinkamą darbą; bet mano vyras... aš pirmą kartą jį apgavau. O, kaip baisu, kaip sunku man bus sakyti jam neteisybę! Kažkas ateina! Tai jis! vyras! — suspiegė jinai nesavu balsu ir be sąmonės susmuko žemėj.

---

[1]) *Panichidos* — pravoslavų gedulingos pamaldos, panašios į mūsų egzekvijas. Vert.

VII.

— Tai aš, mano dukrele! Tai aš, mano širdele! — išgirdo Katerina atsigavusi ir pamatė priešais savęs senąją tarnaitę. Boba pasilenkusi, rodos, kažką šnabždėjo ir, tysiodama ties ja savo išdžiūvusią ranką, šlakštė ją šaltu vandeniu.

— Kame aš? — tarė Katerina keldamasi ir žvalgydamasi aplinkui. — Priešais manęs ūžia Dniepras, užpakaly kalnai... Kur nuklydinai tu mane, boba?

— Aš tavęs neklydinau, o išvedžiau; išnešiau tave ant rankų iš tvankaus pogrindžio; užrakinau rakteliu duris, kad tau nekliūtų kartais nuo pono Danylos.

— Kame gi raktas? — tarė Katerina, žiūrinėdamasi apie juosmenį, — aš jo nematau.

— Jį nusirišo tavo vyras, pasižiūrėti raganius, vaikeli mano? Pasižiūrėti?... Boba, aš pražuvau! — sušuko Katerina.

—Tegu Dievas saugoja mus nuo to visko, vaikeli mano! Tylėk tiktai, mano ponyte, niekas nieko nesužinos!

— Jis pabėgo, prakeiktas antikristas! Tu girdėjai, Katerina: jis pabėgo! — tarė ponas Danyla, artindamasis prie savo žmonos. Akys mėčiojo ugnis; kardas žvangėdamas purtėsi prie jo šono. Apmirė žmona.

— Jį išleido kas nors, mano mielasai vyre — pratarė jinai, visa drebėdama.

— Išleido, tavo teisybė; bet išleido velnias. Pažiūrėk: vietoj jo — medis apkaltas geležiniais. Ir padarė gi Dievas taip, kad velnias kazoko nagų nesibijo! Jei tokią mintį laikytų galvoj bent vienas iš mano kazokų, ir aš sužinočiau... aš ir bausmės jam neberasčiau!

— O jeigu aš?.. — nenorom prasitarė Katerina ir, nusigandusi, nutilo.

— Jeigu tu būtumei tai sumaniusi, tada tu man nė žmona būtumei. Tada aš tave užsiūčiau į maišą ir paskandinčiau pačiame vidury Dniepro!..

Kvapą ugniaužė Katerinai, jai vaidenosi, jog plaukai ėmė tolti nuo galvos.

VIII.

Pakely prie sienos, smuklėje, susirinko lenkai ir ulioja jau antra diena. Kažkas, nemažai šunaujos prisirinkę. Ruošiasi, matyt, kažkokiam impuoliui: kai kurie ir muškietus turi; čerška pentinai; žvanga kardai. Ponai linksminasi ir pliauškia, kalba apie savo nebūtus žygius, tyčiojasi iš pravoslavijos, vadina ukrainiečius savo bernais, oriai sukalioja ūsus ir oriai, galvas atmetę, vartaliojasi ant suolų. Su jais ir kunigas yra; tik jų ir kunigas to paties galo: ir pažiūrėti dargi nepanašus į krikščioniškąjį popą: geria ir ulioja kartu su jais ir vapa savo nevalyvu liežuviu

gėdingas kalbas. Nieku neatsilieka nuo jų ir prasčiokai: pasiraraitę savo nudružusių žiuponų rankoves ir pilia kozyriais kaip dori naudai. Lošia kortomis, kapojasi kortomis kits kitam per nosis; prisiglobę su savim svetimų žmonų; riksmas, triukšmas!.. Ponai šelsta ir išdaigas darinėja: tampo už barzdos žydą, tėploja jam nevalyvoj katoj kryžių; šaudo į bobas tuščiais šoviniais ir šoka krakoviaką kartu su tuo savo nešvankiuoju popu. Ir totoriai tokių valiūkysčių Rusų žemėj neišdarė: matyt, jai Dievas bus paskyręs už nuodėmes kentėti tokią gėdą! Tame bendrame sodome girdėtis, jog kalbama apie pono Danylos dvarą uždnieprėje, apie jo gražuolę žmoną... Ne geriems darbams susirinko ta gauja!

IX.

Sėdi ponas Danyla už stalo savo seklyčioj galvą pasirėmęs ir mąsto. Sėdi ant pečionės ponia Katerina ir niūniuoja dainą.

— Kažkas, liūdna man, žmonele! — tarė ponas Danyla. — Ir galvą skauda, ir širdį skauda. Sunku kažkaip! Matyt, jau kažkur netoliese vaikštinėja giltinė.

— O, mano vyre gražusis! Priglausk prie manęs savo galvą! Kam tu globies į save tokias juodas mintis, — pamanė Katerina, bet nedrįso pasakyti. Skaudu jai buvo, nekaltai galvelei, vyro glamones priimti.

— Klausyk, mano moterie! — tarė ponas Danyla, — neapleisk sūnaus, kai manęs nebebus. Neduos tau Dievas laimės, jei tu jį pamesi, nei šiame, nei aname pasauly. Sunku bus težti mano kaulams pilkoj žemėlėj, o dar sunkiau bus mano sielai!

— Ką tu kalbi, vyre mano? Argi tai ne tu tyčiojaisi iš mūsų, silpnų moteriškių? O dabar ir pats kalbi, kaip silpna moteriškė. Tau dar ilgai reikia gyventi.

— Ne, Katerina, dvasia nujaučia greitą mirtį. Kažkaip liūdna daros pasauly; laikai blogi užeina. O, aš atsimenu, atsimenu laikus: jie jau nebesugrįš! Jis tebebuvo dar gyvas, mūsų kariuomenės garbė ir šlovė, senis Konaševičius! Tartum man pro akis dabar prajoja kazokų pulkai. Tai buvo auksiniai laikai, Katerina! Senis hetmanas sėdėjo ant juodo žirgo; rankoj kuoka blizgavo; aplinkui pėstininkų savanorių pulkai; iš šalių siūbavo raudonos zaporožninkų marios. Prakalbo hetmanas — ir visi nuščiuvo kaip įbesti. Pravirko senis, kai ėmė minėti mums senuosius žygius ir kirstynes. Ech, kad tu žinotum, Katerina, kaip mes skerdėmės tada su turkais! Man galvoj dar ir dabar tebežymu randas. Keturios kulkos kiaurai mane pervėrė, ir nė viena žaizda dar galutinai neužgijo. Kiek aukso mes tada prisilupom! Brangiuosius akmenis kepurėmis žarstė kazokai. Kokių arklių, Katerina, kad tu žinotum, kokių arklių mes tada parsivarėm! O, nebeteks man taip pakariauti! Rodos, ir nesenas, ir kūnas stangrus; o kazokiškas kardas drimba iš nagų, gyvenu be

darbo, ir pats nežinau, kam gyvenu. Tvarkos nėra Ukrainoj: pulkininkai ir esaulai riejasi kaip šunes tarpusavy, — nėr vyriausios galvos. Šliachta mūsų viską iš lenkų persiėmė, prasimanė sukčiauti... sielas pardavinėja priimdami uniją. Žydija smaugia neturtinguosius. O, laikai, laikai! praeities laikai! Kur jūs pasidėjot, mano meteliai! Nueik, mielas, į pogrindį, atnešk man midaus puodžiuką! Išgersiu už senovišką dalią ir už senovės gadynę!

— Kuo priimsim svečius, pone? Nuo pievų pusės ateina lenkai! — tarė įėjęs gričion Steckis.

— Žinau, ko jie čia eina! — tarė ponas Danyla, keldamasis iš vietos. — Balnokit žirgus, mano ištikimieji tarnai! Imkitės rykus! Nuogais kardais! Nepamirškit pasiimti ir švininio čiulkinio: pagarbiai reikia svečius pasitikti!

Bet nespėjo dar kazokai susėsti ant arklių ir užsitaisyti muškietų, o jau lenkai, kaip rudenį lapai nuo medžių, visą kalną nusėjo.

— Ehe, gi bus su kuo pasičiupinėti! — tarė ponas Danyla, žiūrėdamas į storulius ponus, oriai raitus pirmyn linguojančius, su auksiniais rykais. — Matyt, lemta dar kartą, berniokai: mūsų šventė atėjo!

Ir užvirę pramonėlė per visą kalną, suūžė balius: kardai skraido, kulkos laksto, žvengia ir trypia arkliai. Nuo triukšmo svaigsta galva; nuo dūmų akys reibsta. Viskas susimaišė; bet kazokas jaučia, kame draugas, kame nedraugas: prazvimbia kulka, — rieda nuo arklio agnus raitelius; švilpteli kardas — rieda žeme galva, burbuliuodama liežiuviu palaidus žodžius.

Bet vis matosi minioje raudonas pono Danylos kazokiškos kepurės viršus, krinta į akis auksinis diržas ant mėlyno žiupono, viesulu vejas juodojo žirgo karčiai. Kaip paukštis, nardo jisai ten ir kitur; šūkauja ir mosuoja damaškiniu kardu ir kerta iš kairės ir dešinės. Kirsk, kazoke! uliok, kazoke! Guosk savo jauną širdį; bet nesižvalgyk į auksinius rykus ir žiuponus: mink po kojų auksą ir brangiuosius akmenis! Smeik, kazoke! uliok, kazoke! bet pažiūrėk atgalio: niekšai lenkai jau degina trobesius ir gainioja išgąsdintas bandas. Ir kaip viesulas pasisuko ponas Danyla atgalio, ir kepurė raudonu viršu skrieja jau aplink trobesius, ir retėja aplink jį gauja.

Ne valandą ir ne dvi kaunasi lenkai ir kazokai; nedaug belieka vienų ir kitų; bet nepavargsta ponas Danyla: verčia iš balnų savo ilgąja ietimi, traiško savo ristojo žirgo kojomis pėsčiuosius. Jau dvaras švarėja, jau ėmė bėgti lenkai; jau plėšo kazokai nuo užmuštųjų auksuotus žiuponus ir brangiuosius padargus; jau ponas Danyla ruošiasi pavykėti, ir tik žvalgosi, nori susišaukti savuosius... ir vienas užverda iš pasiutimo: jam pasirodė Katerinos tėvas. Štai jis stovi ant kalno ir taiko į jį muškietu. Danyla paspaudė arklį — stačiai į jį... Kazoke, į pražūtį skubinies! Muškietas sugriaudžia — ir raganius pranyksta už kalno. Tik ištikimasis Steckis matė, kaip sumirgavo raudoni rū-

bai ir keista kepurė. Susverdėjo kazokas ir pasirito žemėn. Puolė ištikimasis Steckis prie savo pono: guli jo ponas, žemėj išsitiesęs, šviesias akis užmerkęs; raudonas kraujas iš krūtinės marma. Bet, matyt, pajuto savo ištikimąjį tarną; pamažiukais atsimerkė, blykštelėjo akimis:

— Sudiev, Stecki! Sakyk, Katerinai, kad neapleistų sūnaus! Neapleiskit jo ir jūs, mano ištikimieji tarnai! — ir nutilo. Išskrido kazoko siela iš bajoriškojo kūno: lūpos pamėlynijo; miega kazokas nebepabudinamai.

Pravirko ištikimasis tarnas ir moja ranka Katerinai:

— Eikš, ponia, eikš! prisiuliojo tavo ponas; guli jis girtutėlis drėgnoj žemėj; ilgai, ilgai neišsipagirios!

Suplojo rankom Katerina ir dribo kaip pėdas ant nebegyvo kūno.

— Vyre mano! ar tai tu čia guli, akis užmerkęs? Kelkis, mano sakale gražusis, ištiesk man savo rankelę! Pažvelk nors kartą į savo Kateriną, pajudink lūpas, pratark bent vieną žodelį!.. Bet tu tyli, tu tyli, mano švesusis pone! Tu pamėlynijai kaip Juodoji jūra. Širdis tavo nebeplaka! Ko tu tokis šaltas, mano pone? Matyt, nekarštos mano ašaros, neįveikia sušildyti tavęs! Matyt, nebalsios mano raudos, neįveikia išbudinti tavęs! Tai kas gi ves dabar pulkus tavuosius? Kas skraidys ant juodojo žirgo, kas ūksios ir kardu priešais kazokų švytruos? Kazokai, kazokai! kame garbė ir šlovė jūsų? Guli jūsų garbė ir šlovė, užmerktomis akimis, drėgnoj žemelėj. Tad palaidokit mane, palaidokit kartu su juo! Užberkit man žemėm akis! Užslėkit mano baltas krūtis klevinėmis lentomis! Man jau nebereikalinga gražybė mano!

Rauda ir plėšos Katerina; o horizontas visas dulkėse panirsta: senis esaulas Gorobecas atpuola pagelbon.

X.

Puikus Dniepras giedros tylumoj, kada laisvai sklandžiai gena savo gausinguosius vandenis per kalnus ir girias. Nei sūūžęs, nei supoškėjęs. Veizi, ir nežinai, slenka ar neslenka jo didingoji platybė; ir vaidenas, kad tartum visas jis iš stiklo nulietas, ir tartum mėlynas pliskus kelias, be krašto platumon, be galo ilgumon, sruja ir rangos per žalią pasaulį. Malonu tada ir karštai saulutei pasižiūrėti iš aukštybių ir paskandinti spindulius į stiklinių vandenų vėsą, ir pakrančių miškams aiškiai atsiplieksti vandenų paviršiuj. Žaliagauriai! jie grudas kartu su lankų gėlėmis prie vandenų, ir, nusilenkę, žiūri į juos ir neatsižiūri, ir neatsigrožėja savo šviesiais atspindžiais, ir šypsos jiems, ir sveikina juos, linguodami šakutes. Bet į vidurį Dniepro jie bijos pažvelgti: niekas, be saulės ir mėlyno dangaus, ten nesižvalgo; reta ir paukštė priskrenda iki vidurio Dniepro. Puikybė! jam lygios upės nėra pasauly. Puikus Dniepras ir šiltą vasaros naktį, kada visa suminga: ir žmogus, ir žvėrelis, ir

paukštytė, tik Dievas vienas didingai žvelgia į dangų ir žemę ir didingai pajudina rūbą; nuo rūbo byra žvaigždutės ir šviečia pasauliui, ir viskas kartu atsimuša Dniepre. Visas jas laiko Dniepras tamsiame savo skraiste; nė viena iš jo neištrūksta, nebent tik danguj užgęsta. Juodas miškas, miegančių varnų prilindęs, ir kanakados užlūžę kalnai stengiasi užkloti jį bent savo

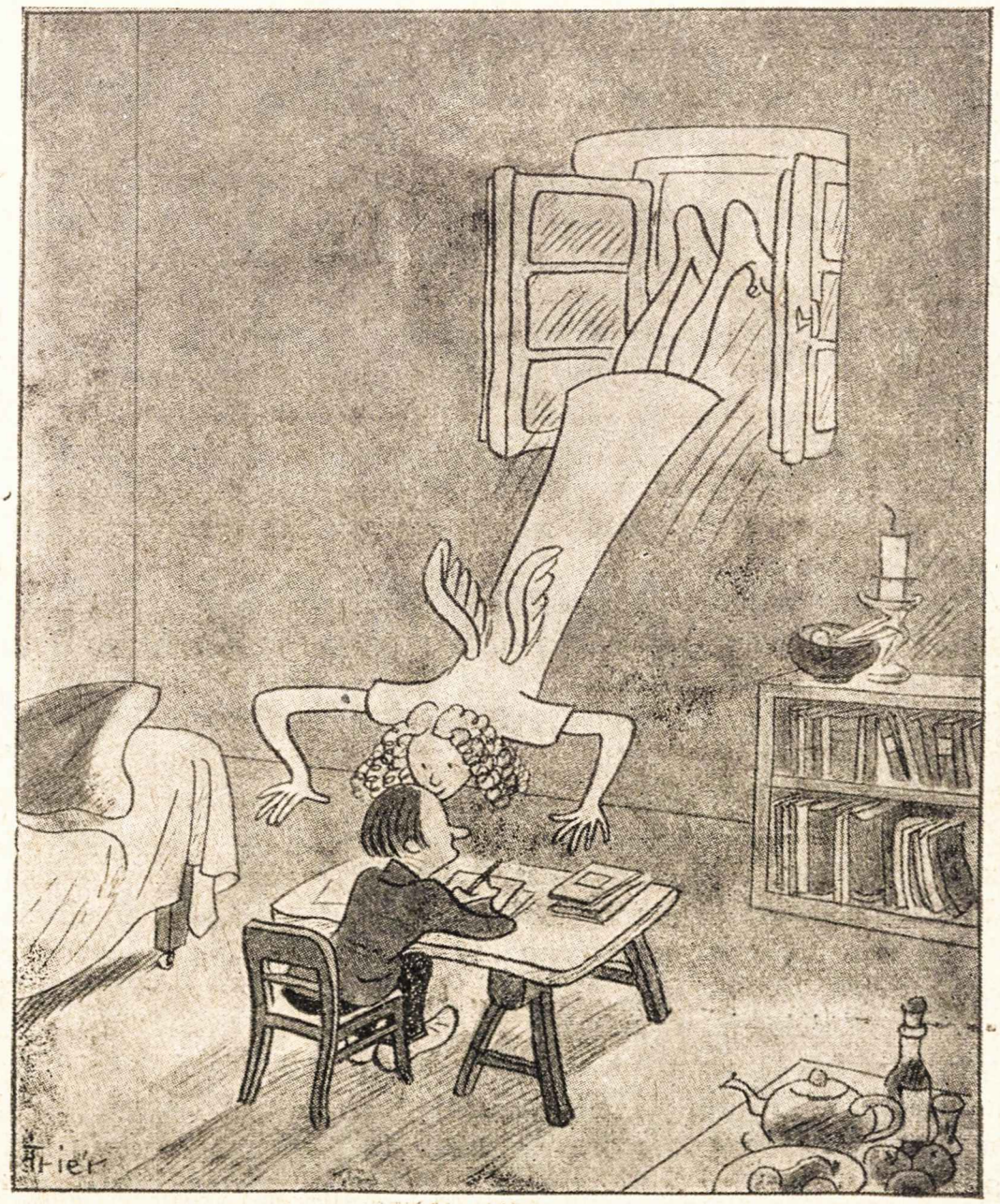

„N. Romuva"

Muzos apsilankymas

ilgais šešėliais — veltui! Nieko nėra pasauly, kas galėtų Dnieprą užkloti. Mėlynas, mėlynas teka jis srauju poplūdžiu vidur nakties kaip ir vidur dienos; ir matyti tolumon jo tiek, kiek žmogaus akis išmatyti gali. Meilindamasis ir nuo naktinės vėsos arčiau krantų glaustydamasis, paleidžia jisai iš savęs sidabrinį urulį, ir šisai blyksteli, kaip damaskinio kardo plokštė; o jisai, taip pat mėlynas, vėlei užmiega. Puikus ir tuokart Dniep-

ras, ir nėra upės pasauly, kuri galėtų su Dniepru susilyginti! Bet kada užgriūva kalnais danguje mėlyni debesys, juodasai miškas siūbuoja ligi pat šaknų, ąžuolai treška, ir žaibai, laužydamies po debesis, visą pasaulį nuplieskia, — baisus tada Dniepras! Vandens kalvos graudžia, atsitrenkdamos į kalnus, ir blizgėdamos ir vaitodamos puldinėja atgalio, ir rauda, ir šliūkščioja tolyn. Taip galuojasi sena kazoko motina, lydėdama savo sūnų į karą: giedras ir žvalus, joja jisai juodu žirgu, į šonus įsirėmęs ir kepurę ant šalies šelmiškai užsimetęs, o jinai, raudodama, genasi jį, griebia jam už skvernų, griebia pavadžius ir laužo dėl jo rankas, gailiom ašarom apsipylusi.

Klaikiai juoduoja pro dūkstančias vilnis apdegę kelmai ir akmens išsikišusiame krante. Ir trankos į krantą, kildama ir leisdamasi, prisišliejusi valtelė. Kokis kazokas išdriso darytis sau pramogą valtimi, kada senasis Dniepras supyko? Matyt, jam nežinoma, jog jis ryja žmones kaip muses.

Valtis pristojo, ir išlipo iš jos raganius. Nelinksmas jisai: jį siutina šermens, kurias iškėlė kazokai savo užmuštajam ponui. Nemenkai užsimokėjo lenkai: keturiasdešimts keturi ponai, su visais rykais ir žiūponais, ir dar trisdešimts trys bernai sukapoti į kąsnelius; o likusius kartu su arkliais nuvarė į nelaisvę totoriams parduoti.

Akmeniniais laiptais nusileido jisai pro apdegusius kamienus žemyn, kame giliai po žemėmis buvo jo išsikasta landynė. Tykiai įėjo jisai, durimis negirgžtelėjęs, pastatė ant stalo, staldengte apkloto, puodžiuką ir ėmė mėčioti į jį savo ilgom išdžiūvusiom rankom kažin kokias žoles; paėmė kaušą, iš kažkokio keisto medžio išskaptuotą, pasisėmė juo vandens ir ėmė lieti, šnabždėdamas lūpomis kažikokius užkeikimus. Pasirodė ružava šviesa seklyčioj, ir baisu tada buvo pažvelgti jam veidą: jis atrodė kruvinas, tik vienos raukšlės jame juodavo, o akys buvo kaip ugninės. Niekšingas nusidėjėlis! Jau ir barzda seniai pražilo, ir veidas visas susiraukšlėjo, ir pats išdžiuvo kaip šakalys, o vis dar nesiliauja su savo Dievui priešingais kliedesiais. Vidury gryčios ėmė suptis baltas debeslėis, ir jo veidas tarsi pralinksmėjo; bet ko jis dabar staiga sustingo išsiviepęs, bijodamas ir pasikrutinti, ir ko plaukai kaip šepetys atsistojo jam ant galvos? Debesy priešais jo švyksojo kažikieno svetimas veidas. Neprašytas, nekviestas atėjo jisai pas jį į svečius; juo toliau, juo labiau ryškėjo ir smeigė į jį nejudamas akis. Bruožai jo, antakiai, akys, lūpos, — visa jam nepažįstama; niekados savo gyvenimo jisai jo nematęs. Ir baisumo, rodos, jame nedaug, bet nenugalimas siaubas užgulė raganių. O nepažįstama keistoji galva skersai debesio taip pat nejudėdama žiūrėjo į jį. Šit debesis jau ir pranyko; o nepažįstami bruožai dar aršiau išsirėžė, ir aštrios akys nuo jo nebenukrypo. Raganius visas išblyško kaip drobė; klaikiu, nesavu balsu suriko, apvertė puodžiuką... Viskas pranyko.

XI.

— Nusiramink, sesele miela, — kalbėjo senis esaulas Gorobecas, — sapnai retai teisybę reiškia.

— Prigulk, sesele! — kalbėjo jaunoji jo martelė, — aš pašauksiu senutę, lėmėją,: prieš ją nė joks netikęs garas neatsilaiko; ji tau išgins priepuolį.

— Nieko nesibijok! — kalbėjo jo sūnus, čiupinėdamas kardą, — niekas tavęs nenuskaus!

Apniukusi, drumzlinomis akimis žvalgėsi į visus Katerina ir neturėjo ką sakyti.

— Aš pati sau pražūtį pasiruošiau: aš jį paleidau! — pagaliau tarė jinai. — Nėr nuo jo man ramybės! Štai jau dešimts dienų aš pas jus Kijieve, o neganda nė kiek nesumažėjo. Maniau, bent tylumoj auginsiu sūnų kerštui... Baisus, baisus jis pasirodė man sapne! Neduok Dieve ir jums jį pamatyti! Širdis man ligi šiol tebemuša. „Aš papjausiu tavo vaiką, Katarina, — šaukė jisai, — jei tu už manęs netekėsi!“... Ir raudodama puolė prie lopšio; o išsigandęs kūdikis ištiesė rankutes ir šaukė.

Virė ir degė pykčiu esaulio sūnus, girdėdamas tokias kalbas.

— Nagi tegu tik jis pamėgina, prakeiktas antikristas, ateiti čionai: pamatys jis, ar yra sveikatos seno kazoko rankose! Dievas mato, — kalbėjo jisai, pakeldamas perregimas akis, — ar aš nebėgau paduoti ranką broliui Danylai? Jo šventa valia! Radau ją jau šiltame patale, į kurį jau daug, daug kazokų žmonelių atgulė. Bet užtat ar ne šaunios buvo jo pakasynos? Ar paleidom bent vieną lenką gyvą? Tat nusiramink, mano vaikeli!

Įniršo ir pats esaulas Gorobecas:

— Niekas neišdrįs tavęs nuskriausti, nebent jau nei manęs, nei mano sūnaus nebebūtų.

Baigęs šiuos žodžius, senis esaulas priėjo prie lopšio, ir vaikelis, pamatęs ant jo diržo kabančią pypkę ir skiltuvą su blizgančiu titnagu, ištiesė į jį rankutes ir ėmė juoktis.

— Tėvu paseks! — tarė senis esaulas, nusikabindamas pypkę ir paduodamas ją kūdikiui, — dar iš lopšio nespėjo išlipti, o jau pypkę nori rūkyti!

Tyliai atsidūso Katerina ir ėmė supti lopšį. Susikalbėjo naktį kartu praleisti ir ne ką belaukę, visi sumigo. Užmigo ir Katerina.

Kieme ir gryčioj buvo visiškai tylu; nemiegojo tiktai kazokai, einantieji sargybas. Staiga Katerina suspiegė ir pabudo, o su ja greit ir visi pakirdo.

— Jis užmuštas! jis papjautas! — šaukė jinai ir puolė prie lopšio... Visi apstojo lopšį ir suakmenijo iš išgąsčio, išvydę, jog jame guli nebegyvas kūdikis. Nė garso nepratarė nei vienas jų, nežinodami, ką ir bemanyti apie tą negirdėtą piktadarystę.

XII.

Toli nuo Ukrainos šalies, pravažiavus Lenkiją, aplenkus ir gausingąjį Lembergo miestą, eina eilėmis aukšti aukšti kalnai. Kalnas už kalno, tarsi kalnų grandiniais, saisto jie žemę iš kairės ir dešinės ir supa ją akmeniniais klodais, kad neprasigraužtų audringos ir triukšmingos marios. Eina uolų grandiniai per Valachiją ir Semigrado sritį ir stovi gūbriu kaip pasaga tarp Galicijos ir Vengrijos šalių. Nėra tokių kalnų mūsų šaly: akis nedrįsta jų aprėpti; o viršūnėj kitų — nė žmogaus kojos nebūta. Keistai jie ir atrodo; ar ne marios įniršusios kartais iššoko audroti iš savo aukštų krantų, susuko viesulu išsidarkiusias vilnis, ir šios, suakmenėjusios, pasiliko nejudomai ore stypsoti? O gal iš dangaus nudribo sunkieji debesys ir užkerėkščiojo žemę? nes ir jų tokia pat pilka spalva, o baltosios viršūnės spindi ir žaižaruoja saulutei šviečiant. Dar ligi Karpatų kalnų išgirsi rusų šneką, ir už kalnų dar kur-ne-kur suskamba lyg ir gimininga žodis; o ten, toliau, jau ir tikėjimas nebe tas, ir kalba nebe ta. Gyvena gausinga vengrų tauta; jodinėja arkliais, kerta ir geria neblogiau už kazokus; o žirgo rykams ir brangiems rūbams raudonųjų nešykšti. Gilių ir didelių yra tarpkalnėse ežerų. Kaip stiklas pastingę jie ir kaip veidrodis atmuša savy plikas kalnų viršūnes ir žalias atkalnes.

Bet kas ten vidurnakčiais, — ar šviečia žvaigždės ar ne, — joja milžinišku juodu žirgu? Kokis ten nežmoniško didumo vyras šokuoja kalnais, virš ežerų, mirga atsimušdamas pastingusių vandenų paviršiuj su visu tuo savo didžarkliu, o jo baisingas šešėlis klaikiai švytruoja kalnais? Blizga kaltiniai šarvai; per petį jietis; čerška prie balno kardas; šalmas atsismaukęs; ūsai juoduoja; akys užmerktos; blakstienos nukarusios — jis miega ir miegodamas laiko pavadžius; užpakaly jo sėdi ant to paties žirgo jaunikaitis — pažas ir taip pat miega — ir miegodamas laikosi didvyrį apsikabinęs. Kas jis, kur ir ko jis joja? Kas jį žino. Ne dieną ir ne dvi jau jis skrieja per kalnus. Plyksteli diena, užteka saulė — jo nematyti; retkarčiais tiktai pastebi kalniečiai, jog slenka kalnais kažkieno ilgas šešėlis, o dangus grynas, ir debesys juo neplauko. Bet lig tik naktis tamsą užleidžia, — vėl jis matyti ir atsimuša ežeruose, ir užpakaly jo drebėdamas šokuoja jo šešėlis. Jau daug jis kalnų perjojo ir užjojo ant Krivano. Nėra kalno Karpatuose už jį aukštesnio: kaip karalius stovi jisai iškilęs virš visų. Čia sustojo žirgas ir raitelis ir dar kiečiau įmigo, o debesys nusileido ir apgaubė jį.

XIII.

— Tššš... tyliau, boba, nebelsk taip: mano vaikas užmigo. Ilgai šūkavo mano sūnelis, dabar jis miega. Aš einu į mišką, boba! Bet ko tu taip žiūri į mane? Tu baisi: tau iš akių išty-susios geležinės replės... ui, kokios ilgos! ir dega kaip ugnis! Tu, tur būt, ragana! O, jei tu ragana, tai pranyk iš čia! Tu pavogsi mano sūnų. Koks jis betvarkis, tas esaulas: jis mano, jog man smagu Kijieve; ne, čia mano ir vyras ir sūnus, tai kas gi gryčios žiūrės? Aš išėjau taip tyliai, jog nė katė nė šuo ne-užgirdo. Boba, tu nori jauna pasidaryti? Tai visai nesunku: reikia tiktai šokti. Žiūrėk, kaip aš šoku... — ir, taip palaidai bekalbėdama, pasileido Katerina šokti, beprotiškai į visas šalis žvalgydamasi, rankomis į šonus įsirėmusi. Spygaudama trepsėjo ji kojomis; be saiko, be takto skambėjo sidabrinės pasagėlės. Nesupintos juodosios kasos maskatavo ant balto jos kaklo. Kaip paukštė, nesustodama, skraidė ji mojuodama rankomis ir linguo-dama galva, ir rodės, jog nuvargusi ji arba dribs žemen, arba visai nusibaigs.

Liūdna stovėjo senoji auklė, ir ašaros tekėjo jos giliomis raukšlėmis; sunkus akmuo gulėjo ant širdies ir ištikimiesiems berniokams, beveizint į savo ponią. Jau ji visai pavargo ir tik tingiai trepeno vienoje vietoje, vaizduodamasi šokanti purplelį[1].

— O aš turiu karolius, berniukai! — tarė ji pagaliau apsto-jusi, — o jūs neturit!.. Kur mano vyras? — staiga ji sušuko, traukdamasi iš po juostos turkišką kinžalą. — O! čia ne tokis peilis, kokio reikėtų. — Tad ir ašaros ir liūdesys pasirodė jos veide. — Mano tėvo giliai širdis: jis jos nepasieks. Jo širdis iš geležies nukalta; jam ją nukalė viena ragana pragaro ugny. Kogi neateina mano tėvas? Argi jis nežino, jog jau laikas jį nudurti? Matyt, jis nori, kad aš pati ateičiau... — ir, nebai-gusi, keistai nusijuokė. — Man atėjo galvon juokinga istorija: aš atsiminiau, kaip laidojo mano vyrą. Juk jį gyvą palaidojo... Tai juokas paėmė mane!... Klausykit, klausykit! — ir, užuot kalbėjusi, ji ėmė dainuoti:

Rieda kruvinas vežimas,
O jame kazokas guli,
Sušaudytas, sukapotas,
Dešinėje akstį laiko,
Nuo to aksties kraujas teka;
Teka kraujas upele.
Prie upelės jovarai,
Jovaruose varnai krankia.
O kazoko motė rauda.

---

[1] Buvo seniau pietų rusuose toks šokis. *Vert.*

Neverk, mote, neraudoki,
Juk sūnelis tavo vedė.
Gavo žmoną panaitėlę,
Juodos žemės stuomenėlę,
Be durelių, be langelių.
Tai ir mano dainai galas.
Šoko vėžys ir žuvelė...
O kas manęs nedaboja, tegu eina skradžiais!

Taip susiplakusios jai visos dainos. Jau diena kita gyvena jinai savo gryčioj ir nenori girdėti apie Kijievą, ir nesimeldžia, ir bėga nuo žmonių, ir nuo ryto ligi išnaktų narinėja po miškų tankynes. Šmaikščios šakutės kapoja jai veidą ir pečius; vėjas taršo išsipynusias kasas; rudens lapai ūžia jai po kojų — į nieką ji nebežiūri. Tą valandą, kada vakaro žara išblėsta, o žvaigždės dar nepasirodo, mėnulis nepateka, — baisu eiti į mišką: po medžius karstosi ir kabinėjasi ant šakų nekrikštyti vaikai, rauda, kvatoja, kamuoliais ridenasi po kelius ir plačiuosius dilgėlynus; iš Dniepro vilnių išnyra ir laksto virtinėmis pražudžiusios savo sielas merginos; plaukai žlagso nuo žalios galvos ant pečių; vanduo, garsiai gurgėdamas, maukias iš ilgų plaukų žemėn, ir mergina blykso pro vandenį kaip pro stiklinius marškinius; burna keistai juokiasi, skruostai degte dega, akys sielą laukan rauna... ji beveik miršta iš meilės, ji užbučiuotų negyvai... Bėk, krikštytas žmogau! Jos lūpos — ledas, patalas — šaltas vanduo; ji tave užkutelins ir upės nusivelks. Katerina nežiūri į nieką, nesibijo beprotė undinių, tik laksto išnaktomis su savo peiliu ir jieško savo tėvo.

Anksti rytą atvažiavo kažkokis svečias, neprastas pažiūrėti, raudonu žiponu, ir klausinėjasi apie poną Danylą; visų klausos, trainioja rankove užverktas akis ir trauko pečiais. Jis, girdi, kariavęs kartu su velioniu Burulbašu; kartu jie kirtęsi su turkais ir totoriais; kas gi galėję laukti, kad tokis galas ištiktų poną Danylą. Pasakoja dar svečias ir daugelį kitų dalykų ir nori pamatyti ponią Kateriną.

Katerina iš pradžių neklausė nieko, ką kalba svečias; pagaliau ėmė, kaip protinga, domėtis jo kalba. Jis papasakojo apie tai, kaip jiedu su Danyla kartu gyvenę, lyg broliai; kaip kartą slėpęsi nuo totorių po pradalgiais... Katerina vis klausėsi ir nenuleido nuo svečio akių.

— Ji atsikvošės! — galvojo berniokai, žiūrėdami į ją, — tas svečias išgydys ją! Ji jau ima klausytis, kaip protinga!

Svečias tuo tarpu ėmė pasakoti, kaip ponas Danyla atviro pašnekesio valandą jam sakęs: „Žiūrėk, broli Koprianai: kai Dievo valia manęs jau nebebus pasauly, tu pasiimk pas save žmoną, ir tegu būna ji tavo žmona...“

Baisiai įsmeigė akis į ją Katerina.

— A! — suspigo ji, — tai jis! tai tėvas! — ir puolė ant jo su peiliu.

Ilgai tas lamdės, norėdamas ištraukti iš jos peilį; pagaliau, ištraukė, užsimojo — ir įvyko baisus dalykas: tėvas užmušė pamišusią savo dukterį.

Nustebę kazokai buvo bepuolą ant jo; bet raganius jau spėjo užšokti ant arklio ir pranyko iš akių.

XIV.

Prie Kijievo pasirodė negirdėtas stebuklas. Visi ponai ir hetmonai susirinko to stebuklo žiūrėti: staiga ėmė matytis toli toli į visas pasaulio šalis. Tolumoj ėmė mėlynuoti Limanas, už Limano — Juodoji jūra. Žmonės daug kur buvojusieji įžiūrėjo ir Krymą, kalnu iškilusį iš marių, ir pelkėtąjį Sivašą. Po kairei matėsi Haličo žemė.

— Ogi ten kas tokie? — klausinėjosi susirinkusieji senuosius žmones, rodydami į tolumoj dunksančius padangėse aukštus, panašius į debesis, pilkus ir baltus gaugarus.

— Tai Karpatų kalnai! — kalbėjo senieji žmonės, — tarp jų yra ir tokių, nuo kurių amžiais nenutirpsta sniegai, o debesys ten prisišlieja ir nakvoja.

Čia pasirodė naujas stebuklas: nuo paties aukštojo kalno debesys išsisklaidė, ir pačioje jo viršūnėje pasirodė riteris, visais riteriškaisiais padargais apsiginklavęs, ant žirgo raitas, užmerktomis akimis, ir taip aiškiai matomas, tarytum stovėtų kur arti arti.

Čia, tarp išsigandusių ir besistebinčių žmonių, vienas užšoko ant arklio ir, klaikiai žvalgydamasis į šalis, tartum žiūrėdamas, ar jo kas nesiveja, skubinai, iš visos sveikatos, ėmė mauti tolyn. Tai buvo raganius. Kogi jis taip čia persigando? Baimingai įsižiūrėjęs į keistąjį riterį, jisai pažino tą patį veidą, kuris nekviestas pasirodė jam, kada jis būrė. Pats negalėdamas suprasti, kodėl jame viskas ano akyvaizdoje susimaišė, bailiai žvalgydamasis, skriejo jisai, kol tik sutemo ir žvaigždelės ėmė mirkčioti. Tada apsigrįžo jisai namo, gal būt, piktosios dvasios apsiklausti, ką reiškia tie keisti dalykai. Jau jis norėjo raitas peršokti per siaurutę upelę, rankove išsisukusią į vidurį kelio, kaip staiga arklys iš viso bėgio sustojo, atgręžė į jį snukį ir — stebuklas! — ėmė juoktis! Balti jo dantys baisiai blizgėjo dviem eilėm tamsoje. Plaukai raganiui piestu sustojo. Klaikiai sukaukė jisai, pravirko iš pasiutimo ir ėmė vyti arklį į Kijievą. Jam vaidenosi, jog visi iš visų pusių bėga jo gaudyti: medžiai, supantieji jį tamsiu mišku, tartum gyvi, linguodami juodomis barzdomis, tiesdami ilgas šakas, stengėsi jį pasmaugti; žvaigždės, atrodė, bėgančios priešais jo pirmyn, rodydamos visiems nusidėjėlį; pats kelias atrodė, vejąs jį pėdomis.

Nusiminęs raganius lėkė į Kijievą, į šventąsias vietas.

XV.

Vienišas sėdėjo savo oloje atsiskyrėlis prieš lemputę, nepakeldamas akių nuo šventos knygos. Jau daug metų, kaip jis užsidaręs savo toj oloj. Jau sau ir lentų grabą pasidirbo, į kurį miegoti guldavo. Užvertė šventasis senelis savo knygą ir ėmė melstis... Staiga įmarmėjo žmogus, keistai, baisiai išrodantis. Nustebo pradžioj atsiskyrėlis ir žengė atbūlas, pamatęs tokį žmogų. O šisai visas drebėjo kaip apušės lapas; akys klaikiai žvairavo; baisios ugnys gąsdinamai žėravo iš jo akių; šiurpas ėmė žiūrint į tą jo išsikraipiusį veidą.

— Tėve, melskis! melskis! — sušuko jisai šėldamas: — melskis už pražuvusią sielą! — ir dribo žemėn.

Šventasis atsiskyrėlis peržegnojo, paėmė knygą, atvožė, bet išsigandęs atšoko ir išmetė knygą:

— Ne, negirdėtas nusidėjėli! Nebėr tau pasigailėjimo! Bėk iš čia! Negaliu už tave melstis!

— Ne? — sušuko kaip pamišęs nusidėjėlis.

— Žiūrėk: šventosios raidės knygoje krauju pasiliejo... Dar niekad pasaulyje nebuvo tokio nusidėjėlio!

— Tėve! Tu juokies iš manęs!

— Eik, prakeiktas nusidėjėli! Aš nesijuokiu iš tavęs! Siaubas ima mane! Negera žmogui būti su tavimi!

— Ne, ne! tu juokies iš manęs! nekalbėk!... Aš matau, kaip tavo burna išsižiojo: štai boluoja tavo seni dantys!...

Puolė kaip pasiutęs ant jo — ir užmušė šventąjį atsiskyrėlį.

Kažkas gūdžiai suvaitojo, ir dejonė nuskambėjo per laukus ir girią. Iš už girios pakilo kembrios, liesios rankos su ilgais nagais: sudrebėjo ir pranyko.

Ir jau nei baimės, nieko nebejautė jisai. Viskas jam kažkaip tamsiai atrodo: ausyse ūžia, galvoje ūžia, kaip girtam, ir visa, kas tik yr prieš akis, tarsi voratinkliu apgaubta. Užšokęs ant arklio, išjojo stačiai į Kaniovą, manydamas iš tenai per Čerkesus keliauti pas totorius tiesiog į Krymą, pats nežinodamas ko. Joja dieną ir kitą, o Kaniovo vis nėra. Kelias tas pats: jau seniai jam būtų laikas pasimatyti; bet Kaniovo nesimato. Tolumoje blykstelėjo cerkvių bokštai; bet tai ne Kaniovas, o Šumskas. Nustebo raganius, pamatęs, jog jo visai į priešingą pusę nujota. Paspaudė arklį atgal į Kijievą, ir po vienos dienos vėl pasirodė miestas, bet tik ne Kijievas, o Galičas, kuris nuo Kijievo dar toliau negu Šumskas, ir jau nebetoli Vengrijos. Nebežinodamas ką daryti, pasuko arklį atgalio, bet vėl jaučia, kad joja vis į priešingą šalį ir vis tik pirmyn ir pirmyn. Nė vienas žmogus pasaulyje negalėtų pasakyti, kas darėsi raganiaus dvasioje; o jei ir būtų ten pažvelgęs ir pamatęs, kas ten dėjosi, — tad būtų naktimis nebeužmigęs ir per gyvenimą nė karto nebenusijuokęs. Tai buvo ne pyktis, ne baimė ir ne pasiutusi pagieža. Nėra pasauly tokio žodžio, kuriuo tatai būtų galima pa-

vadinti. Jį degino, kepino, jam norėjosi nutverti visą pasaulį ir sutrypti savuoju arkliu, paimti visą žemę nuo Kijievo ligi Galičo, su žmonėmis, su viskuo, ir paskandinti į Juodąją jūrą. Bet ne dėl pykčio jam taip norėjosi padaryti: ne, jis pats nežinojo dėl ko. Visas jis sudrebėjo, kada jau pasirodė arti priešais jo Karpatų kalnai ir aukštasai Krivanas, savo viršūnę kaip kepure pilkais debesimis apklojęs; o arklys vis lėkė, ir jau šokavo kalnais. Debesys vienukart išsiskirstė, ir priešais jo pasirodė baisiam majestote raitelis... Raganius nori sustoti, smarkiai tempia pavadžius; baisiai žvengia arklys, karčius išpūtęs, ir tik mauna artyn prie raitelio. Dabar vaidenasi raganiui, jog viskas jame apmirė, jog nejudantysis raitelis sujudėjo, staiga atsimerkė, pamatė atpuolantį raganių ir ėmė juoktis. Kaip perkūnas nuriedėjo kalnais klaikus jo juokas ir suskambėjo raganiaus širdy, sujaukdamas viską, kas tik buvo jo viduje. Jam vaidenosi, jog kažkas galingas į jį įlindęs vaikšto po jo vidų ir tvoja kūju jam per širdį, per gyslas... taip baisiai pajuto jis tą juoką!

Nutvėrė raitelis baisia letena raganių ir pakėlė į aukštį. Akimirka numirė raganius ir atsimerkė jau po mirties; bet jis jau buvo numirėlis ir žiūrėjo taip kaip numirėlis. Taip baisiai nežiūri nei gyvieji nei iš numirusiųjų prisikėlusieji. Dairės jisai į šalis mirusiomis akimis ir pamatė kylančius numirėlius nuo Kijievo, nuo Galičo žemės ir nuo Karpatų, kaip lašai vandens panašius veidais į jį patį.

Blankūs, blankūs, viens už kitą aukštesni, viens už kitą kaulingesni stovėjo jie aplink raitelį, laikantį rankoje baisiąją auką. Dar kartą nusijuokė raitelis ir bloškė jį į bedugnę. Ir visi anie numirėliai puolė į bedugnę, nutvėrė šį numirėlį ir suleido į jį iltis. Dar vienas, visų aukščiausias, visų baisiausias, norėjo iš žemių pasikelti, bet negalėjo — neįveikė tai padaryti: tiek didelis jis buvo išaugęs žemėse; o jei būtų pakilęs, tai būtų suvertęs ir Karpatus, ir Semigrado, ir Turkų žemes. Tik truputį sujudėjo jisai — ir nusmelkė visur žemės drebėjimas, ir daug visur gryčių sugriuvo, ir daug žmonių užspaudė.

Girdisi dažnai Karpatuose ūžimas, lyg kad tūkstantis malūnų ratais vandenį tubuškuotų: tai bedugniam kalnų tarpekly, kurio nematė nė vienas žmogus, bijodamas ten ir pasimaišyti, numirėliai numirėlį graužia. Neretai būna visam pasauly, kad žemė dreba nuo galo iki galo: tai nuo to, sako mokslo vyrai, kad, girdi, esąs prie marių kažkoks kalnas, kuris spjaudąs ugnimis ir leidžiąs degančias upes. Bet seneliai, kurie gyvena ir Vengrijoj, ir Galičo žemėj, geriau apie tai žino ir sako, kad tai norįs pasikelti įaugusis į žemes milžinas numirėlis ir drebinąs žemę.

XVI.

Gluchovo mieste susirinko žmonės aplink senelį bandūristą ir jau visa valanda klausos, kaip neregys bandūra groja. Tokių puikių dainų ir taip gražiai dar nė vienas bandūristas nedainavo. Pirmiausia traukė jisai apie senobinę hetmoniją, Sagaidačo ir Chmelnickio laikus. Tada kita buvo gadynė: kazokai gyveno, mynė žirgais priešininkus, ir niekas nedrįso iš jų pasijuokti. Dainavo ir linksmų dainų senelis ir dairėsi į žmones kaip matantysis; o pirštai su uždėtais kauliukais lakstė kaip musės po stygas, ir atrodė, jog stygos pačios groja; o aplinkui žmonės, seniai galvas nunėrę, o jaunimas akis į senelį įbedę, nedrįso tarpusavy nė šnapštelėti.

— Palaukit, — tarė senelis, — aš jums padainuosiu vieną seną, seną dalyką.

Žmonės priėjo dar arčiau, ir senelis užtraukė:

Pono Stepono Semigrado kunigaikščio laikais, (buvo Semigrado kunigaikštis ir lenkų karaliumi) gyveno du kazokai: Ivanas ir Petras. Gyveno kaip broliai. „Žiūrėk, Ivanai, viskas, ką tik turim, viskas perpus: linksma vienam — linksma ir kitam; vargas vienam — vargas ir abiems; vienas gaunam grobį — perpus ir grobis; vienas nelaisvėn pakliūsim — kitas viską parduosim ir išsipirksim, o jei ne — irgi į nelaisvę". Ir iš teisybės, visa, ką nutverdami, dalijosi kazokai perpus: nutvėrė kada svetimų galvijų ar arklių — viską pusiau dalijosi.

Ėmėsi karalius Steponas su turkais. Jau trys savaitės imasi jisai, ir vis negali turkų išvyti. O turkų buvo tokis paša, kuris su dešimčia janičarų galėdavo visą pulką išskinti. Štai ir paskelbė karalius Steponas, kad, jei atsiras drąsuolis, kuris atves jam pašą gyvą ar negyvą, tam duos tiek visokio gero, kiek duoda visai kariuomenei. „Eime, brol, pašos gaudyti!" — tarė brolis Ivanas Petrui. Ir išjojo kazokai — vienas į vieną šalį, kits į kitą.

Ar jau būt pagavęs, ar dar nepagavęs Petras, bet Ivanas jau veda pašą arkanu už kaklo pas patį karalių. „Šaunus vyras!" — tarė karalius Steponas ir liepė išmokėti jam vienam tiek atlyginimo, kiek gauna visa kariuomenė; ir liepė duoti jam žemės ten, kame jam pačiam ateis į galvą, ir duoti bandų, kiek jis pats panorės. Kaip tik gavo atlyginimą iš karaliaus Ivanas, tą pačią dieną tuoj viską pasidalijo pusiau su Petru. Priėmė Petras pusę karaliaus dovanos, bet negalėjo pakęsti, kad Petras įgijo iš karaliaus tiek garbės, ir širdies gilumoje užslėpė jam kerštą.

*

* *

Jojo abu raiteliai į karaliaus dovanotą žemę, anapus Karpatų. Kazokas Ivanas pasisodino ant to paties žirgo ir savo sūnų

ir pririšo jį prie savęs. Jau ir sutemo — jie vis dar tebejoja. Vaikelis užmigo; ėmė snausti ir pats Ivanas. Nesnausk, kazoke, kalnuos keliai pavojingi!.. Bet kazoko žirgas toks, kad pats geriausiai kelią žiūri: nepaknups ir nepaslys. Yra tarp kalnų praraja, prarajoj dugno niekas nematė; kiek nuo žemės iki dangaus, tiek lig tos prarajos dugno. Bet prie pačios prarajos kelias toks: du žmonės dar gali prajoti, trys — niekaip gyvai. Žingsniuoja atsargiai žirgas su miegančiu kazoku. Šalimais joja Petras, visas dreba ir iš džiaugsmo kvėpavęs paliauja. Apsidairė tik — ir stūmė savo brolį prarajon; ir žirgas su kazoku ir vaikeliu nugarmėjo prarajon.

*

* *

Nusitvėrė tačiau kazokas už šakos, ir tik vienas žirgas nukrito į gelmes. Ėmė jisai kastis su sūnumi už pečių viršun: jau beveik beveik išlipo, tik pakėlė akis ir pamatė, jog Petras atstatęs jietį taiko stumti jį atgal. „Dieve mano teisingasai! Geriau jau ir akių nepakelti, negu pamatyti, kaip tavo tikras brolis taikosi į tave jietimi!.. Broli mano mielas! smeik mane jietimi, jei jau taip man likta; bet paimk sūnų; kuo nusidėjo tas nekaltas kūdikis, kad ir jis žūtų tokia žiauria mirtimi?“ Susijuokė Petras ir smeigė jį jietimi, o kazokas su vaikeliu nugarmėjo dugnan. Pasiėmė Petras sau visą gerą ir įsikūrė kaip paša. Bandų tokių niekas neturėjo kaip Petras, avinų ir avelių niekur tiek nebuvo. Ir numirė Petras.

*

* *

Kai numirė Petras, pasišaukė Dievas abiejų brolių vėles teismui. „Didelis yra nusidėjėlis šitas žmogus!“ — tarė Dievas. „Ivane! nesurandu taip greit aš jam bausmės; išrink jam bausmę tu patsai!“ Ilgai galvojo Ivanas, rinkdamas bausmę, ir pagaliau tarė: „Didelę skriaudą padarė man šitas žmogus: išdavė savo brolį kaip Juda ir panaikino mano giminę ir palikuonis žemėje. O žmogus be garbingos giminės ir palikuonių — tas pats, kaip rugio sėkla, pasėta žemėn ir bergždžiai sunykusi. Diego nėr — niekas nesužinos, jog ir sėkla buvo sėta.

*

* *

„Tadgi padaryk, Dieve, taip, kad visi jo palikuonys žemėj laimės neturėtų; kad paskutinis iš jo giminės būtų tokis piktadarys, kokio dar niekad pasauly nebuvo, ir kad dėl kiekvienos jo piktadarybės jo senoliai ir prosenoliai ramybės grabuose ne—

turėtų ir, kentėdami negirdėtas pasauly kančias, keltųsi iš grabų! O tas Juda Petras — kad nė pasikelti negalėtų ir dėl to dar aršiau kentėtų; ir graužtų kaip padūkęs žemes ir raitytųsi po žemėmis!

*

* *

„Ir kada ateis valanda, kad to žmogaus piktadarybių saikas prisipildys, pakelk mane, Dieve, iš tos prarajos su visu žirgu į patį aukščiausią kalną, ir tegu prieis prie manęs, ir blokšiu ašiai jį nuo to kalno į pačias prarajos gelmes, ir visi numirėliai, jo senoliai ir prosenoliai, kad ir kame bebuvę gyvi būdami, tegu susirinks iš visų žemės kertelių graužti jo už tas kančias, kur jis jiems bus pridaręs, ir tegu taip amžinai jį grauš, ir tegu pasiguosiu aš, žiūrėdamas į jo kančias. O tas Juda Petras, kad negalėtų iš žemių pasikelti, kad pultų graužti, bet graužtų patį save, o jo kaulai — juo toliau, juo didesni augtų, kad tuo būdu jo skausmas dar labiau didėtų. Ta kančia bus jam pati baisiausia, nes nėra žmogui baisesnės kančios, kaip norėti atkeršyti — ir negalėti".

*

* *

„Baisi ta bausmė, tavo išgalvota, žmogau!" — tarė Dievas. „Tegu bus visa kas taip, kaip tu sakei. Bet ir tu sėdėsi ten amžinai ant savo žirgo, ir nebūsi tu dangaus karalystėje, kol sėdėsi ten ant savo žirgo!" Ir viskas taip atsitiko, kaip buvo pasakyta: ir ligi šiol tebestovi Karpatuose keistasai raitelis ir mato, kaip bedugnėj prarajoj numirėliai numirėlį graužia, ir jaučia, kaip gulintis po žemėmis numirėlis auga, gremžia baisiose kančiose savo kaulus ir baisiai purto visą žemę...

Jau neregys baigė savo dainą; jau vėl ėmė naujaip derinti savo stygas; jau ėmė dainuoti visokius niekučius apie Chorą ir Ieremą, apie Stkliarą Stokozą... bet ir seni ir maži dar ilgai nemanė atsituokti ir ilgai stovėjo, galvas nuleidę, mąstydami apie baisų, senų senovėje buvusį dalyką.

Išvretė D. URAS

Atsakymai į anketą, kurią paskelbėme praėjusiame A t e i t i e s nr., mūsų skaitytojuose sukėlė didelio susidomėjimo. Kai kurios mokyklos pasirūpino atsakyti ligi paskutinio skaitytojo. Tačiau dar yra ir neprisivertusiųjų atsakyti. Tat visiems šiems dar duodame laiko ligi lapkričio 15 d. ir laukiame atsakymų. Duomenis paskelbsime sekančiame nr.

Šiandie bus „robaksas“

Stud. J. KAROSAS

150 metrų virš Kauno

Buvo gražus vidudienis, kai 40-ties studentų-čių ekskursija, apžiūrėjusi radijo siųstuvo ir priimtuvo mašinas bei įrengimus, sustojo milžino stiebo papėdėj ir galvas užvertę ėmė reikšti jam komplimentus. Stiebo viduje esančios vertikalios kopėčios kiekvieną viliojo pakilti ir iš aukšto pažvelgti į laikinąją sostinę. 150 metrų — reiškia pusė Eifelio, o kadangi Kaunas guli slėnyje, turinčiam virš 50 metrų gilio, tad į jį galima pažvelgti iš 200 metrų aukščio.

— Lipame, — pasiūlau vienam, kitam, — juk tai bus įdomiau kaip į Eifelį; ten kelia mašinomis, čia lipi savo jėgomis, ogi Kaunas savo gimtinės aplinkos grožiu tikrai praneša Paryžių, — ir geležies virbalais ėmiau kopti aukštyn, visai negalvodamas pasiekti viršūnę. Manim pasiekė pora draugų. Drąsos ištekliai padidėjo; 10... 20... 30 metrų, pasiekiam pirmąją geležies aikštelę (jų viso yra 6). Žemėj likusieji šaukia valio, ploja, fotografuoja, o mums nejaukiai malonu, nes medžių viršūnės jau gerokai žemiau mūsų. Akys jau aprėpia visą Kauną. Bet — aukštyn!.. Rankos pamažu susipažįsta su nuovargiu, tik instinktyviai vis kiečiau spaudžia šaltus geležies virbalus, horizontas vis eina platyn, graži Nemuno juosta gyvatiškai driekiasi tolyn, lengvas vėjelis draiko plaukus, geležis braška nuo monotoniško kojų tuksenimo, o viduje augąs ambicijos jausmas stengiasi užgniaužti bepasireiškiančią bai-

mę. 75 metrai! Esame aukščiau už aukščiausius Lietuvos pastatus, cukraus fabriko kaminą (60 m.) ir Šiaulių bažnyčią (70 m.). O kaip sumažėjo žemėj likusieji. Jie galvas užvertę kažką šūkauja, gatvėse juda smulkios figūros, laksto mažos auto dėžutės, ir soboras, žemėje toks didingas, iš viršaus taip sumenkėjęs. Pažvelgiu aukštyn — poetiškas sijų rezginys, o pati viršūnė dar taip toli... Rankose ir kojose žymu pavargimas. Tad pasiūliau draugams kopti pirma — jei krisiu, tik už save atsakysiu, manau, ogi pirmam kopiant ir... Drąsusis technikas atsikvėpęs sutinka. Vėl kylam. 100 metrų! Ach, kaip gražu. Akys pasilsi ant margų priemiesčių, laukų, Pažaislio ir didelių užnemunės pušynų. Žvilgteri tiesiai žemyn: brr, kaip šiurpu! Mūsų paliktieji, matos, nerimaustauja... „Atsiųskit buterbrodų"! — šuktelim jiems. Bet, matydami, kad tuonet ir draugių kietų širdžių nesujaudinam, nes ramiai, (tiesa, karts nuo karto atsigrįždamos) ėmė skirstytis namo, tęsėm kelionę toliau. Pagaliau, Deo gratias, įsirangom į paskutiniąją pačią didžiąją „platformą", (joje tilptų 8 — 10 žmonių). Tikslas pasiektas. Ach, kokiais žavingais reginiais buvo apmokėtas mūsų pasiryžimas! Persunku juos atpasakot. Visa tai reikia pamatyt ir pačiam įsijaust į tą gamtos ir žmogaus sukurtą grožį. Žavus Nemunas, kurio matėsi apie 40 kilometrų (24-oji dalis), didingi tamsūs miškai, žydintys ir žaliuojantys laukai, kuriuos pjaustė baltos plentų bei vieškelių juostos, augančio miesto įvairumas, visa tai maloniai glostė mūsų jausmus. Bet kas tai? Tas gražusis Kaunas, turįs tokį nevienodą žemės reljefą, iš aukšto pasirodė visas gulįs gražioje lygumoje. Jokių kalnų, jokio Nemuno ir Neries slėnio! Savim netikėdamas, klausiu draugų. Jie, taip pat nustebę, tai patvirtina. Iš 150 metrų neįgudusi akis neatskirs, kad Vytauto parkas ir Ažuolynas guli kelias dešimtis metrų aukščiau Laisvės Alėjos. Tik ten mes supratom, kaip sunku lakūnams, priverstiems nežinomoj vietoj nusileisti, susiorientuoti...

Sočiai prisigrožėję, akimis palydėję iš tunelio išlindusį ir Vilniaus link nuskriejantį traukinį, išbraižėm dažytoj geležy savo vardų inicialus ir palikom tą ne visai jaukią aikštelę, kurioje reikėjo tvirtai laikytis, nes kojos jautė, kad stangrus geležies kūnas davėsi šiek tiek vėjo supamas.

Laimingai pasiekę žemę, beradom tik du draugus, kurie buvo pasiryžę laimėj ar nelaimėj likti mums ištikimais.

— Na, kaip ten danguje pas Dievą atrodo? — klausia vienas jų, didžiai mūsų žygiu susidomėjęs.

— Puiku, — atsakau, — tik, mat, per anksti mes nuvykom, tad pasiūlė dar grįžti atgal į žemę.

Apžvalga

Rašytojų suvažiavimas. Spalių 21 d. Lietuvių Rašytojų Draugija turėjo metinį suvažiavimą. Išrinkta nauja valdyba ir svarstyti svarbesnieji lietuviškosios literatūros reikalai. Į naują valdybą įeina: V. Mykolaitis-Putinas, Balys Sruoga, Kazys Binkis, J. Keliuotis ir A. Vaičiulaitis. Šiton draugijon susimetę visi darbingesnieji senosios ir kartu pačios jauniausios kartos rašytojai. Jauniausiais nariais yra mūsų bendradarbiai Myk. Linkevičius ir Kazys Zupka.

Naujosios Romuvos žurnalas, kurį redaguoja J. Keliuotis, lapkričio 4 d. išleidžia 200-tąjį numerį.

Lietuvių kalbos žodynas jau pradėtas spausdinti. Jo bus keli didžiuliai tomai. Tačiau medžiaga ir toliau renkama.

Vilniui vaduoti sąjungos suvažiavimas buvo spalių 14—15 dienomis Kaune. Sąjunga dabar turi 489 skyrius Lietuvoje ir 16 — užsienyje. Narių Lietuvoje yra apie 20.000. Sąjungos leidžiamas laikraštis Mūsų Vilnius laikosi gerai.

Suvažiavime pranešimus padarė prof. kan. F. Kemėšis iš savo kelionės į Ameriką ir dr. J. Purickis apie tolimesnį veikimą.

Centro Komitetan išrinkta: prof. kan. F. Kemėšis, prof. M. Biržiška, dr. A. Juška, dr. J. Purickis, inž. Bačelis, Grabauskas, A. Mažonis, M. Kubiliūtė ir V. Uždavinys.

A. Maceina — filosofijos daktaras. Buvęs Ateities redaktorius A. Maceina jau baigė mokslus užsieny ir spalių 23 d. mūsų universitete gavo daktaro laipsnį. A. Maceina gimęs 1908 m.

Vengrijoj lietuviškos kalvarijos. Už 29 kilometrų nuo Budapešto prie Dunojaus pastatyta 14 lietuviško stiliaus kryžių — kalvarijų, kurias parūpino Lietuvos generalinis konsulas Budapešte vitez Petshy - Müller Josef Leo; jis ir kalvarijų paveikslus piešė. Kalvarijų pašventinimo iškilmėse dalyvavo vysk. Sh. Lajos, aukštieji Vengrijos dvasiškiai, švietimo ministeris Hömann, prekybos ministeris Fabingi ir daug kitų aukštų žmonių. Budapešto vyskupas nušvietė Lietuvą, iškėlė jos kovas už Nepriklausomybę. Iškilmės nufilmuotos. Vengrijos kinuose jos jau senokai rodomos. Žadama pergabenti ir į Lietuvą. Tada ir mes pamatysime mieląjį Dunojų su lietuviškais kryžiais, primenantį mums tuos laikus, kai siųsdavo motinėlė į Dunojų vandenėlio.

Meksikos mokyklos kovoja

Nors Meksikoje katalikai sudaro 85% visų gyventojų, tačiau saujelė menkaverčių žmonių, į savo rankas paglemžusi valdžią, stengiasi kaip galint varžyti katalikus. Jau žinome visus buvusius persekiojimus. Dabartiniu metu užpultus visos mokyklos. Į jas norima įvesti socijalistiškąjį auklėjimą. Mokiniai pasipriešino. Spalių 19 d. Meksikoj streikavo aukštųjų, viduriniųjų ir liaudies mokyklų mokiniai, nepaisydami įvairiausių grasinimų. Vyriausybė paskelbė net, kad streikininkai nebūsią prileisti prie egzaminų. Streikuoją studentai ragino susilaikyti nuo bet kokių smurto aktų ir siekti mokymo laisvės taikingomis priemonėmis. Vėlesnėmis žiniomis vienoje mokykloje policininkų šūviais sužeistos dvi mergaitės. Studentai savo mitinguose nutarė nenusileisti ir laimėti, nežiūrint visų valdžios šmeižtų apie juos, būk studentai chemikai gaminą bombas ir kitką. Apskritai, valdžia jaučia daug baimės. Daugely vietų valdžios atstovai ištisas valandas turėjo slėptis nuo minių, kad nebūtų nulinčiuoti.

Taigi, liūdnos dienos gaubia šalį, kai netekę religijos, dorovės ir tuo pačiu širdingumo pradeda persekioti savo brolius — savo tautiečius. Tie pavyzdžiai mus dar labiau tegu pririša idealų, religijos ir kilnumo meilei, nes mūsų maža Lietuvos žemė tik meile gali gyventi.

Literatūros naujienos

Dr. E. L. Kaukas. MARCELĖ IR GYDYTOJAS PASAKOJA II DALIS. Sakalo b-vė, Kaunas, 1934. 202 pusl. Kaina 2 lit. 50 cent.

Daugumą moksleivių gal suintriguos pati knygos antraštė, ypač antroji: Gydytojas pasakoja. Gal daugelis manys rasią čia aprašytus „paslaptingus" dalykus. Bet, deja, teks nusivilti. Tiesa, kai kuriose apysakaitėse liečiama šeima, jos ydos (ypač Marcelėje).

Ilgiausias apsakymas (apysaka) yra Marcelė. Turinys nekomplikuotas, paprastas. Departamento tarnautojas Minaitis, turis nelabai šviesią praeiti, įsimyli studentę medikę Marcelę Aliuškaitę. Išsiaiškinus praeities gyvenimui, apsiveda. Prabėga keli metai šeimyninio gyvenimo. Vyras, pasirodo, kas kart darosi vis neištikimas, kurhauze lebauja su artiste. Marcelė nebeištenka kantrybės, tuo labiau, kad ir jos materijalinis pagrindas jau pakankamas. Ji persiskiria su vyru. Kaip matome apysakoje sprendžiama moderniškosios šeimos problema, kurią autorius labai greit, neapgalvotai išsprendžia: jei kuris katram nepatinka — persiskirti. Vadinasi moraliai varžtai, — šeimos pagrindas — greit galima sugriauti, sutraukyti. O sutraukyti moralinio gyvenimo varžtus dėl niekniekių, jokiu būdu negalima. Iš daugelio Kauko apysakaičių dvelkia laisvosios meilės idėja, nepaisymas šeimos ir t. t. Autorius nesistengia parodyti gyvenimą pilną, bet taip ir jaučiasi, kad visur įkiša savo dvasios pavargimo, nusigyvenimo, kurio, matyti, jam nestinga. Čia ir yra autoriaus didžiausioji silpnybė. O objektyvumo iš jo mes turime teisės kaip tik daugiausia pareikalauti, nes jis nėra jaunuolis, o, be to, gyvenimą, kurį vaizduoja, taip pat pažįsta geriau, negu kuris nors kitas mūsų rašytojas.

Skaityti dr. Kauką nesunku. Stilius lengvas ir paprastas, bet vietomis ir netiesumų yra. Kai kur, žiūrėk, žodžių tvarka nelietuviška arba vėl kai kas . Iš viso, ir pasiskaitymui ir literatūrai randame vertingesnių dalykų.

Petr. Arvydas

Jon Svenson. WIE NONNI DAS GLÜCK FAND. Herderio leidinys. Freiburg im Breisgau. 1934. VIII+176 psl. Įrištas kain. 2.60 mark.

Ši Svensono knyga ypač įdomi bus mokslo jaunuomenei. Autorius joje autobijografiškai vaizduoja jauno, vos 12 metų berniuko islandiečio iškeliavimą ir klajones po įvairius vandenis ir žemes, kur jis sutinka daug įvairiausių nuotykių (tikrų gyvenimiškų reiškinių) ir moka juose susirasti savo laimę ir kilnų pasitenkinimą. To keliautojo Noni taurus būdas, kilni ir religinga asmenybė tikrai sužadina norą kartu su juo siekti visur laimės, rasti ją kiekvienoje smulkmenoje ir paskum džiugiai nusišypsoti.

Lengva ir nepaini knygos kalba daro ją suprantamą ne vien vokiečių kalbos penketukininkams.

Jon Svenson. GUIDO, DER KLEINE BOTE GOTTES. Herderio leidinys. Freiburg im Breisgau. 1934. X+114 psl. 1,50 mark.

Šioje antroje knygoje tas pats autorius vaizduoja nebe savo pačio gyvenimo įvykius, bet duoda tikrų žinių apie garsųjį paryžietį berniuką Guy de Fontgallands, kuris ruošiamasi paskelbti šventuoju. Ir tos žinios taip gyvos ir iki smulkmenų įdomios. Pats autorius pažįstamas su įstabaus berniuko šeima, savo akimis matęs patį Guido, visa širdimi stengiasi skaitytojui perduoti visus tuos įspūdžius, visas kalbas ir patyrimus, kad jis galėtų juste pajusti ddižiųjų vertybių kainą, kad įvertintų tai ,kuomi žmogus gali įprasminti savo trumputį, dažnai gi ilgelesnį už šio šventojo berniuko gyvenimą. Aprašomieji dalykai mums tuo savesni, kad ir Guido yra mūsų lakų gyventojas, dargi iš didmiesčio. Jis gimęs net 1913 m.

Knyga savo vidumi ir išoriu skoninga ir meniška.

A. Maceina TAUTINIS AUKLĖJIMAS. Šv. Kazimiero d-jos leidinys Kaune. 1934. 296 psl. 8 lit.

Ši knyga ir yra autor. darbas daktaro laipsniui įgyti. Kadangi čia keliami klausimai labai svarbūs, tai kitame nr. plačiau.

Prof. St. Šalkauskis. 15 METŲ KULTŪRINĖJE LIETUVOS TARNYBOJE. (Prof. J. Ereto atvykimą Lietuvon minint). Kaunas. 1934. 40 psl.

Šitam nedidokam puslapių skaičiuj iškelti beveik visi ryškesnieji prof. J. Ereto Lietuvoje gyvenimo darbai. Todėl visiems, kas norės pažinti tikrą šio energingo ir darbštaus žmogaus asmenybę, medžiaga rekomenduotina.

J. Murka. NAUJAS DARBAS. Elementorius. Šv. Kazimiero dr-jos leid. Kaunas. 1934. 88 psl. 1 lit.

Tai pirmasis toks dailus, meniškas ir įdomus lietuviškas elementorius. Vaikuose jis sukels pamėgimo.

Doc. Pr. Penkauskas. LIETUVOS ISTORIJA. Vadovėlis 4-tam pradž. mokyklos skyriui ir 1-jai klasei. II pataisytas leidimas. Š. Kazimiero Dr-jos leidinys. Kaunas. 132 psl. 3 lt.

Antanas Alekna. LIETUVOS ISTORIJA. Šeštas trumpesnysis pataisytas leidimas su keturiais spalvotais žemėlapiais. Šv. Kazimiero dr-jos leidinys. Kaunas .1934. 96 psl. 3 lit.

PRŪSAI — KETVIRTASIS BALTIJOS NARYS. Parašė **A. Umbras.** Redagavo A. Briedis. Kaunas. „Baltija" 1934. 16 psl. 20 cnt.

Leidinėlis turi tikslą kelti baltų tautų susipratimą ir įsisąmoninimą šūkiu: Baltija baltams. Tai, suprantama, labai reikšminga idėja ir šaukimas, kai ne tik mes, bet estai ir latviai gyvai susirūpinę Pabaltijo neliečiamumu, gyvu tautiniu susipratimu. Lygiai gyvas ir prūsų reikalas, nesgi jie kaip tik gyvena sunkią vokiečio mėginimų naštą.

Dr. P. Malakauskis. BAUDŽIAMOSIOS TEISĖS. Antrasis leidimas. V. D. Universiteto Teol. - Filosofijos fakulteto leidinys. Kaunas. 1934. 336 psl.

Tai rimtas ir nuodugnus specijalisto veikalas teisių klausimu.

Kun. Dr. A. Maliauskis. KAIP IŠAUKLĖTI KRIKŠČIONIŠKAI VAIKUS. Šv. Kazimiero Dr-jos leidinys. 602 nr. Kaunas. 1934. 108 psl. 50 cnt.

Knygutėj aiškiai dėstomi auklėjimo, kartu ir auklėjimosi dalykai.

Kun. J. Marcinkus. BAŽNYČIOS ISTORIJA. Vadovėlis pradž. mok. ketvirtajam skyriui. Antrasis leidimas. Šv. Kazimiero dr-jos leidinys. Kaunas. 1934. 56 psl. 60 cnt.

Kazys Plačenis. KOOPERATIŠKOS VESTUVĖS. 3-jų veiksmų vaidinimas. Lietuvos kooperatyvų tarybos leidinys. Kaunas. 1934. 86 psl.

Juozas Keliuotis ruošiasi išleisti knygą socijalinės filosofijos klausimais. Kai kurie straipsniai buvo spausdinti N. Romuvoje.

Liudas Dovydėnas jau baigė rašyti dviejų tomų romaną Ieškau gyvenimo draugo.

GUSARAS. 1-jo gusarų Didžiojo Lietuvos Etmono Kunigaikščio Jonušo Radvilos pulko 15 metų gyvavimo sukakčiai paminėti. Redagavo j. ltn. **Gasėnas.** Kaunas. 1934. 100 psl.

Rudens vakaras ir Irkos tragedija scenoje. Kaune įsisteigęs Šaulių S-gos Eksperimentinis Teatras, kurio tikslas eksperimento būdu —ieškant naujų kelių — išreikšti lietuvių tautos dvasią, spalių 15 d. suvaidino mums gerai žinomas apysakas — Žemaitės Rudens vakarą ir Šatrijos Raganos Irkos tragediją. Tai buvo pirmasis atsitikimas pas mus, kada vaidinamas ne dramatinis veikalas. Ir, reikia pasakyti, jog priaugantiesiems aktoriams šitas darbas pasisekė. Šios apysakos išėjo pakankamai gyvos ir sudinamintos. Jeigu Rudens vakarą galėjo parodyti bendromis pajėgomis, tai Irkos tragediją suvaidino paskiri meno mėgėjai. Čia viskas buvo sukaupta Irkos rolėje, kurią vykusiai suvaidino M. Mironaitė. Blogosios pastatymo pusės: nevisur vykęs grimas, kalbėjimo būdas, o tipuose buvo jaučiama rusiškos dvasios(!). Dekoracijos Vilimo ir Norkaus. Turint galvoje šito teatro uždavinį lankyti mūsų provinciją, dekoracijos ne visiems bus suprantamos.

Alb. Lukoševičius

J. Murka. NAUJAS DARBAS. Daiktų pažinimo skaitymai II pr. m. skyriui. Šv. Kazimiero d-jos leidinys Kaune. 184 psl. 2 lit. 30 c. Švietimo M-jos pripažinta tinkamais vadovėliais I ir II d.

Dr. V. Kaupas. DIE PRESSE LITAUENS. Erster Teil. Von Anfang bis zum Jahre 1904. Klaipėda, „Ryto" Akc. b-vės leidinys. (Recenz. kitam nr.). 224 psl. 6 lit.

J. Stankus. GINKLO DRAUGAI. Apysaka. I d. Kaunas. 1934 m.

Įdomiai vaizduojami Nepriklausomybės kovų laikai. (Rec. kitam nr.).

Mokykloj ir gyvenime

Dovanos „Ateities“ korespondentams. Visiems, kurie šiais mokslo metais rašys žinių iš mokyklų ir moksleivių gyenimo, konkurso būdu bus išdalintos šios dovanos:

1. P. Šležo redaguota **Vytauto Didžiojo monografija.** Kaina 10 lt.

2. V. Mykolaitis - Putinas, **Valdovas.** Kaina 4 lt.

3. H. Allorge, **Didysis pasaulio sukrėtimas.** Kaina 3 lit.

4.
5. Trys prof. J. Ereto skirtos knygos.
6.

7.
8. **Septyni** (Naujausios lietuvių poezijos antologija: Būdavas, Dulkė, Linkevičius, Sidabraitė, Gira, Zobarskas, Zupka. Kaina 3 lit.
9.

10.
11.
12. Stasius Būdavas. **Širdys ir gėlės. Apysakos.** Kaina 3 lt.
13.
14.
15.

Visiems kitiems po smulkesnę knygą.

Dovanos bus skiriamos atsižvelgiant į tai, kaip dažnai „Ateities“ puslapiuose korespondentas pasirodys ir kaip įdomios bei svarbios bus jo žinios. O rašyti galima apie viską, ką Jūs matysite įdomu būsiant ir Jūsų pačių ir kitų mokyklų moksleiviams. Ypatingo dėmesio kreipti į dorovinius, kultūrinius, literatūrinius ir panašius pasireiškimus. Sukruskite negaišdami, nes kiti jau trečias numeris kaip rašo.

Gruodžio mėn. numeriui raštus siųsti iki lapkričio 20 d.

Šiauliai. 30-tą rugsėjo sukako lygiai penkiolika metų, kaip ginkluoti vokiečiai — bermontininkai įsibrovė į mūsų gimnaziją ir jėga ją užėmė. Gimnazijos geruoju paimti negalėjo, nors prieš gerai gingluotus vokiečius stojo... beginkliai moksleiviai. Sužvėrėję bermontininkai daužė juos kumščiais ir šautuvais ir mėtė pro antrojo aukšto langus kieman. Bet Lietuvos vaikai, karštai ištroškę mokslo, iki paskutinio su ašaromis akyse šventai pasižadėjo neapleisti šitos mokslo šventovės. Visi susispietė koridoriuje ir giedojo tautos himną. Tik kaip visada, taip ir dabar ginklas, nors laikinai, bet laimėjo. Daug sužeistų moksleivių buvo nugabenta į ligoninę.

Praėjo kiek laiko, mes vėl atgavome savo gimnaziją. Ir dabar nė pagalvoti nepagalvojame, ar mes atsilyginame kuo nors tiems jauniesiems didvyriams. Ar už tai jie kovojo, kad šiandien čia plačiai būtų skleidžiama bedievybė, kad būtų įžeidinėjami religiniai jausmai, kad būtų pašiepiami labiau tikintieji? Ar tai ne įžeidimas? Mokytojai aiškina, kad žmogus kilęs iš beždžionės, o šuo ir kiti gyvuliai turi sielos reiškinius (sielos gal ir neturi, jei gali būti sielos reiškiniai be sielos). Ilgiau negalima pakęsti šitokių sauvaliavimų, tuo labiau, kad jie vyksta katalikiškojo krašto aukštesnėje mokykloje. (Manome, reikalingas dėmesys bus atkreiptas. Red.). Šiandien lygiai taip pat reikalinga griežta kova prieš skleidžiamąją bedievybę!

8-tą rugsėjo visi mokiniai organizuotai dalyvavo pamaldose, o vėliau visi susirinko į gimnaziją, kur buvo atidarytas iškilmingas posėdis. Plačiai buvo atpasakoti visi bermontininkų žiaurumai ir didvyriški moksleivių darbai.

— Saplių 7-tą dieną buvo nutarta padaryti jubiliejinių metų apvaikščiojimą. Reiškia, organizuotai visiems moksleiviams giedant aplankyti triskart bažnyčią, kad tokiu būdu būtų gauti visuotinieji atlaidai.

Iš ryto 8-tą valandą susirinkome gimnazijon, iš kur organizuotai ėjome į šv. Jurgio bažnyčią. Tenai pasimeldę, giedodami aplankėme Šv. Petro ir Povilo bažnyčią, kur visas apvaikščiojimas ir buvo baigtas mišiomis.

Skaitlingas mokinių dalyvavimas sudarė gilų įspūdį žmonėse.

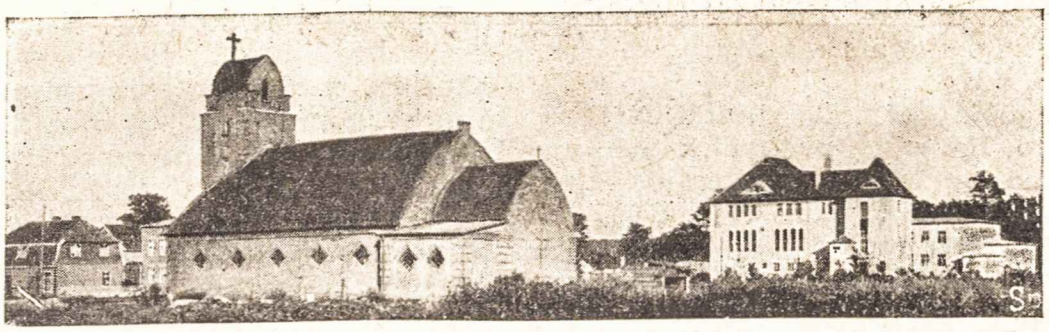

Savotiško stiliaus Pagėgių kat. bažnyčia ir lietuvių gimnazija.

— Spalių 9-tą dieną visi ir tyliai savo širdyse prisiekėm, kad Vilnius turi būti Lietuvos! Tie keturioliktieji metai lai būna paskutinieji vergavimo metai!

Šiaulietė

Redakcijos prierašas. Dėl Šiaulių ir gal dar vienos kitos aukštesniosios Lietuvos mokyklos vėliau išsitarsime plačiau. Nors Šiauliai yra ir didelesnis Lietuvos centras, tačiau, apskritai, čia moksleivija rodo mažiausiai judėjimo. Kai kitos aukšt. mokyklos (Panevėžys, Biržai, Rokiškis ir t.t.) turi literatūrinio ir kultūrinio gyvumo, Šiauliai kažkaip visai paskendę kasdieniškume, mažai domisi netgi pačiu moksleivijos gyvenimu. Kai kitos gimnazijos tegu ir prorečiais išleidžia plunksnos žmonių ir darbininkų, Šiauliai stačiai neįstengia. Viso to sustingimo priežastis galėtų nušviesti patys šiauliečiai. Tat kviečiame.

Alytus. Po vasaros atostogų gavome kitą direktorių ir daug naujų mokytojų. Pradžioje, kaip ir kasmet, buvo didelis sujudimas, nes visi tvarkėsi įvairiausiems darbams. Dabar beveik visi įsitraukė į darbą, tik kažkodėl prie naujo kapeliono eucharistininkai vos bekvėpuoja. (Labai gaila. *Red.*). Per 2 mėnesiu, rodos, jau buvo galima su jų veikimu susipažinti. Visi moksleiviai tuo nepatenkinti.

— Šįmet dėka mokytojų p. p. Žekevičiaus, Šukio ir energingos valdybos (D. Degėsio VII kl., J. Krasnickaitės VIII kl., Alf. Vinkevičiaus VII kl.) gerai veikia literatai. Susirinkimai daromi kas antra savaitė, kuriuose galima pasireikšti ir vos bepradedantiems kurti. Buvo skaityta jau dvi paskaitos: vicedirektoriaus p. Žekevičiaus — „Alytaus apylinkės“ ir VII kl. mok. Pr. Lepeškos „Liaudis lietuvių literatūroje.“ Kai kurie nusivylę literatai bando rimtą darbą trukdyti, bet visi juos pažįsta ir į tai nekreipia dėmesio.

— Visą laiką santaikoj gyvenę miškininkai su mokiniais neperseniai dėl tam tikrų „sijonuotų“ priežasčių pradėjo peštis. Kovoje iš mokinių pusės dalyvavo gan daug „pentinuotų“, šlipsuotų ir organizuotų budrių „vyrų“. Paliaubų metu apie tą reikalą ėmė kalbėtis pedagogai, o rezultatus galės parodyti trimestras. Sugadino vieni ir kiti savo markę, bet vis dėlto miškininkai turi žinoti, kad jau visi turi brandos atestatus, o gimnazijos „elitas“, — kad geležiniai įstatai yra nepatvarūs, ypač rudenį, kada nuo drėgmės jie pradeda rūdyti. Taigi, „ponai“, reikia daugiau rimtumo!

— Gana gerai šįmet gyvuoja ir kooperatyvėlis, kuriame galima, be įvairiausių mokslo įrankių, gauti ir gerų bulkų.

— Gimnazijoj yra 5-kios paralėlės klasės, nes mokinių skaičius žymiai didesnis, negu pernai metais. 4-rios klasės lanko gimnaziją popietiniu laiku.

Tenka pažymėti, kad gimnazijos patalpos per mažos. Be to, labai nepatogioj vietoj salė, kurioj kūno kultūros pamokų metu, besimankštinantieji trūkdo pamokų klausymą.

Kedras.

Pasvalys. Petro Vileišio vardo aukštesniojoj komercijos mokykloj šiais mokslo metais mokinių skaičius siekia 240. Daugiausia žemesnėse klasėse, kurios sudaro du trečdaliu viso

mokinių skaičiaus. Pažymėtina, kad šiais mokslo metais mokinių skaičius padidėjo.

— Rugsėjo mėn. 25 d. liūdnai suskambėjo Pasvalio bažnyčios varpai. Netekome darbštaus penktosios klasės draugo Albino Karoblio. Rugsėjo mėn. 27 d. visa mokykla dalyvavo laidotuvėse. Kapinėse kalbas pasakė: mokyklos kapelionas kun. A. Stašys, mokyklos direktorius p. Vl. Klusis, mokyt. J. Sabas ir klasės draugų vardu — V. Kryžlavičius.

Ilsėkis amžinybėje, mūsų jaunasis drauge, ir Viešpats tebūna tau geras!

— Rugsėjo 30 mokyklos salėje įvyko pirmasis mokinių literatų būrelio susirinkimas. Į susirinkimą atsilankė lietuvių kalbo smokytojas p. Vl. Kulbokas, mokyt. p. V. Baravykas, mok. p-lė V. Žukauskaitė ir daug mokinių. Susirinkimą atidarė pirm. A. Strabulis, pasakydamas trumpą kalbą ir kviesdamas visus literatūros mėgėjus į bendrą literatų būrelio veikimą. Po to, E. Rauduvaitė (VIII kl.) skaitė įdomų referatą Rytų poezija. Buvo ir savosios kūrybos. Į valdybą išrinkta: A. Geležėlė (VI kl.), A. Strabulis (VII kl.), J. Brazdžionis (VIII kl.), K. Dabkevičius (VII kl.) ir K. Kavaliauskas. Mokyt. p. Vl. Kulbokas, literatų būrelio garbės globėjas, džiaugdamasis gražiu pasirodymu literatūriniame veikime, kvietė visus būti literatų būrelio nariais ir uoliai dirbti.

Kitame susirinkime nutarta leisti literatūrinį laikraštėlį. Į redakcinę komisiją išrinkta: A. Geležėlė, A. Strabulis, K. Dapkevičius, E. Rauduvaitė, M. Gedvila, B. Bartuškaitė ir A. Kuosa.

Literatūriniai susirinkimai bus daromi kas savaitė.

— Spalių mėn. 9 d. minėjime kalbas pasakė: vicedirektorius p. St. Šalkauskas, kapelionas kun. A. Stašys, mok. A. Strabulis, Mokyt. Bielžako vedamas mokyklos choras pagiedojo „Ei, pasauli". „Į karą" ir kt. dainas.

Jon. Brazdžionis

Utena. Sugrįžę po atostogų neberadom dviejų mokytojų — kalbininko p. Lapienės ir vokiečių k. mok. p. Trainutės.

Mokytojo Lapienės išvykimu nustojom labai gero mokyt, literato ir šiaip daug davusio, bet dar daugiau žadėjusio.

Jo vietoj radom dr. Steponavičių ir mok. Žiurlį. Tikimės, kad šie naujieji mokyt. atstos mums buvusius, ir, kaip matyti, nenusivilsime. Dr. Steponavičium ypač patenkinti „septintokai", nes jų auklėtojas. Į jo auklėjimo pamokas ateina net ir kitų klasių mokinių pasiklausyti.

Kiekvienais metais Utenos gimnazija suruošia vieną tradicinį vakarą, kurio pelnas skiriamas neturtingų mokinių naudai. Vakaro proga daroma loterija, kuriai fantus suaukoja patys mokiniai, daugiausia darbeliais. Be to, dar būna ir bufetas. Utenos inteligentija labai mėgsta šios rūšies vakarus ir gausiai lanko, nes žino, kad jų paaukotas vienas kitas litas nenueis veltui.

Pernai toks vakaras labai gerai pavyko ir pelno susidarė apie 1000 litų, kuriais buvo sušelpta daug neturtingų mokinių. Tikimės ir šiemet susilaukti daug svečių.

Visi uteniškiai labai domisi „Ateitimi" ir nekantriai laukia kiekvieno naujo numerio. Daugelis prenumeruojasi, o kurie negali skolinasi pas draugus. Ateinančiais metais ruošiasi daugiau prenumeruotis. Ypač dabar patenkinti anketa ir daugelis ruošiasi atsakyti.

Šakiai. Mūsų gimnazijoje darbas eina smarkiu tempu. Mes kalbame prancūziškai ir kremtame vokiškus romanus, lyg riešutus. Mes studijuojam Ciceroną ir deklamuojam Ovidijų. Mes išmatuojam žvaigždžių kelius ir kuo lengviausiai sprendžiam painiausias lygtis. Bet mes ne skeptikai ir užsidarėliai. Ne. Mes ir paspartuojam ir padainuojam ir polkutę sutrenkiam.

— Naujas lietuvių kalbos mokytojas p. Žirgulis turiningomis pamokomis kelia susidomėjimą literatūra. Jo paskatinti smarkiai renkame žodžius Lietuvių Kalbos Žodynui.

— Gimnazijos skaityklon pareina visi vertingieji laikraščiai ir žurnalai. Ši skaitykla — tikra mokslo ir lavinimosi šventovė. Ją ypač pamėgę aukštesniųjų klasių moksleiviai. Bet yra ir tokių, kurie miesto skaitykloje studijuoja žydų leidžiamus, menkavertčius laikraštėlius.

— Jau kelintas metas mūsų gimnazijoje įsteigtas neturtingiems moksleiviams šelpti komitetas. Jį sudaro

vicedirektorius, vienas mokytojų ir klasių atstovai. Komiteto lėšos — mokytojų ir mokinių mokestis ir komiteto rengiamų pramogų pelnas. Mokiniai moka metinio mokesčio 20 centų.

Nors komitetas gyvena nelengvai, tačiau padėjo jau ne vienam moksleiviui, kuriam neturtas kliudė siekti mokslo.

— Sodininkų - bitininkų būrelis, vadovaujamas specijalisto sodininko V. Dubicko, dažnai daro susirinkimus su praktikos darbais. Šis būrelis duoda progos susipažinti su taip svarbiomis, bet apleistomis mūsų ūkio šakomis. Atostogų metu moksleiviai įgytas žinias pritaiko tėų ūkyje.

„Ateities“ 6—7 nr. konkurso daviniai

Kaip žinote, ten buvo duota atspėti, iš kurių knygų išimtos paskelbtosios ištraukos. Moksleiviams šis konkursas pasirodė sunkus ir visų ištraukų atieškoti nė vienas nepajėgė. Akyliausiu pasirodė vilnietis moksleivis. Jam paskirta dovana — prof. Ereto knyga — Goethe. Kitą dovaną — Dr. A. Maliauskio Teodiceją — laimėjo kaunietis V. Karvelis.

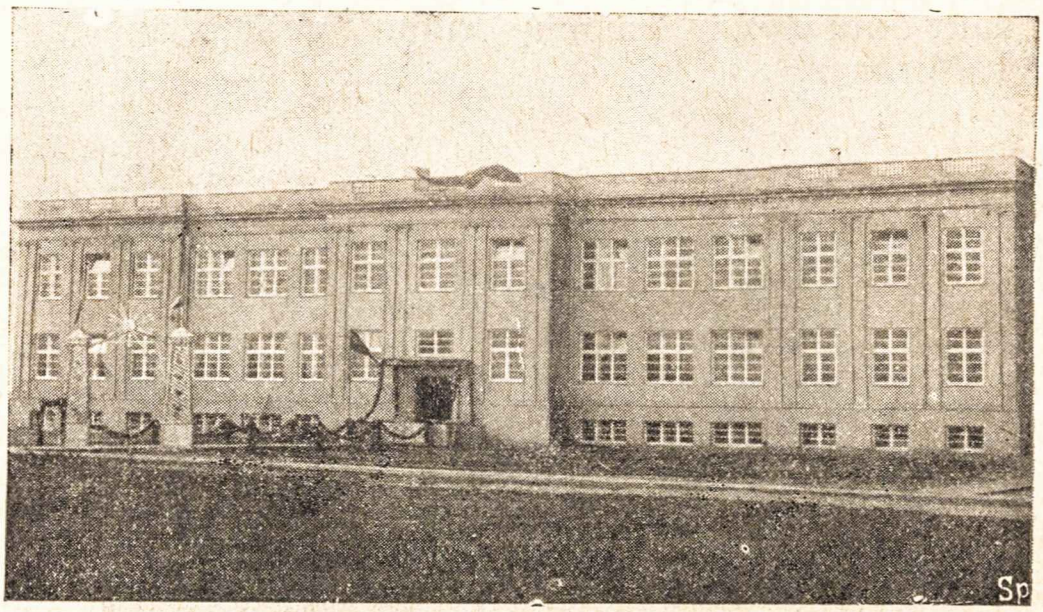

Biržų gimnazija.

— Spalių 9 dienos paminėjimą pradėjome pamaldomis bažnyčioje. Paprašėme Aukščiausiojo ištvermės mums ir pavergtiems broliams, tame nenutildomame troškime. Vakare, liepsnojant aukurui, pasiryžome dar kartą savo siekimams ir pasižadėjome nenuleisti rankų. Gedulo ir pasiryžimo dieną baigėme gimnazijoje. Čia Direktorius naujiesiems mokiniams įteikė Vilniaus pasus ir taip įtraukė visus į amžinojo mūsų tėvų miesto piliečius.

— Mūsų gimnazijoje mylimiausieji laikraščiai: „Ateitis“ — 20 egz. (Tikimės, kad šį skaičių dar padidinsite. Red.), „Ateities Spinduliai“ — 45 egz., „Naujoji Vaidilutė“ — 25 egz.

P. Klavėnas

Literatūros vakarai Kėdainiuos ir Panevėžy bus lapkričio 24—25 d. Iš Kauno važiuos šitie poetai ir rašytojai: Bern. Brazdžionis, Liudas Dovydėnas, K. Grigaitytė, Alf. Keliuotis, Myk. Linkevičius, J. Povilonis, Kazys Zupka.

Skaitytojams ir bendradarbiams. Kadangi prie buvusios Redakcijos buvo pradėti spausdinti labai ilgi dalykai, tai, norėdami baigti nepageidaujamus tęsinius, šiam numery daug vertingos medžiagos nepanaudojom.

Kūno kultūra

P. VAITONIS

Aukštieji Kūno Kultūros Kursai

Spalių mėn. 12 d. įvyko iškilmingas Aukštųjų Kūno Kultūros Kursų atidarymas, kuris supuolė kartu su šį rudenį užbaigtų Kūno Kultūros Rūmų atidarymu. Į dvigubas atidarymo iškilmes atvyko J. E. Valstybės Prezidentas Antanas Smetona, Ministeris prof. Tonkūnas, Krašto Apsaugos Ministeris gen. Šniūkšta, V. D. Universiteto Rektorius prof. Römeris ir daug kitų žymių žmonių. Rūmų švetimo apeigas atliko kun. Vl. Mironas.

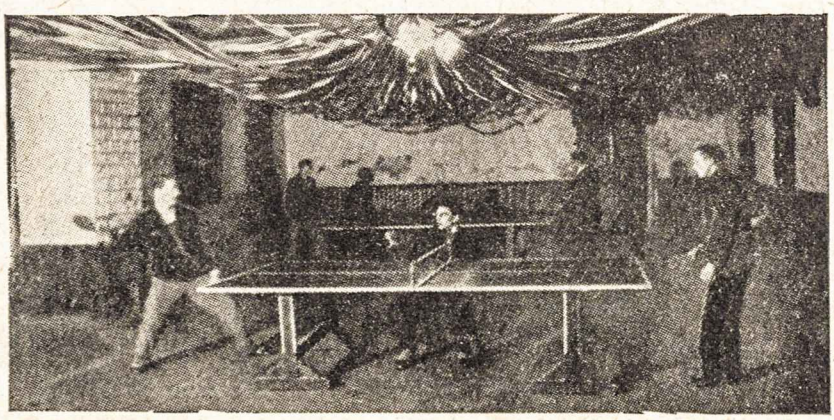

Ping—pong (stalo tenisą) žaidžią

Šių Kūno Kultūros Kursų, kuriuose mokslas tęsis 2 metus, uždavinys yra parengti mūsų gimnazijoms kūno kultūros ir kartu karinio parengimo mokytojų, kurių suprantančių savo darbą ir prievoles mums ligšiol labai stokojo. Kursuose bus stengiamasi suteikti jų lankytojams ne tik reikalingas kūno lavybos žinias, bet kartu ir duoti jiems tinkamą pedagoginį išsilavinimą. Tikėsimės, kad šis taip svarbus, ypač mūsų gimnazijų auklėtiniams, sumanymas bus atidarymo iškilmėse K. K. Rūmų Direktoriaus pažadėtu uolumu atliktas. Kursų nustatyto uždavinio atsiekimas būtų didžiausias ligšiolinis atliktas darbas mūsų tautos kūno kultūros labui.

Kursų vadovams ir lankytojams jų gražiame darbe linkime kuodidžiausios sekmės !

Sporto kronika

Lengv. atleitikos sezono uždarymas

Spalių mėn. 7 d. Karo Mokyklos stadione buvo srengtos lengvosios attetikos sezono uždarymo rungtynės, kurios nuo kitų panašių uždaromųjų sezono rungtynių skyrėsi dideliu dalyvių skaičiumi. Tai paaiškinama tik tuo, kad abu konkuruoją tarp savęs JSO ir „Grandies" klubai nenorėjo viens antram užsileisti ir pasistengė visus galinčius rungtynėse dalyvauti sportininkus surinkti. Dar vienas sporto rungtynėms konkurencijos būtinumo įrodymas, dėl kurio pastaraisiais metais buvo mėgstama pasiginčyti ir bandyti kombinuoti įvairius projektus esamų sporto organizacijų atžvilgiu.

Šiose rungtynėse pasiekta tokių rezultatų:

SENJORAI:

100 metrų: 1. Švarplaitis (SS) 11,3 s. 2. Jodelė („Grandis") 11,4, 3. Budrevičius 11,7 („Gr.).

200 metrų: 1. Švarplaitis 23,6 s, 2. Blinka („Gr.") 24 s., 3. Budrevičius 24,4 s.

800 metrų: 1. Jermolajevas (JSO) 2 min. 06,7 s., 2. Čepas („Gr.") 2 min. 26 sek.

1.500 metrų: 1. Barkauskas (LFLS) 4 m. 25,8 sek., 2. Tarvydas 5 m. 16,5 s.

3.000 mtr.: 1. Kijauskas („Gr.") 10 m. 06,4 s., 2. Pervazas (JSO) 10 m. 14,8 s.

5.000 mtr.: Šioje distancijoje tedalyvavo tik vienas Tendis (KSS), kuris norėjo pagerinti per šių metų Lietuvos pirmenybes savo paties pastatytą rekordą 16 min. 15 sek. Pagerinti rekordą jam nepavyko. Šią distanciją jis prabėgo per 16 min. 17 sek.

400 mtr. barjer. bėg.: 1. Balčius 1 min. 1,4 sek. 2. Jankevičius 1 min. 19,2 sek. Šiose rungtynėse pirmą kartą buvo surengtas šis bėgimas ir pirmoji vieta užskaityti Lietuvos rekordu.

4×100 mtr. estafetė: 1. „Grandis" I 48,1 sek., 2. „Grandis" II 49,2 s.

Švedų estafetė: 1 „Grandis" 2 min. 21,4 sek.

Rūtulio stūmimas: 1. Budrevičius („Gr.") 12,26 mtr., 2. Tamulynas (JSO) 12,20 mtr., 3. Bacevičius 12,15 mtr.

Disko mėtymas: 1. Šačkus 37,93 m., 2. Tamulynas 37,86 m., 3. Budrevičius 35,98 m.

Ieties mėtymas: 1. Aniolauskas („Gr.") 56,51 m., 2. Tamulynas 55,20 m., 3. Šačkus 47,07 m.

Šokimas į tolį: 1, Jodelė („Gr.") 5,97 mtr., 2. Gontis („Gr.") 5,95 m., 3. Šačkus 5,81 m.

Šokimas į aukštį: 1. Klimaitis (JSO) 1,60 mtr., 2. Balčius („Gr.") 1,56 m., 3. Naujokaitis („Gr.") 1,52 mtr.

Trišokis: 1. Gontis 12,65 m., 2. Seliokas („Gr.") 12,04 m., 3. Jankevičius („Gr.") 11,70 m.

JUNIORAI:

60 mtr.: 1. Karelis (Makabi) 7,2 s. naujas Lietuvos rek., 2. Gocežtas („Gr.") 7,6 sek., 3. Maziliuskas (JSO) 7,8 sek.

200 mtr.: 1. Augevičius (LFLS) 24,4 s., 2. Antanavičius (JSO) 25,1 s., 3. Miliukevičius (LDS) 25,6 sek.

800 mtr.: 1. Miliukevičius 2 m. 12,6 sek. (N. Liet. rek., 2. Virkelis (KSS) 2 min. 16,6 s., 3. Vietrinas (LGSF) 2 min. 17,4 sek.

3.000 mtr.: 1. Vietrinas 10 m. 05 sek. (n. Liet .rek.), 2. Virkietis 10 m. 20 s.

4×100 mtr. estafetė: 1. „Grandis" 51,9 sek.

Šokimas į aukštį: 1. Karelsi 1,55 m., 2. Šodė (LGSF) 1,50 m., 3. Kazlauskas 1,40 m.

Šokimas į tolį: 1. Augevičius (LFLS) 5,83 mtr., 2. Karelis 5,77 mtr., 3. Puodžiūnas 5,46 m.

Ieties mėtymas: 1. Kamičaitis (JSO) 55,86 mtr., 2. Antanavičius (JSO) 48,50 m., 3. Kazlauskas („Gr.") 43,88 mtr.

Rutulio stūmimas: 1. Kriickas 13,20 mtr., 2. Bačauskas 12,50 mtr. (abu JSO).

MOTERYS:

60 mtr.: 1. Kalaitienė (LFLS) 8,2 sek., 2. Širvydaitė („Gr.") 8,4 sek., 3. Steponaitytė (LFLS).

200 mtr.: 1. Kalvaitienė 28,8 s., 2. Širvydaitė 30,5 sek., 3. Marcinkienė (LFLS) 39,3 s.

400 mtr.: 1. Širvydaitė V. („Gr.") 1 min. 12,6 sek., 2 ir 3 Astrauskaitė JSO ir Kudobaitė („Gr.") po 1 min. 18,1 sek.

4×100 mtr. estafetė: 1. „Grandis" I 60 sek.,, 2. LFLS 60,6 sek., 3. „Grandis" II 65,5 s.

Šokimas į aukštį: 1. Širvydaitė 1,30 mtr., 2. Kudobaitė 1,26 m., 3. Šalavijūtė (JSO) 1,20 m.

Šokimas į tolį: 1. Širvydaitė 4,51 m., 2. Kalvaitienė 4,42 mtr., 3. Pakarklytė 4,05 mtr.

Ieties mėtymas: 1. Vaškelytė (JSO) 28,80 mtr., 2. Baronaitė („Gr.") 24,40 m., 3. Pakarklytė („Gr.") 23,40 mtr.

FUTBOLAS

MSK — KSS 5:0 (3:0)

Spalių mėn. 9 d. futbolo pirmenybių rungtynes užtarnautai laimėjo MSK komanda, kuri visą laiką buvo persvaroje ir parodė gana gražų žaidimą.

MSK — Š. Š. Kovas 2:1 (2:1)

Paeiliui antrasis MSK laimėjimas prieš Š. Š. Kovą buvo taip pat visai užtarnautas. Žaidimas buvo gyvas ir įdomus, kadangi abidvi komandos stengėsi iš paskutiniųjų, norėdamos laimėti sau labai reikalingus taškus. Jei MSK šias rungtynes būtų pralošusi arba sužaidusi nors lygiomis, tai jai būtų tekę žaisti pereinamąsias į „A" klasę rungtynes su „A" klasės nugalėtoju „Tauro" komanda. Šiuo laimėjimu ji tų pareinamųjų rungtynių išvengė, palikdama sulošti jas pereitų metų meisteriui ir šių metų favoritui Š. Š. Kovui. Golus MSK naudai įmušė Lingis ir Dimitrijevas, o Kovo — Paulauskas.

LGSF — Kybartų „Sveikata" 7:0 (3:0)

Spalių mėn. 16 d. rungtynėse dabar esanti labai geros formos LGSF komanda gražiai sumušė Kybartų „Sveikatą" labai dideliu rezultatu 7:0. „Sveikata" visą laiką buvo priversta gintis ir žaisti savojoje lauko pusėje. Golus mušė Dūda (4), Jaškevičius (2) ir Bužinskas (1). Rezultatas labai lengvai galėjo būti dar didesnis.

Šios rungtynės buvo paskutinės šių metų pirmenybėse ir po jų gavosi tokia padėtis: pirmąją vietą užėmė, surinkę po 14 taškų, LFLS, MSK ir LGSF komandos. 4 vietą užėmė Š. Š. Kovas, surinkęs 13 taškų, 5 vietą — Klaipėdos KSS su 10 taškų ir paskutinę vietą užėmė Kybartų „Sveikata" vis dėlto dar surinkusi 7 taškus.

Labai nesuprantama, kad prisilaikant kažkokio nusenusio statuto, dėl meisterio vardo leista rungtis tik LFLS — MSK, nes, girdi, LGSF-o golų santykis kokiais 3 golais atsilikęs. Kitur to nėra. Juk meisteriu turi būti stipriausioji komanda, o ne ta, kuri, kartą gavus progą įkirsti daugiau golų, išsikišo priekin. Svarbu juk taškai. LGSF-ui neduodant žaisti, tuo pačiu pažymimas jo stiprumas.

MSK — LFLS 2:2 (1:0)

Spalių mėn. 21 d. buvo sulošta papildomosios rungtynės, kurios baigėsi 2:2. Pirmoje žaidimo pusėj MSK turėjo didelę persvarą ir pasiekė rezultato 2:0 savo naudai, bet LFLS komanda, antrojo kėlinio antroje pusėje rezultatą išlygino ir rungtynes teks dar kartą peržaisti. MSK forvardų eilėse šįkart labai gerai žaidė Lingis, kuris ir įmušė abu golu (vieną iš pendelio). LFLS naudai golus mušė Baliulevičius ir Čerekas (iš pendelio),

Kas 1934 m. Lietuvos futbolo nugalėtojai?

Antrosios papildomosios rungtynės LFLS — MSK baigėsi. Neužtarnautai dideliu rezultatu (5:1) laimėjo „Maistas". Taigi, jis ir futbolo nugalėtoju lieka. O tačiau visuomenė to džiaugsmingai nesutiko. Spauda MSK taip pat puola. O mes manome, jog teisingai, nes MSK visu tempu eina profesijonalų futbolistų linkui. Ji iškilo kitų klūbų dėka, o pati išaugino vos porą žaidėjų. Todėl MSK istorija vis tik juoda. Blogiausia, kad jie pirmiausia išviliojo geresnius „Sveikatos" žaidėjus, kurie, būdami Vokietijos pasieny, garbingai gynė mūsų tautinio sporto reikalus. Žada ir toliau medžioti. Liūdna, kai vaikas, vos trečius metus eidamas, ūsus nori auginti ir kai saviems reikalams paminama po kojų krašto garbė.

Šachmatai

P. VAITONIS

Kaip lošia šachmatais vokiečiai

Vokiečių šachmatininkų lošimo bendrasis lygis nėra aukštas, vokiečiai nėra gabūs šachmatų lošimui, bet kaipo didelė tauta jie pajėgia sudaryti stiprią reprezentacinę komandą pasaulinėms olimpiadoms, kuriose užima geras vietas. Žinoma, prie tų jų laimėjimų daug prisideda pabėgęs iš Rusijos ir priėmęs dabar Vokietijos pilietybę rusas Bogoliubovas, kuris, kaip žinome, neseniai net lošė mačą su Alechinu pasaulio pirmenybėms.

Čia duodame gabaus vokiečių šachmatininko dr. Riodlio partiją prieš taip pat vokietį M. Bliumichą. Dr. Riodlis yra žinomas iš savo praeitų metų mačo su Bogoliubovu, kurį jis pralošė, bet loštose partijose momentais parodė tiesiog genialų lošimą.

Baltieji: Dz. Riodlis. Juodieji: M. Bliumichas.

1. e2—e4, c2—c5 2. Žg1—f3, Žb8—c6 3. d2—d4, c5 : d4 4. Žf3 : d4, Žg8—f6 5. Žb1—c3, d7—d6 6. Rf1—e2, e7—e6 7. 0—0, Rf8—e7 8. Rc1—c3, Vd8—c7 9. f2—f4, a7—a6 10. Vd1—e1! (Pradžia labai gero figūrų pertvarkymo manevro). Žc6—a5 11. Ba1—d1, Ža5—c4 12. Re3—c1, b7—b5! (Jeigu juodieji nepadarę šio ėjimo surokiruotų, tai jiems po baltųjų ėjimo Re2—f3! nebūtų galima išvesti savo rikį c8—b7). 13 Re2—f3, Rc8—b7 14. b2—b3, Žc4—b6 15. Rc1—b2, 0—0 16. g2—g4!, Bf8—d8 17 g4—g5, Žf6—e8 (Apdairus gynimasis. Jei juodieji suloštų Žf6—d7 ir po to Žd7—f8, tai punktas g7 būtų per mažai apsaugotas). 18. Ve1—g3, Re7—f8 19. Bf1—f2, e6—e5 (Juodieji negali priešininką taip laisvai leisti atakuoti, kitaip pasidarytų karaliaus puolimas perdaug stiprus). 20. Žd4—f5, e5 : f4 21. Vg3 : f4, d6—d5 22. e4—e5 (Po valdovių apsikeitimo būtų juodųjų pėstininkas d5 užtenkamai apsaugotas). Rf8—c5 23. Žf5—d4, b5—b4? (Pradžia puolimo į pėstininką e5, kuri iš baltųjų pusės paneigiama labai gražia kombinacija. Juodieji turėjo pirmiausia su Rb7—c8 ir Rc8—e6 sustiprinti savo padėtį). 24. Žc3 e2, Žb6—d7! (Dar ir dabar reikėjo lošti Rb7—c8. Po teksto ėjimo seka graži valdovės auka). 25. Vf4 : f7+!!, Kg8 : f7 (Kg8—h8 sugadintų priešininkui džiaugsmą, nors partijos ir neišgelbėtų). 26. Rf3 : d5+, Kf7—g6 (Jei juodieji suloštų Kf7—e7, tai Bf2—f7 duotų matą). 27. Rd5—f7+, Kg6 : g5 28. Rb2—c1+, Kg5—g4 29. Bf2—f4+, Kg4—g5 30. Bf4—e4 matas.

Linksma žinomo šachmatų jumoristo prof. dr. Kreičiko partija, lošta 1934 metais rugpjūčio 6 d.

Baltieji: dr. Kreičikas. Juodieji: R. V.

1. e2—e4, e7—e6 2. d2—d4, d7—d5 3. Žb1—e3, Žg8—f6 4. e4—e5, Žf6—e4 (Pėstininkas e4 vėliau pasidaro visų rūpesčių šaltinis). 5. Žc3 : e4, d5 : e4 6. Rc1—e3, f7—f5 (Atsižada rokiruotės. Gręsė 7. Vg4, Vd5 8. c4, Vc6 9. d5! ir t. t. Tačiau vietoje f7—f5 buvo geriau lošti ... Žd7 7. Vg4, f5 ir t. t.). 7. e5 : f6 (en passant — mušimas pėstininko jam praeinant pro šalį). g7 : f6 8. Vd1—h5+, Ke8—e7 9. Vh5—h4!, Vd8—d5. 10. c2—c4, Vd5—f5 11. g2—g4, Vf5—g6 12. Žg1—h3, h7—h5 (Jau beviltiškumo pažymiai! Baltieji galėtų jau po 13. Žf4, V:g4. 14. V:g4, h:g4 15. Ž—g6+ išlošti kvalitetą, bet jie lošia iš visko). 13. Rf1—e2, e6—e5 (Partija stovi jau anapus gero ir pikto, juodiesiems ji jau visai praloština). 14. d4 : e5 (užtektų išlošimui. Tačiau baltieji pasirenka tokį lošimo būdą, kuris truputį primena nemirtingąją partiją). 14. g4 : h5, Vg6—g2 (Daug geriau buvo Vf5. Baltieji suloštų 15. d:e5, po ko V:e5 16. Žf4, Rf5. 17. 0—0—0 sektų ir juodieji turėtų dar truputį nors ir beviltiško lošimo). 15. d4 : e5!, Vg2 : h1+ 16. Ke1—d2, Vh1 : a1 17. Vh4 : f6, Ke7—e8 18. Vf6—g6+!, Ke8—d8 19. Re3—g5+, Rf8—e7 20. Rg5 : e7+, Kd8:e7 21. Vg6—g7+, Ke7—d8 22. Vg7 : h8+, Kd8—e7 23. Vh8—f6+, Ke7—e8 24. e5—e6!, Rc8 : e6 25. Vf6 : e6+, Ke8—d8, 26. Ve6—f6+, Kd8—e8 27. Žh3—g5. Juodieji pasidavė.

Įdomusis pasaulis

RAŠYTOJAS MOTERŲ SALIONE

Populiarus anglų rašytojas Bernardas Shaw laiks nuo laiko vis iškerta kokių nors netikėtų šposų. Neseniai žurnalistams pavyko sužinoti, kad B. Shaw yra vieno Londono kosmetikos kabineto nuolatinis ir uolus lankytojas.

Ką gi ten daro garbingas ir, toli gražu, nebejaunas rašytojas? Gal jis pasirinko sau kosmetikos saloną, ieškodamas įkvėpimo kuriai nors eilinei savo komedijai arba romanui?

Taigi, kad ne. Bernardas Shaw lanko kosmetikos salioną vien tik dėl savo išviršinės išvaizdos. Neseniai jis, žiūrėdamas į veidrodį pastebėjo, kad jau plinka. Bijodamas netekti savo puikių kudlių, kreipėsi tuo reikalu į specijalistus ir ta pačia proga nutarė pasirūpinti ir apie savo... veido spalvą. Jis atvirai pareiškė, kad nori, kiek galima gražiau atrodyti, todėl, nepaisydamas savo amžiaus ir garbingo vardo, kantriai laiko savo veidą ir galvos kiaušą po masažistės pirštais, kurie turi jį „atnaujinti".

ČIGONAI RINKS KARALIŲ

Tarp Lenkijoje gyvenančių čigonų prasidėjo smarki naujo karaliaus rinkimų kampanija. Pasaulyje iš viso priskaitoma 30.000 čigonų, kurių trečdalis gyvena Lenkijoje. Lenkijoje gyveną čigonai laiko save atskira tautine grupe ir su kitose šalyse gyvenančiais čigonais yra nedrauginguose santykiuose. Jei per Lenkijos sieną pereina svetimų čigonų būrys, tai tarp vietinių ir ateivių čigonų kyla arši kova. Vietos čigonai paprastai skundžia policijai atėjūnus įvairiais pramanytais prasikaltimais. Lenkų čigonai, nors ir juridiškai priklauso lenkų valstybės įstatymų, tačiau turi ir savo atskirą konstituciją, įstatymus ir teismus. Lenkijos čigonai turi savo karalių, kuris renkamas 5 metams ir paprastai gyvena netoli Varšuvos. Nors čigonų karalius yra renkamas, tačiau jis paprastai renkamas iš vienos labai gausios šeimos, pavarde Kvik. Ir per šių metų rinkimų kampaniją didžiausios įtakos turi Kvikų šeimos kandidato šalininkai.

KUR PADEDAME SAVO GYVENIMĄ

Mūsų dienos ir nakties laikas praeina be galo greitai. Po valandą, po minutę mes sugaištame įvairiems darbams ir reikalams. Ir dažnai atrodo, jog mes turime baisiai daug įvairiausių nereikšmingų smulkmenų. O tačiau, iš tiesų, per visą gyvenimą iš jų susidaro gana stambūs laiko skaičiai. Jeigu tik mažytę dalelę laiko kasdien nuo tų smulkmenų nuvogtume naudingesniems darbams, per visą gyvenimą jau būtume labai daug sutaupę. Akivaizdumui duodame vieną 80 metų senuko apytikrią statistiką:

Praleista	*Metų*	*Dienų*	*Valandų*
Miegant	26	312	18
Dirbant	21	95	14
Pykstant	6	116	14
Valgant	5	346	5
Laukiant	5	302	16
Meilės pergyvenimuose	4	39	8
Ilsintis gamtoje	4	12	15
Važiuojant	3	273	18
Laikraščius skaitant	1	243	7
Barzdą skutant	—	228	2

Pinigus mokant	—	140	23
Pasirašant	—	42	14
Aunant kojas	—	39	19
Žiūrint į laikrodį	—	30	9
Atidarant duris	—	29	4
Maitinant vaikus	—	26	14
Plunksną rašalu pašlakstant	—	26	14
Užrišant kaklaraištį	—	18	12
Teatrą lankant	—	16	6
Nosį šluostant	—	13	8
Užsirūkant	—	12	16
Apikaklės sagos beieškant	—	6	21
Akinius šluostant	—	5	1
Žiovaujant	—	4	4
Šuniui „fu!“ sakant	—	2	14
Juokiantis	—	1	22

ŠILUMA BE KROSNIŲ

Islandija neturi kuro, bet ji turi didelį skaičių karšto vandens šaltinių — geizerių. Neseniai kilo sumanymas panaudoti tų šaltinių vandenį namų šildymui. Yra net projektas tuo būdu pašildyti visą Islandijos sostinę Reykjaviką. Bet lig šiol tas šildymo būdas yra pritaikintas dar tik atskiriems namams bei namų grupėms.

Žurnalas „Paver“ aprašinėja vieną komercijos mokyklą, kuri šildoma šaltiniu vandeniu. Vanduo imamas iš vienos uolos ir vedamas į namus. Per kelių šimtų metrų trūbas į namus jis ateina + 56°, o iš jų išeina + 50°.

Viena džiovininkų sanatorija ties Hristness'u šildoma + 75° karščio vandeniu ir to vandens gaunama 175 ltr. į minutę.

Reiykjavik'o miestui apšildyti manoma pavartoti šaltinius, kurie yra už 38 km. nuo miesto.

Tai visai naujas būdas labai naudingai sunaudoti gamtos jėgas.

AIRIŠKAS TAUPUMAS

Airiai labai taupūs. Jiems nėra nieko baisesnio, kaip mokėti kelis skatikus už daiktus, nebūtinai reikalingus. Štai pavyzdys:

Vardinių dieną tėvas padovanojo sūnui kaklaryšį, kurį jis pats buvo pasirišęs per savo vestuves. Sūnus nešiojo penkis metus, bet tas kaklaryšis atrodė po to toks nudėvėtas, kad jis norėjo turėti naują. Naujas kaklaryšis taip pat nebuvo naujas, tik tėvo pirmiau nešiotas. Savo pirmo kaklaryšio sūnus nenumetė, — kaip nė vienas taupus airis nedaro, — bet rūpestingai jį padėjo.

Po kitų aštuonių metų jis atrado, kad naujojo kaklaryšio irgi nebegali dėvėti. Tada jis atsiminė savo pirmąjį kaklaryšį, kurį visą tą laiką buvo išsaugojęs. Palyginus su antruoju, jis atrodė kaip naujas, ir jis nešiojo jį vėl septynius metus.

Taip žmogus išgyveno 99 metus ir per visą savo gyvenimą nebuvo išleidęs kaklaryšiams nė vieno skatiko.

LAIKRODIS — VIRĖJAS

Vienas italų inžinierius Florencijoj išrado laikrodį — žadintuvą, kuris 10 minučių prieš skambutį paleidžia elektros srovę, ir užkaičia elektros virtuve kavą ir arbatą. Atsikėlęs pilietis jau turi paruoštus pusryčius.

VĖŽIO LIGA ATIDENGTA

Nors d-ras Revelis savo vėžio mikrobo atradimą ir laiko paslaptyje, tačiau kai kas jau yra sužinota iš jo draugų.

Vėžio mikrobas susidedąs iš baltimų ir nuklejininių medžiagų. Morfologiškai jis priklauso žemosios rūšies grybeliams (pelėsiams), bet ne bakterijoms. Tarp jo ir tuberkuliozo lazdutės yra labai daug bendro. Abu mikroorganizmai esą atsparūs rūgštims.

Vėžio mokrobas plečiasi dėl organizmo audinio pagedimo, kur atsiskiria vadinamas ultra-virus, kuris prasiskverbia per visus, be išimties, audinius. Tuo ir esą galima paaiškinti vėžio ligos paveldėjimą: jo gemalas užkrečia dar negimusį motinos įščiuje esantį kūdikį.

D-ras Revelis esąs pagaminęs gryną vėžio mikrobų kultūrą, kurią, įleidęs gyvuliams, jis iššaukdavęs piktąsias votis.

Priešvėžinis d-ro Rvelio serumas esą gaminamas šiuo būdu: iš kralikų, stimpančių nuo vėžio skiepų, imama nugarkaulio smegenų medžiaga, kuri turi priešvėžinius nuodus, perdirbama į serumą, leidžiamą į ligonio organizmą.

D-ro Revelio serumas labai sėkmingai esąs išbandytas su daugeliu gyvulių ir vieną kartą su žmogum. Pacijento, kuris jau buvo prie mirties, liga stabilizavosi ir esą vilties, kad visiškai pasveiksiąs.

Serumo leidimas į ligonio organizmą neiššaukiąs jokių komplikacijų ir įdūrimo žymės po keletos valandų išnykstančios.

UGNYS, KURIOS VAIKŠTO

Neseniai vienas belgų chemikas padarė kelis bandymus, kurie atidengė klaidžiojančių ugnių paslaptį. Tyrinėtojas įleido į kūdrą po vandeniu sieros vandenilio aparatą, į kurį buvo įdėjęs mažų gabaliukų fosforinių kalkių. Kai tik atsirado dujos, sieros vandenilis ir fosforo vandenilis pro vandenį iškilo į orą, tuojau vandens paviršiuje pasirodė klaidžiojanti ugnis — melsva liepsnelė, kuri užgesdama paliko mažą dūmą. Jis, kaip parodė tyrinėjimas, buvo susidaręs iš smulkių sieros dalelių. Fosforo vandenilis ore užsidega pats, taip kad jis ir yra tikroji klaidžiojančių ugnių priežastis.

Abejos minėtos dujos atsiranda gyvių kūnams irstant, o fosforo vandenilis tik iš organų, kurie turtingi fosforu, kaip galvos kiaušo ir nugarkaulio smegenys. Dujos susirenka kaulų įdubimuose, ypač pelkėse nuskendusių gyvulių galvos kiaušuose, ir gali būti čia ilgą laiką paslėptos, kol nuolat augantis spaudimas susprogdina jų buvimo vietą arba kaulams irstant pačios išsilaisvina. Taip iškyla pro vandenį iki oro, kur tuojau pačios užsidega ir tuo būdu trumpą laiką klaidžioja liepsnos pavidalu.

PASIKEIČIA GALVOMIS IR GYVENA

Vienos bijologinio instituto direktorius paskutiniam austrų mokslų akademijos posėdy padarė pranešimą apie pavykusius bandymus pakeisti vienų gyvių galvas kitų gyvių galvomis. Toks galvų keitimas buvo padarytas instituto laboratorijoj vabalams, kirminams, svirpliams, žiogamas ir t.t.

Vieniems ir kitiems vienos rūšies kuriems nors gyviams nupjauna galvas ir, sukeitę jas, prigydo. Sukeistos galvos labai gerai prigyja ir vabzdys toliau puikiai sau gyvena su svetima galva, lyg tai būtų jo paties nuosavybė. Kaip ir paprastai, kirminukai pradžioj pavirsta lėliukėmis, paskui drugeliais ir nė kiek neboja padarytos jiems keistos operacijos.

Šiek tiek sunkiau esti, kada patinėlių galvos sukeičiamos su patelių galvomis. Ir dėl tokios operacijos vabzdžiai gyvena, bet esti nenormalumų ir dargi išsigimimų.

Redaktorius — K. Kacioris - Zupka
Vyr., ats. red. ir leid. — Pr. Dovydaitis

„Ateities“ skaitytojams ir platintojams,

kurie nėra dar atsilyginę už pr–tą.

Visus skaitytojus prašome skubiai atsilyginti, nes tai labai sunkina žurnalo leidimą. Visus platintojus, neatsiuntusius už š. m. I pusm. surinktus pr–tos pinigus, labai prašome kuo skubiausiai atsiųsti, prašome taip pat ilgai nedelsiant siųsti ir š. m. II pusm. pr–tos pinigus.

„Ateities“ Administracija.

Kas yra skaitęs

nors vieną sąsiuvinį **„GAMTOS DRAUGO“**, tas gerai žino, kokių ten įdomių yra aprašymų iš nuostabaus gamtos pasaulio: gyvulių, paukščių, žuvų ir kt. gyvių. **1929, 1930, 1931** ir **1932 m.** šie „Gamtos Draugo“ sąsiuviniai jau surinkti į komplektus. Metinio komplekto kaina Lt. 3.—. Paskubėkite įsigyti, nes jų yra labai nedaug. Komplektai siunčiami tik gavus pinigus ir apmokėjus persiuntimo išlaidas po 30 centų kiekvienam komplektui.

Adr.: „Ateities“ adm-ja, Kaunas, Laisvės Al. 3

MOKYTOJAMS IR MOKINIAMS SVARBU

lietuvių kalbos mokslo reikalui įsigyti šias knygas:

1. *V. Kamantausko* Trumpas kalbos netaisyklingumų ir barbarizmų žodynėlis Kaina Lt. 2,—
2. *P. Būtėno* Trumpas linksnių mokslas. Kaina Lt. 2,—
3. *P. Būtėno* Lietuvių kalbos prielinksnių moksl. Lt. 2,—

Reikalaukite visuose knygynuose.

Ar jau turite

Kun. Liepinio 3 tom. **Katekezių ir Kitų pėdomis** 1000 pavyzdžių rinkinį. Taip pat

Byro **Kelią faktams.** Šios įdomios knygos gaunamos visuose knygynuose ir Panevėžyj „Bangos“ spaustuvėje.

Akc. „Žaibo“ B–vės spaustuvė Kaune, Duonelaičio g–vė 24.

Lietuviškos knygos prieteliui

Šįmet suėjo 10 metų, kai įsikūrė SAKALO b-vė knygoms leisti. Per tą dešimtį jos gyvavimo metų mūsų visuomenė turėjo progos įsitikinti, kad bendrovė varė plačią kultūrinę vagą, išleisdama daug įvairių vertingų ir reikalingų knygų.

Knygos yra didelis kultūrinis lobis, kultūrinė vertybė. Jose sukrauta žmogaus dvasiniai turtai, sudėta nemaža lėšų joms išleisti. Tomis vertybėmis turėtų naudotis visa visuomenė, visa tauta. Bet kai knygos neperkamos ir jos nepasiekia skaitytojo, visos tos kultūrinės ir materijalinės vertybės trūnija ir sensta be jokios naudos.

Taigi, SAKALO b-vė, minėdama tą pirmąjį savo veikimo dešimtmetį, ryžosi suteikti plačiajai visuomenei progos įsigyti kuopigiausia kaina visus (be vadovėlių) josios leidinius.

Ta proga bendrovė skelbia **pigųjį knygų mėnesį,**

atiduodama visus savo ir joje esamus leidinius burtų traukimo keliu

TIK PO 50 CENTŲ

Parduodamų leidinių vertė, yra nepalyginti didesnė. Be to, SAKALO b-vė pirkėjams dar duoda 5 premijas — penkis knygynėlius, susidedančius iš 100 knygų, kurių kiekvieno brutto vertė yra Lt. 350,—. Vieną šių knygynėlių laimingu atveju pirkėjas galės laimėti burtų keliu, sumokėjęs tik 50 ct.

Pirkėjas, laimėjęs burtų keliu vieną tokių leidinių, kurių yra dvi ar daugiau dalių, kitas to leidinio dalis galės čia pat nusipirkti už pusę kataloginės kainos.

Tat kviečiame visus lietuviškosios knygos prietelius ta retą proga pasinaudoti.

Ir provincijos visuomenę kviečiame išpardavime dalyvauti.

Kiek kas nori knygų įsigyti, tiek po 50 centų prašome siųsti į Kauną savo pažįstamiems prieteliams ir paprašyti jų, kad, atėję į išpardavimą, už Jus burtų bilietus ištrauktų ir gautas knygas Jums išsiųstų. Išsiuntimą gali atlikti ir pati bendrovė, tik pašto išlaidas turi apmokėti pirkėjas. Pirkėjai pinigus gali siųsti ir SAKALO b-vės vardu (Kaunas, Putvinskio g. 14). Bus sudaryta iš visuomenei žinomų asmenų tam tikra Komisija, kuri ir galės patarnauti provincijos visuomenei. Išpardavimas pradedamas š. m spalių mėn. 29 d. 15 val. **Kaune, Laisvės Alėja Nr. 34,** telef. 45-99 ir vyks kasdien nuo 9-19 val.

TIK PO 50 CENTŲ

galėsite įsigyti visus mūsų leidinius

Šio nr. kaina 1,75 lt.